శ్రీమత్సురదేవతాప్రీత్యర్థము,

శతావధానసారము.

ఇది

శ్రీ తిరుపతి వేంకటేశ్వరులచే

రచింపబడి

శ్రీ ... ముద్రాక్షరశాలయందు

ముద్రింపబడినది.

మొదటి కూర్పు 1,000 ప్రతులు.

మచిలీబందరు.

వెల రు 0-12-0

కాపీరైటు రిజిష్టర్డు

1908.

ఉపోద్ఘాతము.

చదువరులారా!

ఈపుస్తకమును బ్రకటించుటకు ముఖ్యకారణము, అవధానమన నెట్టిదో అందలికవిత్వ మెంతరసము తక్కువకలిగియుండునో, అందుఁగోరెడి కోర్కె లెంత విషమములుగానుండునో, యనువిషయ మెల్లరికిఁ దేటతెల్లంబగుటకే కాని దీనివలన మీమనస్సులను రంజింపఁజేయుటకుఁగాదు. ఇందులో మాయొనర్చిన యవధానపద్యములన్నియును బ్రకటింపక గ్రంథవిస్తరభీతిచే దశాంశమునకన్నను దక్కువగా మాత్రమే ముద్రింపించితిమి. కొన్ని యవధానములలోని పద్యములు రికార్డు దొరకనందున బొత్తిగా వదలి వేయఁబడినవి. ఆయాయవధానములలో రచించిన పద్యములు గొన్ని యవసరమును బట్టి యిటీవలమే మురచించిన యితరగ్రంథములందుఁ జేర్చియుంటిమి. అవిపునరుక్తిగా భావించి యిందుఁ దిరిగియును నుదాహరింపఁ బడవయ్యె. కొన్ని పద్యములు మాత్రమందును నిందునుగూడఁ గన్పట్టును. ఏమైనను నట్టిచోట్ల నవధానపద్యములు గ్రంథములలోఁ గలిపినట్టుగనే కాని గ్రంథపద్యములవధానములలోఁ గలిపినట్లు భ్రాంతి చెందకుండుటకై చదువరులకు నంజలి ఘటించుచున్నారము ఈవిషయమున మామాటప్రమాణముగాఁ జేసికొనలేని యాయవధానరచనాకాలమునకును గ్రంథరచనా కాలమునకును గల పూర్వోత్తరసందర్భముం దిలకింతురుగాక! ఈయవధానము లెట్లెట్లుజరిగినవో దేనియందలి కష్టమెంతయో తెలియఁజేయుటయె కాక మాయెడల నాయాయాకవులకును రాజులకును నితర భాషాపాండిత్యముగల యుద్యోగులకును బత్రికాధిపతులకును గల యనురాగమును వెల్లడింపఁ దగుప్రశంసా పత్రము లేయవధానమునకు సంబంధించినవి యాయవధానము క్రిందనే చిన్నయక్షరములతోఁ గొన్ని భాగములు గ్రంథవిస్తర భీతిచే మాయవధానపద్యముల వలెనే వదలినను గొంచెముగా నిందు ముద్రింపించితిమి. అందులో ౨౮ పేజీలోని కందపద్యములు గుండు అచ్చమాంబగారిచే రచింపఁబడినవి. అప్రస్తుతమేయైనను, ఈమెకొక చేయూఁతనిచ్చిన మేనమామయగు బ్ర॥ శ్రీ॥ వావిలాలవాసుదేవశాస్త్రులవారిచే నొసఁగఁబడి యీమెచేఁ బూర్తిచేయఁబడుటయే కాక పదఁపడి ఈవిదుషిచే నొసఁగంబడి మాయిరువురిచేఁగూడఁ బూర్తిచేయఁబడిన సమస్య నిందుదాహరించుచున్నారము.

(సమస్య) అచ్చాయమ్మకవిత్వధోరణి మహాహ్లాదంబు గల్పింపదే.

శా॥ సచ్చారిత్రులు పండితప్రవరులున్ సన్మాన్యులౌ వారలున్
మెచ్చంజాలనిదైనఁగాని మదిలో మేలెంత్రు నైజమ్ముగా
నిచ్చోసందియమేల! శాస్త్రికవి కెంతెంతో వినోదమ్ముగా
నచ్చాయమ్మకవిత్వధోరణి మహాహ్లాదంబు గల్పింపదే. ౧

శా॥ అచ్చా! తిక్కన సోమయాజికృత దివ్యశ్రీకకావ్యాళికిన్
మచ్చా! తిమ్మనముద్దుపల్కులకు సమ్మన్ జెప్ప దృష్టాంతమా
యుచ్చస్త్రైణకవిత్వసంతతికి నా నొప్పారుచున్నట్టి యీ
యచ్చాయమ్మ కవిత్వధోరణి మహాహ్లాదంబు గల్పింపదే. ౨

శా॥ సచ్చారిత్ర పరాంబికాచరణ కంజాతార్చ నాసక్తి రా
జచ్చేతోంబుజ విద్వదీడ్యకవితాంచద్వంశసంజాత వి
ద్వచ్చంద్రాయిత వాసుదేవకవిరాడ్డాయాద యైనట్టి యీ
యచ్చాయమ్మ కవిత్వధోరణి మహాహ్లాదంబు గల్పింపదే. ౩

కొందఱు కవులు మమ్ముఁగూర్చి తమయభిప్రాయమును బద్యరూపముగా వ్రాసి సభాముఖమ్మున వినిపించియు, దానిని మాకడకంపకుంటచే నయ్యవిమాత్ర మిందుబొత్తిగాఁజేరలేదు. మఱియు నీగ్రంథాంతమున బల్లెటూళ్లలోని కవులు గొందఱు మాపుస్తకముల నపేక్షించి వ్రాసినపద్యములను వచనములనుగూడఁ బ్రసక్తికలుగుకతన స్థాలీపులాకన్యాయముగాఁ గొందఱురచించిన వానిలోసయితము కొన్నికొన్నిమాత్రము గైకొని ముద్రింపించితిమి. ఆయుత్తరములవలన మాపుస్తకములయందు లోకులకుఁగల యాదరము వెల్లడియగునుగానఁ బ్రకృతము పుస్తకవిక్రేతలమగు మేమవిగూడఁ గైకొనవలసివచ్చినది. అందుఁగొన్నిభాగములు మాకవితాశక్తిం గూర్చియేగాక యనవసరమగు మాయందచందములం గూర్చికూడఁగొంతవఱకు నుతించియున్నవి. అయ్యవి యాచవుల స్వభావముం దెలిసికొనుటకుఁగాని లేక యేదేని యొకగుణమున్నచోట సర్వసుగుణములుగూడ నుండునని లోకులను కొందరనుటకుఁగాని సూచకములై యుండుంగాక చదువరులలో మాయందసూయగలిగిన కొందఱు మమ్మీమూలమున నిందుచు యాక్షేపించి సంతసించుటకుఁగూడఁ బ్రేరకములగుఁగాక! ఏమైనను మేమేకారణముచేతనో మాపుస్తకముల నీకాలపుఁ గొందఱు కవులవలె నాయాయి సుప్రసిద్ధులో యప్రసిద్ధులో యగు కవులకడకంపి వారి సదభిప్రాయమునో దురభిప్రాయమునో గైకొను తలంపు

భూర్తిగా లేని వారమగుటచే నిర్వ్యాజ సిద్ధములగు వాని నేల యనాదరింపవలయు
నని యిందుముద్రింపించితిమి. పుస్తకము నూరకే రాఁబట్టుటకై లేనిపోని నుతులుపచ
రించి యెందరని యుపేక్షింతమనుకొన్నను, నిందుఁగొందఱు మూల్యమునకే గోరినవా
రునుంగలరు. ఈప్రశంసాపత్రములు సంపాదించు వారింగూర్చి మేము మాపాణిగృహీ
తయను గ్రంథపుఁ బీఠికలోఁ బూర్తిగా వ్రాసియున్నారము. వలయువారందుఁ బరికిం
పఁగలరని యిందంతగా విస్తరించలేదు. ప్రశంసాపత్రములలో నేమి, యీయుత్తర
ములలో నేమి, వ్యాకరణాదిస్ఖాలిత్యములు మాయాశుకవిత్వముతో పాటు కలిగియే యు
న్నవి కాని చేతి పొరపాటులుతప్పఁ దదితరములు దిద్దుటకు మాకధికారము లేనం
దున దిద్దఁబడవయ్యె, ఏవో కొన్ని తప్ప దురుద్ధరము లంతగా లేవనివిజ్ఞులకుఁ దెలియును
గాని ప్రారంభదశయందుండు వారికి మాత్రమన్నియును దురుద్ధరములే యగు నను
నూహ కలుగక మానదు. వారుపెద్దలగు వారినడిగి తెలిసికొందురు గాని వృథాగాఁ ద
మకుఁ గల పాండితితోడనే తృప్తినంది యీయాయాకవుల నేమి మమ్ము నేమి నిందింప
కుందురు గాక! యని యంజలి ఘటించుచున్నారము. ఇఁకఁ బ్రకృత మనుసరింపుదము.
మేమిందు ముద్రింపించిన యవధాన పద్యములు తఱచుగా భిన్నవిషయములుగా నుం
డునట్లుమాత్రమే విచారించి కైకొంటిమిగాని సరసములగుపద్యములను మాత్రము కై
కొని నీరసములను వదలిన వారము కాము. కావుననే నీరసపద్యములు గూడ నిందు
విశేషించి కన్పట్టును. మాయవధానములలోఁ గొన్నిఁటఁ జెరిసగముగను గొన్నిఁట
నాలవ వంతుగను వానమామ లావధానములో మాత్రము పాదన్యాసము గను సం
స్కృతకవిత్వముగూడఁ గల్గియున్నను నయ్యది సర్వసులభము కాదనియును బ్రకృత
కాలముంబట్టి యీయాంధ్రదేశమున దానియందంతగా నాదరము కనుపట్టదనియును
యోజించి తెలుఁగు పద్యములనే విశేషించి కైకొంటిమిగాని గీర్వాణమును బూర్తిగాఁ
గాకపోయినను జాలభాగము పరిత్యజించి యెవరేని పండితులు మాయాశుధారాసం
స్కృతమ్మున నెట్లుండునో యనుతలంపు కలవారుండకపోదురా యనుతలంపుతో శ్రీ
వానమామల శతావధాన శ్లోకములు మాత్రము చాలభాగము నిందుఁ జేర్చితిమి. ఇం
దుఁ గొన్ని యష్టావధానములు సమస్యామయములుగా రచింపఁ బడినవియుఁగలవు.
ఏమైనను నిందు మాబుద్ధి బలమునే చూతురుగాని కవితా రసముంజూడకుందురు గాక.
ఇందు మాకవిత్వమునఁగల కష్టసాధ్యప్రయోగము లాశుధారాకవిత్వము నవలంబిం
చువారి కక్కుఱితిని వెల్లడించుఁగాత! "క్షుధాతురాణాం నరుచిర్నపక్వ" మనునట్లు
నాశుధారాకవయితలకు సుప్రయోగ విచారణమే కాక రసారస విచారణమును నంత

గాసుండదని కవితామర్మజ్ఞులకు స్పష్టమే. కావుననే “ తే॥ గీ॥” ఆశుధారా కవిత్వ మ్ములందు శయ్య ! లుపమ లుత్ప్రేక్షలును లేకయుండుఁ గాన ! నెంత చర్చించినను బద్యమంతసార ! వంతమగుఁ గాన నిలుకడవలయుఁ గృతికి”

“అనియప్పకవి చెప్పియున్నాఁడు మేముగూడ నానారాజసందర్శనములో గద్వాల సంస్థానములో “ఆశుధారాకవిత్వమ్మునందుఁ గొంటి।మేని యభిసారికయుదండ మిచ్చితి ఉ॥” అనివ్రాసియున్నారము. మేముమహాసభలలో రచించిన పద్యములను యథాస్థితముగ నేయుంచుట మాయాచారముగ నేయున్నను, నిందచ్చుటచ్చుటఁ గొన్నిపద్యములు స్వల్పపాఠభేదములు గలిగియుండునేమోయని సంశయముగానున్నది. ఏమన మాకు మొదలనుండియు నిన్నియవధానములు చేయుదుమనియుఁ బిదప నిట్లన్నియుఁ గొంచె ముగొప్ప సంగ్రహించి పెద్దపొత్తముగఁగూర్చి యచ్చొత్తింతుమనియు నభిప్రాయము లేకుంటచే నంతశ్రద్ధచేసి యాయాయవధాన పద్యములన్నియు సంగ్రహించి భద్రప ఱచుట తటస్థింపదయ్యె. ఈయూహ యిటీవల నాలుగు వత్సరములక్రిందటఁ గల్గి నది. అప్పటినుండి చాలభాగము భద్రముగాఁ గాపాడుచు వచ్చితిమి. అంతకు మున్ను జరగినవియుఁ జాలభాగము మాయొద్దనున్నను లేనివానింగూర్చి మాకుసహజ మైన ధారణనుపయోగించి మేనమామపాలికగా సమకూర్చితిమనుటకు సందియము లే దు గాని యేమయినను నట్టియెడ నించుకభేదమున్నను నుండవచ్చును. కేవలధారణ చేఁ జిరకాలముక్రిందట రచించినపద్యములు -తూ చా- తప్పకుండ సంగ్రహించుట యసంభవమగుటచే నించుకమార్పుగలిగి యుండవచ్చును. ఇదిగాక యప్పటికప్పుడే మాబుద్ధికి “ప్రాయపుఁ బ్రోడ్దంతకొంత పడమటఁదిరిగెఁ” అనునవస్థగూడఁ బటస్థించి నది. అయినను “బెల్లమువండిన పాయి” గనుక విశేషభేదమెందును గనుపట్టకుండుట ధ్రువము. ఈయవధానశక్తిం గురించి యనేకులనేకవిధములుగా భావించుచున్నారు. అందులోఁ గొందఱి యభిప్రాయములను దెలుపుటకే యిందుఁ గట్టకడపటి యుత్తర ములు పనికివచ్చును. అయ్యవి యతిప్రాసాదులలోఁగూడఁ దఱచుగాఁగొన్ని చెడియు న్నను నీవిషయమునకుపచరించుననియే చేకొనవలసివచ్చినది. ఇదియిట్లుండ మేముతఱ చుదేశాటనమొనర్చు కాలమున నొకప్పుడు మండపేట వెళ్ళినప్పుడక్కడ నున్నట్టియు మహాపండితులగుటయేకాక యాపాదుకాంతదీక్షాపరులగు మహామంత్రవేత్త లొక రు మాయొద్దఁదాము స్వయముగా నుపదేశము నొందఁగోరుటయేకాక తమశిష్యులలో నొకబుద్ధిశాలినిగూడఁ బ్రేరేపిరి. వారిరువురితో మాకీశక్తి లేశమును లేదని యెంతచె ప్పినను “నవగోప్యాని కారయేత్” గనుకఁ దామిట్లు చెప్పుచున్నారనియే నొడువ మొ

దలిడిరిగాని నుంతేని విశ్వసింపరైరి. పిదప నెట్టకేలకు వారిని వదలించుకొనుట దుర్ఘటమైనది. ఇంతవిచిత్రముగాఁ గాకున్నను ననేకస్థలముల నిట్టికీర్తియే జరగుచువచ్చినది. మేమునుగొంతమందితో నుపాసనాబలమనియే యొప్పుకొని వారినిసంతోషపెట్టుచుండుటయుఁ గలదు. ఏమన? యథార్థము చెప్పినచో బొత్తిగావిశ్వసింపరుగదా! మండపేటలోని సంగతిని 72 వ పేజీలో సీసపద్యము నొడువునుగాన వలసినవారదె చూడఁగలరు. మున్నెవరికేని యియ్యది యేయుపాసనము వలననైన లభించియుండునేమో మాకుఁదెలియదుగాని మాకుమాత్రమట్లు రాలేదని యథార్థముగా వక్కాణించుచున్నారము. ఇందులకు బుద్ధిబలమును సహజమైన యాశుధారయును దానితోపాటు ధైర్యస్థైర్యములును పైనిశాస్త్రజన్య జ్ఞానాదికమును ముఖ్యకారణములు. అన్నిఁటికన్న నాశుధారయు ధైర్యస్థైర్యములును బుద్ధిబలమును మఱియును బ్రధానములు. ఇది మాయనుభవము. దైవకృపయనునది అన్నిఁటికిని గావలయును. అన్నిఁటితోపాటు దీని కిని నుండవలెను. కేవల దైవకృపమాత్రము పనిచేయదు. ఇఁక ధారణాశక్తింగూర్చి యభ్యాసము కారణమని యనేకులభిప్రాయపడుచున్నారు. వారింగూర్చి కొంతవ్రాయదలఁచియు వారును మంత్రశాస్త్రవేత్తలవలెనే విశ్వసింపరని మిన్నకుందుము. దాక్షిణాత్యుల యవధానమునకును మనతెలుఁగుదేశపువారి యవధానమునకును జాలవఱకు భేదముగలదు. అదిగూడ నవసరమనియెంచి యించుకవ్రాయుచున్నారము. మనయవధానము నూఱుగురికిఁ గవిత్వముచెప్పుట. వారునూఱుపనులేవో చేయుట. అందులోఁ గవిత్వము కడుస్వల్పమేయుండును. బాగుగఁ బరిశీలించిన మనయష్టావధానము వారిశతావధానపదమున కర్హమైనదని మాయభిప్రాయము. ఈసంగతి నానారాజసందర్శనములో గద్వాలలో తాతాచార్యులవారి యవధానమునుగూర్చి మేముచెప్పిన యుపన్యాసపద్యములు వెల్లడించును. ఇంతకును మనకు శతావధానమనఁగా శతలేఖిన్యవధానమని తేలినది. ఈయవధానమే భట్టుమూర్తి ప్రభృతులొనర్చినది. కావుననే ఆయాకవులకు "శతలేఖినీపద్యసంధాన ధౌరేయుఁ"డనియు "శతలేఖిన్యవధాన పద్యరచనాసంధాసురత్రాణుఁ"డనియు బిరుదులు విద్వత్సమ్మతమ్ములైయున్నవి. పైచొప్పుననే శ్రీమదభినవపండితరాయ విద్వన్మాడభూషి వెంకటాచార్యులవారు రచించియున్నారు. ఏతదనుసారముననే మేము ప్రప్రథమమున శ్లో॥ తత్తన్నామవమానసాద్వృతతమంవృత్తం తథావస్తుచ । స్వీకృత్య ప్రథమంశతాయసదయం తత్పాదమేకంపదేత్ । భూయఃకైర్న చబోధితః క్రమవశాత్పాదత్రయం కీర్తయే। దేతన్నామ శతావధాన మధచేత్పద్యాని సంకీర్తయేత్॥ అని శతలేఖిన్యవధానమునకును, శ్లో॥ కావ్యోక్తిఃకవితో

క్తిరంచితకళావిద్భి స్సహాభాషణం । పౌరాణోక్తి రమందలౌకికగిరో వ్యస్తాక్షరోక్తి స్సమం । ధీమద్భిశ్చతురంగఖేలనమధో సంఖ్యేయపుష్పాళయో । యస్మింత్స్వాద్యుగపత్తదేవకృతినామష్టావధానాభిధం॥ అనియష్టావధానమునకును లక్షణము లేర్పఱచుశ్లోన్నారము. ఈశ్లోకార్థము బందరు పద్యములకుఁ గ్రిందిభాగమున నుదాహరింపఁబడియున్న ఉపాధ్యాయోపయోగినియందుఁ బూర్తిగా వివరింపఁబడియే యున్నది గాన నిటవ్రాయఁబడదయ్యె. అష్టావధానమునకు మాత్రము తెలుఁగులోఁగూడ లక్షణము మాచేతనే రచింపఁబడియున్నది. అదియిందుదాహరించెదము. శా॥ పౌరాణోక్తికవిత్వపుష్పగణనావ్యస్తాక్షరుల్ లౌక్యగం।భీరోక్త్యంచిత కావ్యపాఠనకలా విద్భాషణంబుల్ ముదం। బారంగాఁ జతురంగఖేలనము నీయష్టప్రచారంబులౌ।ప్పారున్ శంకర! యేకకాలముననే యష్టావధానమ్మునన్॥ మేమేర్పాటుచేసికొన్న దింతమాత్రమేయైనను నిందులకు నెన్నియో రెట్లుకష్టమునంగీకరించి చేసినయవధానములు మాత్రమనేకములుగలవు. ఈవిషయమున నెల్లూరు వెంకటగిరులు ముఖ్యముగా నచ్చటివారివ్రాఁతల మూలమున మీకుసాక్ష్యమీఁగలవు. శతావధాన విషయికవైలక్షణ్యమునకు విజయనగరము పూర్వరీతిగనే సాక్షికాఁగలదు. ప్రకృతమీపుస్తకములో మాకు 30 వత్సరములు వచ్చుటకుఁ బూర్వము రచించినయవధానపద్యము లున్నభాగమును బూర్వార్థ మనియుఁ బదఁపడిరచించిన యవధానపద్యములభాగమును నుత్తరార్థ మనియువాడితిమి. ఉత్తరార్థపూర్తి భగవదేకవేద్యముగాన "సశేషము" అని వ్రాయవలసివచ్చినది. రెండవకూర్పునందుఁ దిరిగియునెచ్చటనేని యవధానములు రచించుట దటస్థించినచో నాపద్యములేకాక చిత్తుకాగితములుండియును బ్రకృతము సమయమునకుఁ దటస్థింపని నర్సారావుపేట మొదలగునవధానముల యందలిపద్యములుగూడఁ జేర్పఁగలము. ఇప్పటికిమావయస్సు రమారమి 32 సంవత్సరములు ఇందు తిరుపతికన్న వేంకటేశ్వరుఁడు నాల్గుమాసములుపెద్ద. మేమిరువురమును శ్రీచర్లబ్రహ్మయ్యశాస్త్రులవారి ప్రియశిష్యులము. ఆయాయీసంగతులు ప్రకృతగ్రంథమున నచ్చటచ్చట వెల్లడియగును. అందులో బందరు పద్యములలోఁ జిన్నయక్షరములలో ముద్రించిన యుపాధ్యాయోప యోగిని విస్పష్టముగా నొడువుచున్నయదిగాన వలసినవారది చూచుకొందురుగాక! ఇందలియవధానములేవో పదిపదకొండుదప్పఁ దక్కినవన్నియు నుభయకృతములే, నానారాజసందర్శనమున "ఒకచరణంబతండు మఱియొక్కటి నేను" అను పద్యముంజూడుఁడు ఆమాత్రమేని యేకైక కృతములుండుటకు నిటీవల మేము వేఱువేఱుచోటుల నివసించుచుండుటయు సమయమున కిరువురమును జేరకుండుటయుఁ గారణములు. "ఒక్కరు

రచియించిరేనియును గాదగుఁ దిర్పతి వేంకటీయమై" అనిమా "జాతకచర్య" యను గ్రంథమున వ్రాసికొనియున్నారముగాన నెవరేది వ్రాసినను తత్కర్తృత్వ ముభయులకును నుండియేతీఱును. భేదముకూడ నంతగా నుండదనియే లోకుల యభిప్రాయము. నిజముగా నట్లేయైయుండునని మేమును ననుకొందుము. రాజులపై మేమురచించిన పద్యముల నన్నింటిని వేఱుఁజేసి "నానారాజ సందర్శనము" ను పేర నింకొక గ్రంథమును గూర్చితిమి. ఈయుభయ గ్రంథములందును సాధ్యమైనంతవఱకు నాశుధారాకవిత్వమే యుండును. రాజ సందర్శనములో మాత్రము చెఱి సగమువఱకు నాశుధారాకవిత్వమేయైనను తక్కిన సగమును నట్టిదికాకపోవచ్చును. అనఁగాఁ గాకితము పుచ్చుకొని వ్రాసినదియని మీరూహించుకొందురు గాక! ఆశుకవు లేగ్రంథము రచించినను నెట్టి కల్పన ఘటించినను జిరకాల మాలోచింపరని మాయనుభవము. కల్పనతోఁచుటయే తడవుగాని పద్యరచనకు నేవిధమైన యాలస్యమును నాశుకవుల కవసరముండదని దృఢముగా మేము చెప్పఁగలము. ఇది కొందఱి కతిశయోక్తిగాఁ దోఁచినను వారి యాక్షేపణకు మేము పాత్రులమగుచున్నారమని విన్నవించికొనుచు, నిప్పటికే విస్తరించి వ్రాసితిమను విసువుతో నింతట విరమించెదము.

ఇట్లు,

తిరుపతి వేంకటేశ్వరులు.

విషయసూచిక.

శ్రీమత్పరదేవతాయైనమః.

శ తా వ ధా న సా ర ము.

తిరుపతివేంకటీయము.

(పూర్వార్థము.)

ఖర సంవత్సర ఆశ్వయుజ బ॥ ౮ శనివారము కాకినాడలో శతావధానమందు రచించిన 103 టికిఁ గొన్నిపద్యములు.

(సంశయించు సభానాయకునింగూర్చి చెప్పినది)

చ॥ నిలిచిమె వేయి పద్యములనేర్పలరంగను సంస్కృతాంధ్రభా
షలఁ దగఁ జెప్ప నేర్తు మని చాల బ్రతిజ్ఞ వహించినట్టిమే
మెలమిని నూఱు పద్యముల నిప్పుడు చెప్పుట కెంతగొప్పయా?
నిల వరబాదమన్వయనదీశసుధాకర? వేంకటాభిధా.

(శ్రీరామమూర్తి) సీసము.

శ్రీమద్ధరణిజాత సీమంతినీమణీ హాసద్విగుణిత ప్రభాబ్జకుండు
నమితనిర్జరసంఘ కమనీయమకుట సంఘటితరత్న ప్రభాకలితపదుఁడు
మహితమసృణ వనమాలాకలితగంధ వాసిత దిక్చక్రవాళకుండు
ఖండితామరశత్రు మండల మణిగదాదండమండిత భుజాదండకుండు
తే॥గీ॥ భానువంశాబ్ధిసోముండు వరగుణుండు
నైన శ్రీరామచంద్రుం డనంతకృపను
సకల సంపత్సమృద్ధులఁ జక్క నిచ్చి
ధరణి రక్షించు నాచంద్రతారకముగ. ౧

(విక్టోరియా రాణీగారు) మత్తకోకిల.

నీరధారలు లేనిభూముల నీరధారల ముంపుచున్
సారవత్తర మైనధాన్యము చక్కఁ బండఁగఁ జేయుచున్
భూరిసౌఖ్యము మానవాళికిఁ బొల్పుమీఱఁగఁ జేయువి
క్టోరియాభిధరాణి నెన్నఁ బటుల్ జగమ్మున లేరుగా. ౨

(స్త్రీవర్ణనము) సీసము.
నీరజాతముఁ బోలునెమ్మొగమ్మున మేలుకస్తురినామమ్ము కళలుగులుక
రంగారఁ గట్టినబంగారుసరిగంచుచీర పాదములపైఁ జిందులాడ
వలలోఁ బడినచక్కవలఁబోలి కుచపాళి కంచెల ఖండించుకరణి నిగుడ
నిరువంకఁ గువలయసరములు దాపిన ట్లతిసీలనేత్రాంతగతులు సెలఁగ.
తే॥గీ॥ చెలి యొకతె వచ్చుచున్నది చెలులఁగూడి
యలరుపిల్తునిమేలుబ్బావుట మ్మనంగ
దానిఁ గూడంగఁ గల్గినమానవులకుఁ
వేతె నాకాబలారతుల్ గోర నేల. ౩

(ఇంగ్లీషువిద్య) మత్తేభము.
తిరిపెం బెత్తెడివారి నెయ్యది మహాదేవేంద్రులం జేయునో
పరనీచాన్వయజాతు నెయ్యది మహావంశోత్తముల్ జేయునో
ధరణిన్ వైదికునైన నెయ్యది తగన్ దా హూణుఁగాఁ జేయునో
వరశోభాకర మట్టిహూణకల నే వర్ణింపఁగా నేర్తునే. ౪

(అతిబాల్యస్త్రీ వివాహము) చంపకమాల.
జనములు చిన్నికన్నెలకు సత్వర మొప్పఁగఁ బెండ్లి చేసినన్
ఘన మగుతెల్వి లేకునికిఁ గన్నియ లప్పుడు పెండ్లి యాడి యౌ
వనమున నాత్మకుం దగనివాఁడయినన్ దిగనాడి యాతనిన్
ఘనత దొలంగ జారరతికాంక్ష లొనర్చిన దోస మాఁజుమీ. ౫

(దేశాటనము వలనిలాభము)
ఆ॥వె॥ దేశచాలనంబు తెల్వి పుట్టఁగఁ జేయుఁ
గరుణ మనమునందుఁ గలుగఁ జేయు
నతిథిపూజలందు నాసక్తి పుట్టించు
ధైర్య మిచ్చు రిక్తదశ నడంచు. ౬

ఇయ్యెడ రాజయోగి యను పత్రిక.

మాకాకినాడపురమ్మున పిఠాపురం రాజాగారికాలేజిలో ఖరసం॥ ఆశ్వయుజ బ౹౮ నాఁడును మరల నా బ౧౪ నాఁడును బ్ర॥ శ్రీ॥ చెళ్లపిళ్ల వెంకటాచలశాస్త్రి

(రామరావణ యుద్ధము) శార్దూలము.

రాముం డప్పుడు బాణసప్తకముచే రక్షోవరుఁ గొట్టినన్
భీముండై దశకంధరుండు విపులాభీలాతిహేతిచ్ఛటా
ధామస్ఫూర్జితవీతిహోత్రుఁ డగుచున్ ధైర్యంబు పెంపారఁగా
భూమాస్త్రమ్ముల రాము నేయ నపు డాపో రయ్యె ఘోరమ్ముగన్. ౭

(ప్రాతఃకాలము) మత్తేభము.

కమలమ్ముల్ వికసింపఁ గోకవితతుల్ కాంతిన్ జెలంగన్ దగన్
విమలాకాశమహాంతరాళమున దీప్తిజ్వాల లింపారఁగా
గమలాప్తుం డుదయింపఁ దూర్పుమలపైఁ గాంతిచ్ఛటల్ తారకా
సముదాయమ్ముల జాఱెఁ దెల్వి గనియెన్ సర్వప్రపంచమ్ములున్. ౮

(భోగముదాని సిగపూవు) ఉత్పలమాల.

సూనము చూడు మిత్రవర? సూనశరార్త భుజంగసంఘస
న్మానితవారయోషిదసమానన వాంబుదకేశపాశస
మ్మానము గాంచి మించెడు ఘుమంఘుమవాసితభర్మ నిర్మితా
నూనవిభూషణం బయి మహోన్నతభాగ్యదశావరీతమై. ౯

(కాకినాడలోని యుదకసదుపాయము)

తే॥గీ॥ బచ్చువంశాబ్ధిసోముండు వరగుణుండు
గర్వదూరుండు రామేశఘనుఁడు పేర్మి
గచ్చుకుండ్లను గట్టించి కడపె జలము
కాకినాడపురమ్మునఁ గఱవు దీర. ౧౦

(సభానాయకుఁడు)

తే॥గీ॥ గుణగణాఢ్యుండు రసికుండు కుశలమతియు
పండితోత్తమహృత్పద్మభానుమూర్తి
దానకర్ణుండు దుర్జనదానహరుఁడు
సభకు నాయకుఁడై యుంట సమ్మతంబు. ౧౧

దివాకర్ల తిరుపతిశాస్త్రులవారివలన విద్వజ్జన మహాజనులసాన్నిధ్యమ్మున శతలేఖినీ కవిత్వతంత్రము నడిపింపఁబడినది. ఆసభలు మ॥ రా॥ రా॥ శ్రీ లేటిలక్ష్మీనరసింహము ......గార్లవలనఁ గూర్పంబడినవై కాకినాడ జగన్నాథపురములలోనుండు పెక్కండ్రు

(శ్రీరామమూర్తి) సీసము.

శ్రీమత్తృణప్రభాస్తోమసంగతమేఘ మన జానకినిఁ గూడి తనరువాఁడు
అబ్జమ్ముపై నొప్పునళిచందమున మొగమ్మున మృగీమదనామ మొనరువాఁడు
అంజనాచలముపై నలరారువాగ్ధునియనఁ బీతపటము మైఁ దనరువాఁడు
నీలశిలఁ గ్రాలునిర్జరాపగ యన నురమున హారముల్ వఱలువాఁడు
తే॥గీ॥ నైన శ్రీరామచంద్రుఁ డనంతకృపను
గాకినాడసభాసీమఁ గలసి యున్న
సర్వమానవులను బ్రోచు సకలసంప
దల నొసంగుచు నాచంద్రతారకముగ. ౧౨

(ఆదిశక్తి) చంపకమాల.

నిరతము మానసమ్మునను నేర్పునఁ గొల్చెద శక్తి భక్తితోఁ
సరసిజసంభవాదిదివిజవ్రజకరార్చితపాదపంకజన్
సరసిజమిత్రచంద్రమఉషర్బుధరూపవిలోచనోజ్జ్వలన్
దిరుపతివేంకటేశ్వరసుధీమణిగీతసహస్రనామకన్. ౧౩

(ఉద్యానవనము) ఉత్పలమాల.

మేలగుపుష్పకాననము మిత్రుఁడ? చూడుము వేడ్కమీఱఁగా
బాలరసాలశాలిపికపాళిమధువ్రతపాళిగానలీ
లాలలితంబు సంతతరథాంగమరాళయుగాభిశోభితో
త్పలదనంతపద్మరమణీయసరోవరరాజమానమున్. ౧౪

(బృందావనము)

తే॥గీ॥ డంబు మీఱెడిబృందావనంబు చూడు
మంబుజాక్షుండు కాంతాజనంబుతోడ
నిచట వసియించుటను జేసి యిది సమస్త
లోకములలోన మిగుల సుశ్లోకమయ్యె. ౧౫

పండితోత్తములచేతను........నొప్పియుండె. అపుడు పైవిద్వత్కవులిరువురను శత ఘంట కవిత్వమారంభించి యేబదిపద్యంబులాంధ్రంబున నేబదిశ్లోకమ్ములు సంస్కృతమ్మునఁ జెరి రెండుచరణంబులుగాఁ జెప్పిరి. ఆపద్యములనే శ్రీరాజయోగి యవధాత

(లక్ష్మి) మత్తేభము.

కలధౌతాంబరుదేవి నామనముగన్ గాంక్షింతు నెక్కాలమున్
గలధౌతోజ్జ్వలదంగవిభ్రమకళాకళ్యాణజాలాస్పదన్
గలధౌతోదరముఖ్యనిర్జరమనఃకంజాతసూరాయితన్
గలధౌతాదిధనాభిశోభితమహాగారావళీవాసినిన్. ౧౬

(కలువు) శార్దూలము.

ధారాపాతము లేక సస్యవితతుల్ తప్తమ్ము లయ్యెన్ గడున్
జేరెన్ సర్వజనంబు నీపురమునే జీవింప, వారందఱిన్
శ్రీరామేశఘనుండు ప్రోచి మును దా శ్రీవృష్టినాథామమున్
బాలన్ దోలెను దానిఁ గోర మరలన్ బాగెట్లగున్ దెల్పుమా. ౧౭

(కావ్యము) స్రగ్విణి.

సారరాజన్యులన్ జక్క మెప్పించుచున్
జారువాక్చిత్ర విస్తారపద్యమ్ములన్
సూరిచేతోలసత్సూనసౌరభ్యమై
మీఱుకావ్యమ్ము నెమ్మిన్ బ్రశంసించెదన్. ౧౮

(వేశ్య) భుజంగప్రయాతము.

చలాపాంగదృష్టి ప్రసారమ్ముచేతన్,
విలాసమ్ములన్ జూపి విత్తమ్ము లాగున్
గలావిద్విరాగిప్రకాండమ్ము నైనన్
గలంచున్ భువిన్ విత్తకాంతాజనంబౌ. ౧౯

(చంద్రోదయము) ఉత్పలమాల.

శ్రీరమగేహముల్ గునుకఁ జేయుచుఁ గోకములన్ గలంచుచున్
జారుచకోరసంతతులఁ జక్కఁగ వెన్నెల నాదరించుచున్
మారునకున్ సహాయుఁడయి మానినులన్ గలఁగంగఁ జేయుచున్
మీఱెడుఁ జంద్రుఁ డుజ్జ్వలతమిస్రమహీధరవజ్రమై. ౨౦

ముంబట్టి ప్రకటించును. శతఘంటకవిత్వము చెప్పుట మిగుల నరుదైనకార్యము ఈ యాంధ్రదేశమ్మున నిట్టిపనులు చేసెడివారిలోఁ బ్రసిద్ధులు. శ్రీమాన్ మాడభూషి వేంకటాచార్యులవారును బ్ర॥ శ్రీ దేవులపల్లి సుబ్బారాయశాస్త్రి తమ్మన్నశాస్త్రిగార్లును

(మన్మథోపాలంభన) ఉత్పలమాల.

నీరజవాసమై తనరునీరధిపుత్రికిఁ బుత్రకుండవై
నీరజశత్రుఁ గూడి నవనీరజగంధుల నేఁచు నాయమా?
నీరజసూనముఖ్యశర? నీరజవిష్టరసోదరా? నినున్
నీరజముఖ్యసూనముల నేర్పునఁ బూజ లొనర్తుఁ బ్రోవరా. ౨౧

(కేవలవేదపాఠకుఁడు) సుగంధి.

"వేద మెల్ల నభ్యసించి వేత్త్రృతావిహీనుఁడై
మీఁదఁ గర్మజాల మెల్ల మేలుగా నొనర్చినన్
లేదు లేదు లేదు పుణ్యలేశమైన నంచు నా
వేదమే వచించుఁ గాన వేది వేత్త గావలెన్. ౨౨

(ఆసుపత్రి) శార్దూలము.

నీరోగార్తజనాళికిన్ శరణమై నీరోగులన్ జేయుచున్
శారీరాదిసమస్తపుస్తకలసత్సారమ్ము నింగ్లీషుభా
షారీతిన్ గృతిచేయుడాక్టరులచేఁ జారుప్రభాభాసురం
బై రాజిల్లెడియాసుపత్రిఁ గన నాహా! సౌఖ్య మొప్పారెడున్. ౨౩

(నాటకులు) చంపకమాల.

సలలితనాట్యచిత్రముల సభ్యులచిత్తము లుల్లసిల్లఁగా
బలువడిఁ జేయుచున్ మిగులఁ బావనమై తనరారువిష్ణుచ
ర్యల శివచర్యలన్ గమలజానుచర్యల నెప్డుఁ బాడుచున్
వెలయుదు రిట్లు నాటకులు విశ్వజనీనకళాధురీణులై. ౨౪

శార్దూలము (శార్దూలము.)

ఘోరాకారము సర్వహింసకము నున్ గుహ్యాంతరావాసమున్
రారాజద్ధరణీధరాకరకవక్త్రమ్మున్ మహాభీలగం
భీరారావపలాయమానమహిషీ భీకృద్గతాభీల సం
చారానేకమృగాళిదిఙ్నిచయమున్ శార్దూలమున్ జూడుమా. ౨౫

నైయుండిరి. పైవారు బాల్యవయస్సులోఁ బ్రస్తుతపుఁ బండితులవలె నీతంత్రమును సమర్థించినట్లుగా వినము. ఇది బహుకష్టతరమగుపనియును బూర్వకవులలోఁ గూడ నొకరిద్దరిచే మాత్రమే చేయఁబడినట్లును గానుపించును........ప్రస్తుతపుఁబండితులు

(ఉపరతి) రూపకాతిశయోక్తి.

క॥ ఘనవితతి చంద్రుఁ గప్పెను
గనకలతన్ బూలు పూసెఁ గనకకనత్కుం
దనవసుమం బదరె నళియుఁ
గనకముదటి జేరెఁ గాంత కాంతుని గవయన్. ౨౬

(సీతాకళ్యాణమ్) ఉపజాతిః.

ఏ నామనూనాకృతిభాసమానాం
మత్పుత్రికాం తే ప్రదదే హి జాయాం
తథాచ కించిత్తులపామి సంజ్ఞా
శాస్త్రం త్వమైషా విధినేవ మాన్యా. ౨౭

(త్రిమూర్తయః) పృథ్వీ.

పురాంతకమురాంతకద్రుహిణరూప మీడే మహః
కృపామృతఝరీలసన్నయనసీరజాతం తతం
సమస్తమునిరాణ్మనఃకమలభాస్కరం సత్కరం
సురేంద్రముఖదేవతామకుటరత్నశుంభత్పదం. ౨౮

(ఆంజనేయః) రథోద్ధతగతిః.

మారుతాత్మజ మముం సదా హృది భజే
హరిపతిభువరం విశాలకరుణం
కుజారమణవజ్ఞలేజమధుపం
సదానరజనీచరాళిహరణం. ౨౯

(మరణసమయః) క్షమా.

యమభటనికరే సన్నిధిం సంగతే
మతి రతిచపలా జాయతే దుఃఖతా
భయమపి పృథులం బాధతే మానసం
నచగమనమతి ర్దారపుత్రాశయా. 30

తర్క వ్యాకరణములలో మంచిసమర్థులగుటచేత వీరు కేవలకవులుకాక విద్వత్కవుల నియున్ జెప్పఁదగియున్నారు వీరిఁబట్టియే వీరిగురువులగు బ్ర॥ శ్రీ॥ చర్లబ్రహ్మయ్య శాస్త్రిలవారి పాండిత్యాధిక్య మూహింపవచ్చును.............ఈయిరువురుపండితు

(సమస్య) బకము వ్వడి మ్రింగుచున్న బల్లిం గనుమా.

కll ప్రకటతరకవ్యగంతుల
సుకులోదధిపూర్ణచంద్ర? సూరిజనేంద్రా?
సుకరముగ మజీకాశా
బకమున్ వడి మ్రింగుచున్న బల్లిం గనుమా. 3౧

(సమస్య) అంధుం డర్ధనిశీథమందు గనె నయ్యర్కేందుబింబమ్ములన్.

శాll పుంధర్మేతసరస్వతీకవులతో భూపాలకుం డాదితే
యాంధస్తీక్ష్ణగభస్తిబింబముల దీవ్యద్వృత్తి వర్ణించి స
ద్గ్రంథమ్ముల్ రచియింపుడీ యనిన దద్గ్రంథానుసంధానని
దాంధుం డర్ధనిశీథమందు గనె నయ్యర్కేందుబింబమ్ములన్. 3౨

శ్రీ. శ్రీ. శ్రీ.

(అసూయచే సభకురాని కుకవులు)

చll తెలుగుల నించుకంత గని తేలికకబ్బము లల్లునట్టివా
రలు వరసంస్కృతాంధ్ర కవిరాజవిరాజితమై కరంబు పెం
పలరుసభాంగణంబున కహా? పిలువన్ దగ రాదలంతురే?
యిల వరబాదమన్వయనదీశ సుధాకర? వేంకటాభిధా. ౧

కll నీరసపుబకము దగ దా
సారస మగునా? కరీంద్రిసమతం గనునా?
సైరిభము, కుకవిజను డిల
సారతరకవీంద్రుడగునె? చర్చింపంగన్. ౨

కll నాకబలిపల్లిరమ్ముల
నాకట జీవించుకుకవు లరుగుదురె? లస
న్నాకనిలయకవిసమకవి
నాకాధిపు లున్నసభ కనాతురు లగుచున్. 3

లును..............శ్రీ బాదము వెంకటరత్నముగారియింట నొకపరియును అష్టావధానముచేసియున్నారు అందలి విశేషములు మఱియొకసారి ముచ్చటింపదలచి యిటిప్పటికీయుదంతము సాంతంబుచేసెదము.....................(అనియున్నది.)

తే॥గీ॥ “ఫలవిఘాతమ్ము గల్గెడి బ్రాహ్మణున” క
టంచుఁ బల్కెదు రఁట గృహమంద పొంచి
తమకుఁ గల్గెడిభంగమ్ము తా మెఱుంగ
రహహా! యేమందుఁ గుకవులయాగడంబు. ౪

సీ॥ వంకగంధావాప్తిఁ బరఁగెడిసూకరం బరుగునే? పన్నీటిసరసులకును
నింటఁబ్రిగల్భమ్ములెలమిఁ బల్కెడిబంటు చేరునే? రణఘోరసీమలకును
గోటరమ్ముల గ్రుమ్మగుడ్లగూబలపిండులాసచేయునె? ప్రాతరాతపముల
కనవరతాంగనాజనలోలుఁ డరుగునే? కావ్యయోధ్యాప్రయోగగయ [లకును;
తే॥గీ॥ ద్విజగణోత్తమకవిరాజదీప్తమైన
సభకుఁ గుండలి చేరునే? చనిన శిరము
నెత్తునే? వంచుకొని మూల నిరుకుఁ గాని
రమ్యతరకీర్తి? వేంకటరత్నమూర్తి. ౫

శ్రీ. శ్రీ. శ్రీ.

నందన సం॥ శ్రావణములో నమలాపురము శతావధానములో
రచించిన 100 టికిఁ గొన్నిపద్యములు.

(కాళియమర్దనుఁడు)

క॥ కాళియమర్దనుఁ గొల్చెద
నాళీకవిలాసనయను నతసురవరు గో
పాళీగోపాళీయుతు
మాళిగతమయూరపించు మాధవు ననఘున్. ౧

(కృష్ణకృతార్జునోపదేశము) పంచచామరము.

సమస్తమున్ మృషా సుమీ నిజమ్ము పాండునందనా!
భ్రమ న్నశింపఁజేసి చూడు బంధువెవ్వఁడో? మదిన్
నిమిత్తమాత్ర ముండి నీవు నీదుశస్త్రపంక్తులన్
గ్రిమమ్ముగా నరిన్ హరించి రాజ్యమున్ గ్రహింపుమా. ౨

చ॥ సురుచిరమాధురీ మహిమశోభిలుచుండెడి యాశుధారచే
సరసులమానసమ్ము లనుసస్యములెల్ల నిగుర్పఁజేసి పెం

(భీష్ముఁడు) సీసము.

ఎవ్వాఁడు ఖండించె నేపుమీఱెడిపాండునందనుసేన నానంద మొప్ప
నెవ్వాఁడు విష్ణుచే నెలమిఁ జక్రమ్ము దాఁ బట్టించి ప్రతినను భంగపఱిచె
నెవ్వాఁడు శరముల నెసఁగఁ దల్పముచేసి బాగుమీఱఁగ నందుఁబవ్వళించె
నెవ్వాఁడు మాఖశుద్ధైకాదశీతిథి హరివాసమునకుఁ దా సరిగఁ బ్రీతి

తే॥గీ॥ నట్టిభీష్ముని సర్వవేదాంతతత్త్వ
నీరరాశిఘటోద్భవు నిర్జరేశ
ముఖ్యసంస్తూయమానసంపూర్ణబలుని
వర్ణన మొనర్చ కొలఁది యెవ్వారి కొదవు. ౩

(శతావధాన విఘటకాః) ప్రహర్షిణీ.

యే కేచిచ్ఛ్రుతకవయో యథా పతేయుః
కుర్వంతు ప్రతిచరణం తథా ప్రయత్నం
లోకే దుర్జనయశసే స ఏవ తేషాం
నో బాధా భవతరుణీవశా త్కవీనాం. ౪

(సీతారామః) మణిబంధవృత్తమ్.

భావయ సీతారామ మముం, కామద మారాదాజిసుతం
నిర్జరమాన్యం స్తుత్యగుణం, నిర్జితశత్రుం సజ్జనదం. ౫

(సమస్య) అభిలషతి హి వేశ్యాలింగనం సిద్ధయోగీ.

శ్లో॥ విపిన మధివసంతం మానిరాడ్వృశ్యశృంగం
స్వనగర ముపనేతుం తద్గతా వారయోషాః
వర మతియుతిబుద్ధ్యా సస్త్రియా అజ్ఞతాయా
అభిలషతి హి వేశ్యాలింగనం సిద్ధయోగీ. ౬

పలరఁగఁ గోనసీమను మహాప్రతిభం గని తేజరిల్లు నీ
తిరుపతివేంకటేశ కవిధీరుల నెంచ విరించి శక్యమే. ... ...

క॥ ధారుణి నీసద్యశమే, పారెడు వరతారహీర హారాబ్జలస
చ్ఛారద నారదనారద, పారదముల గెల్చుచుణ్ సభాస్థలినెందుణ్.

విధేయుఁడు
భాగవతుల కృష్ణశాస్త్రి. అనియున్నది.

(సమస్య) వర్షోదయం వాంఛతి రాజహంసీ.

శ్లో॥ కీర్త్యా స్థిరాయాం భవత స్త్వీరాయాం
మందాక్షభారేణ విలోకితుం తాం
అసూయయం త్యాపది మర్త్యకామా
వర్షోదయం వాంఛతి రాజహంసీ ౭

(సమస్య) వ్యాఘ్రో మృగం వీక్ష్య హి కాందిశీకః.

శ్లో॥ శ్రుతేఽపి మన్నామని కాందిశీకో
రామో భవే దిత్యభయం వసంతం
సీతే త్యవోచ ద్దశకంధరం చే
ద్వ్యాఘ్రో మృగం వీక్ష్య హి కాందిశీకః. ౮

(సమస్య) కువిందరాజం మనసా స్మరామి.

శ్లో॥ దుశ్శాసనే నాపహృతాంశుకాయాం
హతా త్సభాయాం ద్రుపదాత్మజాయాం
తదీయమానావనవస్త్రదాన
కువిందరాజం మనసా స్మరామి. ౯

(సమస్య) చంద్రోదయం వాంఛతి చక్రవాకీ.

శ్లో॥ బందీకృతే ర్కే దశకంధరేణ, సదా స్థితే చంద్రమసి స్థిరాయాం
వధం విధాతుంకిలతస్యరామ, చంద్రోదయంవాంఛతి చక్రవాకీ. ౧౦

(సమస్య) మృగీ మునిం పుత్ర మసూత సద్యః.

శ్లో॥ తపోవనే సత్త్వవివాదశూన్యే, మునేః కళత్రంచ మృగీ చ కా చిత్
గర్భం దధౌ తత్రమునేశ్చపత్నీ, మృగీమునింపుత్రమసూత సద్యః. ౧౧

(సమస్య) భార్యాం నమతి సోదరః,

శ్లో॥ సుశీలేన సమాయుక్తాం, ముత్తమశ్లాఘ్యవర్తనాం
పతివ్రతాగ్రణీం భ్రాతు, ర్భార్యాం నమతి సోదరః ౧౨

(సమస్య) అవందత సుతం తదా.

శ్లో॥ ఇవటూరికులాబ్ధీందో, శ్శాస్త్రిణ మల్లయనామక
వసుదేవో విష్ణురూప, మవందత సుతం తదా. ౧౩

(సమస్య) **మానవతీలలామ** కభిమానమె చా**లు**ను జీర యేటికిన్.

ఉ॥ ఓనవనీతచోర? కృప యుంచి పటమ్ముల నిచ్చి వేగ మా
మానము గావుమన్న వ్రజమానిని పల్కుల కెంతొ వింతన
వ్వాననసీమ దోఁపఁ గమలాక్షుఁడు దా నిటు పల్కె మానినీ?
మానవతీలలామ కభిమానమె చాలును జీర యేటికిన్. 3

శ్రీ. శ్రీ. శ్రీ.

విజయ సం॥ ఆషాఢములో ఏలూరిలోని రెండవధానములలోని ౫౧టికిఁ గొన్నిపద్యములు.

సీసము ముసలిమగఁడు, పడుచుభార్య)

ద్రవ్యసంజాతంబు దగ లేదటంటిమా మూల్గుచున్నది మూలమూల లంటి
శయనగృహాదులుసఖి? లేవటంటిమా యవి యపారముగ నున్నవియొసుమ్ము
వెనుక దక్షత యెవ్వరును లేరటంటిమా తలవెంట్రుకలకన్నఁగలరు హెచ్చు
ఉన్నయూరునఁ జెడ్డ లున్నవారంటిమా! సజ్జనవ్రాత మేచక్కఁజూడ;
తే॥గీ॥ నయిననామదికే మొస్వాస్థ్యమ్ము లేదు
అతివరో! చెప్ప నాకు సిగ్గయ్యెడుఁజుమి
యంచు నీలాటిరేవున మించిమించి
పల్కుచుండును వృద్ధుని బాలభార్య ౧

చంపకమాల — పకోడీ.

కరకరలాడు కొంచెమగుకారము గల్గుఁ బలాండువాసనా
హార మగుఁగొత్తిమీరయును నల్లము గన్పడు నచ్చటచ్చటన్
ధరను బకోడిఁ బోలెడు పదార్థము లేదని తద్రసజ్ఞు లా
దరమునఁబల్కుచుందు రదితాదృశమే యగునంచుఁదోఁచెడిన్. ౨

ఇయ్యెడ దేశోపకారియను పత్రికలో (౧౮౯౩ సం-౬ అగస్టు.)

ఆర్యులారా? సభాధ్యక్షుని యనుమతినొంది నేనుజేసికొను విన్నపము పెడచెవినిపెట్టక యాలకింపుఁడు, చతుర్విధకవిత్వంబులలో నాశుధార దక్కఁదక్కినకవిత్వములకు శ్రమయుండినను గవియిచ్చవచ్చినంతవఱకాలోచింపఁదగు నవకాశముండుటచే నంతకు నాశుధారయే యతిప్రయాసమని నేను నొక్కి వక్కాణింపఁగలను.

సీసము—జారులు.

తేనిసింగారంబు మేనఁ బూనెడుబుద్ధిఁ గ్రొత్తబట్టలుకొన్నికొంచుఁగొంచు
తనశిరోజమ్ముల ననుదినంబునను సంపెఁగనూనెచే దువ్వి పెంచుకొంచు
తండ్రిసంపాదించుధనము దొంగిలి దాని బోగాలకును ధారఁబోసికొంచు
చెలికాండ్రమాటలు చెవిఁబెట్టితల్లిదండ్రులమాటవిసముచాప్పననుగంచు,
తే॥గీ॥ ధనము దొరకక పోయిన ధనిగృహమ్ము
లందుఁ జోరత్వమున ధనమందుకొనుచు
నిందనందునఁ జెడిపోయి నిందలకును
బుట్టలై యొప్పఁగను జారపురుషు లకటా! ౩

సీసము—కలియుగరీతి.

వేదవేదాంగాది విద్యల విడనాడి బ్రాహ్మణు లింగ్లీషుభాషు లైరి
క్షత్రధర్మంబునఁ జరియించు రాజకులంబెల్లఁ జేత హలమ్ముఁ బూనె
వాణిజ్యవృత్తిచే వఱలుకోమటులెల్ల యజ్ఞయాగాదికృత్యపరు లైరి
ద్విజసేవకత్వవృత్తిని జీవనము సేయుపాదజుల్ ద్విజసేవ్య పదము గనిరి,
తే॥గీ॥ హూణులెల్లను రాజ్యపరిపీణు లైరి
గౌరవము లేనివా రధికారు లైరి
పేదలేనట్టివారు కుబేరు లైరి
కలియుగపుఁజర్య లేమనఁగలము మనము. ౪

సీసము—వేశ్యారీతి.

రంగుమీఱెడు గాగరాలచేఁ బూలచే తేనిసింగారమ్ము మేన నూను
మీసాలపై తేనెతో సమానంబైనమాటలచే జామనము దొబ్బు
సంసారమున జ్ఞాని సంచరించెడురీతి జారులతోడఁ దా సంచరించు
జనులందఱును గూడ జారపూరుషులైన లోకోపకృతి యంచు లోన నెంచు,

నేఁటిదినమున సమాజమునలంకరించినట్టియు శతలేఖినీపద్యసంధాన ధౌరేయులగు నట్టియు దివాకర్ల తిరుపతిశాస్త్రి గారియొక్కయు చెళ్లపిళ్ల వెంకటశాస్త్రి గారియొక్కయుఁ గవితాపరిభావమునుగూర్చి కొంచెముచ్చటింపుదము, ఇప్పుడు వీరిని నేను దశఘంటావధానము చేయుఁడని కోరుట శతావధానాటవింజెండాడఁదగు వీరికవితాధారకిది యొకయడ్డని కాదు. వీరలు పదిశ్లోకమ్ములెంతలోఁ జెప్పుదురో యను కుతూహలమ్ముచేతనే కోరితిని, అది వారిరువది నిమిషములలో నెరవేర్చినసంగతి యిత్తఱియెల్ల

తే॥గీ॥ జారుధనమెల్ల బ్రోబ్బి వకీరుఁజేసి
మరల వాఁడరుదేర నమ్మ నుసుకొల్పి
తాను గనుపట్టక యె వానిఁ బోనడంచుఁ
జెప్ప తలనొప్పి వేశ్యల చెడుగుణములు.

కందము — గంజాయి.

మందత గలుగం జేయు న। నందానందం బొనర్చు మానసమునకున్
గొందలకితత్త్వమ్ములకును। గందరగోళం బొనర్చు గంజాయి తగన్.

(నూత్నవధూః) పుష్పితాగ్రా.

ముహురపిచ ముహు స్సఖీజనాలై। రతిమృదువాక్యరసేన బోధితాక్షి
స్వయమపిచ తథావిధానురాగా।శయనగృహం నచ యాతి వై నవోఢా

(అధరసుధా) వియోగినీ.

న సితా నచ గోస్తనీఫలం। పరితిమా మేతి రసస్య యస్య వా
పరిచుంబతి తం రదచ్ఛదం। పురుషో య స్సతు గర్వితే సుధాం.

(భాగవతుల హరిశాస్త్రిణః) శార్దూలః, శ్లేషః॥

శ్లో॥ శ్రీమద్భాగవతాన్వయాంబుధి విధూ రాజత్కలాపాలకః
పాణిన్యుప్త సుదర్శనశ్చవిబుధారాధ్యాంఘ్రి యుగ్మాంబుజః
సత్యాసక్త హృదంతరో నిరుపమ శ్శ్రీనంత గోవర్ధనః
పాయా దేష హరి ర్యథా స చ హరి స్సర్వాఘుపధ్వంసకః

(విభూతిఫలం) పుష్పితాగ్రా.

హృదయ మివ సతా మతీవ శుద్ధం। విలసతి కందుకవచ్చ వృత్త మేతత్
భసితఫల మహో యదీయలేశం। ధృతవతి పుంసి సమస్తదోష నాశః

శ్రీ. శ్రీ. శ్రీ.

---

* హృదయమ్ములకుఁ దేట తెల్లమకదా? వేయిమాటలు నోడువుటకంటె నొక్క పంక్తి వ్యాకరణయుక్తంబుగ వ్రాయుటకష్టము. అది ఛందోబద్ధంబుగఁ జేయుట యెంతకు వేయిమడుంగులధికశ్రమ. అందు నాశుధారచేఁ జెప్పువారి కవిత్వమహత్త్వ మింతని వాక్రుచ్చనేల? కాఁబట్టి మనమందఱమిట్టి విద్యాభివృద్ధికై పాటుపడవలయునని చెప్పుచు నింతటితో విరమించుచున్నాఁడను. వారు దశఘంటావధానసమయమునఁ జెప్పిన శ్లోకముల నిందుదాహరించుచున్నాను... ... ...(అనియున్నదిః)

విజయ సం॥ శ్రావణ భాద్రపదమాసములలో బందరులోని యనేక శతావధానాష్టావధానములలోని యనేకపద్యములలోఁ గొన్ని పద్యములు, ... (మాలిని—రాబ్రసన్పేటబజారు.)

లలితరుచి వెలుంగున్ రాబ్రసన్పేట, మధ్యన్
జలము గలిగివాపీసామ్యరారాజితంబై
వెలఁగు సరము, కర్యోర్షీకవస్తుప్రపంచం
బలవడి కనుదోయింబండువు ల్పండఁజేయున్ ౧

సీసము—పచ్చిమిరపకాయ.

ఎద్దానిసంబంధమెలమిఁ గల్గిన మాత్రఁగూరలెల్లను మంచిగుణముగను నె
క్కొత్తిమిరిని నూరుకొని తిన్న నెయ్యాది కంచెడన్నము తినఁగలుగఁజేయు
నెద్దానిశిశుజాల మెలుఁగక చేఁబట్టి కనులునల్పఁగ మంట గలుగఁజేయు
నెద్దితాఁగ్రమముగా నెదిగిపండిన మిరఁదబోటికెమ్మోవితోసాటియగును,

బ్రహ్మశ్రీ చెళ్లపిళ్ల వేంకటశాస్త్రిగారును దివాకర్లతిరుపతిశాస్త్రిగారును విజయ సం॥ఆషాఢ బ ౯ ఆదివారమురోజున నీబందరుపురమ్మున జరిగించిన శతావధానంబునను అష్టావధానంబునను గొందఱనేకభంగుల భంగములుకలుగఁజేసినను భంగములేమింజేసి వారిపైఁ దాత్పర్యపద్యముల నీక్రిందనుదాహరించుచున్నాఁడను.

ఉ॥ మాయలుగావు చూడఁగను మర్మమొకించుక గానరాదిదే। చాయఁబరీక్షచేసినను సభ్యులుకొందఱు సంశయాత్ములై। కాయము వాక్కుఁ జిత్తమును గట్టినిరోధముచేసి సద్గురుం। బాయక చెందువిద్య యనిపల్కురు నామదిలోఁ దలంచెదన్॥

కం॥ వీరల కవిత్వధారయు, వీరలధారణయు వీరివిద్వద్భావం। బారయ నుతిపాత్రంబులు, వేరననెవఁడో పు జగతి వివరించినచో॥ ౨॥ చ॥ పురుషుఁడుగానిచో యశముఁబొందఁడు సత్సభనంచునెంచి తా। సరసిజపాణి శారద విశాలమునమ్మున నిద్ధరిత్రి నీ। తిరుపతివేంకటేశు లనుధీరకవీంద్రులరూప మొందిస। త్పురుష సభాళులన్ యశముఁ బొందుచు నున్నదటంచు నెంచెదన్ ౩

విధేయుఁడు, చల్లపల్లి రామచంద్రయ్య. (అనియున్నది)

శ్లో॥ యదపిహి గురువాక్య సక్త చిత్తౌ। తిరుపతివేంకట శాస్త్రిణౌ వ్యధత్తామ్
త దధిగత కలాకలాపకానాం। హృది విదధీత మహాద్భుతం బుధానామ్॥ ౧

తే॥గీ॥ నూఁటిదేనిని వుల్లనై మీఁటు నెంతి
వెరుగులోఁ గూర్ప స్వర్గము నెఱుఁగఁ జేయు
సకులకెల్లను, నావచ్చిమిరవకాయ
మహితభక్తిని నేను నమస్కరింతు. 3

శ్లో॥ ఆశ్చర్యమేత దనణిష్ఠ మహో యదేతౌ । వష్టావధాన సరణిం సముపక్రమేతే
యచ్ఛబ్దశాస్త్ర జలధే రవధి ర్జగాహే । స్థిత్వాపి హంత వయసి ప్రథమ ప్రధానే॥

శ్లో॥ సాహిత్యరీతి రనయో రభివర్ణనీయా । హంతా సుయుక్తశతపద్యవిధాన కాలే
సా భక్తి రచ్యుతత రాత్మగురా వుతస్యా। తోస్వపి స్యదైవతపదో జనిసంస్కృతిర్వా॥

శ్లో॥ శాబ్దం శాస్త్రం సకల మధికృత్యాత్మమేధామహిమ్నా । విద్వద్గేయం దిశి దిశి సమా సాద్య సిద్ధం యశశ్చ । ఆచార్యాణామపి సుచరితం వ్యాపయన్త్యత్రయమయో శ్యాం మాతాపిత్రో స్సుకృత మధికం ఖ్యాపితం భాగ్యవద్భ్యామ్॥

శ్లో॥ జనిత్వా కిం నుస్యా త్కిమపి యది శాస్త్రం నవిదితం । నశాస్త్రేణా స్యర్థో నహి యది సదాచారనిరతిః । తయా నాస్య స్యర్థో నయది వినయో నో [illegible] పదం తత్త్వా నేయం వహతి పద మస్మిన్ కవియుగే॥

శ్లో॥ ఏకస్మిన్ క్షణమపి బుద్ధియోగభాజో । యోగీంద్రా ఇతి [illegible] వదంతి
జ్ఞప్తి స్సా కథ ము పవర్ణనీయశక్తి । ర్యత్రాప్తా సుమతి [illegible] ధ్యానాత్॥

శ్లో॥ ఏతావృక్ప్ర టుతరధీసభప్రచారౌ । ధీరేంద్రౌ తిరుపతి వేంకటాఖ్య ధానౌ
విందేతా మధిక మితో యశో విభూతిం । నందేయు ర్విబుధవరా యదీనదితౌ వా॥

శ్లో॥ బృందావనే వాసవతా పురేఽస్మిన్ । హిందూకలాశాలికపండితేన
రంగార్యకేణాశు వినిర్మితేయం । పద్యావళి న్యాస్యత వాంక్యహస్త్యోః॥ ( )

అనియున్నది.

... ...

తే॥ గీ॥ పండిత కాళిదాసాఖ్యలఁ దనరు కవులు । మెండు వైరంబుతోఁ దను మున్నుండిరను నుఁ
జెలిమిఁ జలియింప నిప్పుడు చేసెనఁజుఁడు । ధరణిఁ దిరుపతి వేంకటేశ్వరులనంగ.

విధేయుఁడు,

మాఁదిరెడ్డి గంగారావు, అనియున్నది.

స్రగ్ధరావృత్తం—కిరసనాయిల్.

నోకీ్ర్ణంతుస్మ కేనా తదిహ కిరసనాల్నామకం తైలమేత
ద్యద్గంధః పైత్య రోగంజనయతి సకృదాస్వాద నాత్ప్రాతిగంధీ
యద్ధూమో నేత్రరోగం జనయతి నితరాం బాలమానుష్యలోకే
వ్యగ్నౌ క్షిప్తం యదిస్యా ద్యదపి జగదిదం భస్మసాచ్ఛర్కరీతి. 3

సీసము—బ్రాహ్మణులకును వైశ్యులకుగలిగినకలహము.

గ్రామపౌరోహిత్య కర్మచే జీవించు వారలెల్లను భాగ్యదూరులైరి
వ్యవహారధర్మము ల్వదలి కోమటులెల్లఁ బైతృకాన్నంబుల బలుపు గనిరి
తగస్వప్నమందైనఁ దలఁపరానటువంటి బ్రాహ్మణద్వేషంబు ప్రబలుచుండె
బ్రాహ్మణ యాచకవ్రాతంబులెల్లను బ్రాహ్మణయాచకప్రతిభ గనిరి.
తే॥గీ॥ కాన భూసురవైశ్యు లనూనభక్తి
రాగముల నెప్పి వెలయఁగా రాదె!యెందు
కనువయుక్తవివాదంబు లక్కఱతమున
సేగియే కాని లబ్ధి కించిత్తు లేదు. ౪

సీసము—సంధ్యారాగము.

వారుణీకామినీఫాలభాగంబునఁ బొల్పొందుకుంకుమపూఁత యనఁగ
చక్రవాకీమనస్సరసిజంబునఁ జొరఁ బారుసంతాపాగ్ని వార మనఁగ
నస్తాద్రిపై కేగునరుణు నడ్డము వెట్ట నేగుపద్మినియనురాగ మనఁగ
కాలమాయావిచేఁగాల్చి పెట్టినగురుస్ఫురదయోమయము లౌకటకులనఁగ

ఇయ్యెడ (ఉపాధ్యాయోపయోగిని) యను పత్రికలో,

విద్యావిచిత్రములు.

ఈక్రిందియంశము నాధారముచేసికొని యుపాధ్యాయులందఱును విద్యార్థులకు విద్యాపరిభావములను వర్ణించి చెప్పవలయునని కోరుచున్నాము. దివ్యజ్ఞానసమాజము యొక్క హిందూదేశశాఖకు సహాయకార్యదర్శియగు సి, జ్నీ. వీ. ఎజ్జి. దొరగారు ఈ నెలలో నిచ్చటికి వచ్చినపు డీకవీశ్వరులయద్భుతశక్తి కానందమునొంది యీసంవత్సరము డిశంబరు నెలలోజరుగఁబోవు దివ్యజ్ఞానసామాజిక సాంవత్సరికోత్సవమునకుఁ బ్రీతిపూర్వకముగా నాహ్వానముచేసిరని విని యెంతయు సంతసించుచున్నారము.

పత్రికాధిపతి.

క్రిందటి నెలలో బాలుఁడైన గణితశాస్త్రజ్ఞుని విషయమునఁ గొంతవ్రాసియు

తే॥గీ॥ సంజ కెంజాయ చెన్నారె సర్వభూసు
రాధికులు సంధ్య వార్చఁగా నాపగాస
మీపముల కేగి రుత్సాహ మింపుగుల్క
మెల్లమెల్లనఁ జీఁకటు లెందుకొనఁగ. ౫

ప్రహర్షిణీ— స్త్రీవిద్యపూర్వాచారమైనట్లు.

మొల్లాఖ్యా రఘుచరితం పురా కరోద్వై
వెంగాంబా హరిచరితం తథా చకార
తస్మాద్వై సకలకలావిలాసజాలం
సర్వాభిః కిల నితరా మపేక్షణీయం, ౬

సీసము— ప్లీడర్లు.

గెలియనట్టిదియైన గెల్చు నటంచును లాఁ జూచి కల్పనలను ఘటించి
తప్పుఁ జెప్పు మటన్నఁ దప్పుఁ జెప్పనివారి నోటి కబద్ధాలు నూరిపోసి
జెడ్జిగారికి నేను జెప్పుమాటలు తథ్యములుసుమీ యనివానిమోసపుచ్చి
రేపు ఫీజిచ్చెద మాపిచ్చెద నటన్నఁ గాదు తెమ్మని ముందుగానె కొనియు
తే॥గీ॥ వ్యాజ్య మొకవేళఁ బోయిన వానిసాక్షి
మీఁద నెప మిడి గెల్చిన మీఁదఁ బెట్టు
కొని నటింతురు ప్లీడరు ల్గొంద ఱిలను
న్యాయవాదుల మంచు నన్యాయలీల. ౭

న్నాము... ... ...మాచదువరుల కానందమును గలిగింపఁగల యింకొక విచిత్రమునుగూర్చి యీసంచికలో మిక్కిలిసంతోషముతో వ్రాయఁగలుగుచున్నాము ... ...ఇప్పుడిరువది సంవత్సరములకంటె మిక్కిలి యధికముగాని వయస్సుగలిగి యీలోపలనే గురుశిష్యసంప్రదాయముల విషయమై సాధారణముగ మనము హిందువులలోఁ గాంచుచుండెడివానికంటె భిన్నముగాని పద్ధతులకు లోఁబడియే సంస్కృతవ్యాకరణమందుఁ గాకినాడ, బందరు, మొదలగు పురములలో సుప్రసిద్ధులగు పండితులచేతఁగూడ శ్లాఘనీయమైనట్లంగీకరింపఁబడిన సంపూర్ణపాండిత్యమును సంపాదించి యంతతోఁదృప్తినొందక ఆంధ్రగీర్వాణ భాషలయందు మృదుమధురరీతిని మహాసభలలో శతసంటకవిత్వము చెప్పుటయేకాక, అష్టావధానము వ్యస్తాక్షరి ఆకాశపురాణము మొదలైన వైచిత్ర్యములచేఁగూడ విద్వద్బృందములను మెప్పించి యిదివఱకే విద్వత్కవులనిబిరుదొందిన బుద్ధిమదగ్రేసరులిద్దరినిగూర్చియెవ్వ

ఆటవెలఁది—ఆటవెలఁది.

డబ్బు ద్రొబ్బు మంచి టక్కు-మాటలు సెప్పి
పాడు సేయు నెంతవాని నైన
డబ్బె మగఁడు గాని తాను గాఁడు మగండు
గాన నాటవెలఁదిఁ గాన రాదు. ౫

కందము—చీపురుపుడక.

తిరునామం బిడువేళను । నరవైష్ణవ మణులకెల్లఁ బరసాధనమా.
నరయంగ నహహా! యీచీ । పురుపుల్ల బుధాళి కర్ణ పుటరంధ్రగమా. ౬

నైనను మిక్కిలి యుల్లాసముతోనే చదువుదురని నమ్ముచున్నాము. దివాకర్ల తిరు
పతిశాస్త్రులు చెళ్లపిళ్ల వేంకటశాస్త్రులు అను నీకవీశ్వరులు వైదికబ్రాహ్మణులు. వీరి
ద్దరును గోదావరీతీరమందలి ధవళేశ్వరమను గ్రామమందుఁ బ్రత్యేకముగా విద్యా
ర్థులకొఱకు అన్నసత్రముపెట్టి విద్యాదానముచేయుచున్న బ్రహ్మశ్రీ చెర్ల బ్రహ్మయ్య
శాస్త్రులవారియొద్ద సంస్కృతవ్యాకరణమును సమగ్రముగా నభ్యసించినారు. ఇందు
నకు ఫలముగా వీరుభయులును గలసి ధాతురత్నాకరమను పేరుచేఁ బరఁగు సంస్కృ
తధాతువిషయిక సద్గ్రంథమును కొన్ని దుష్కరనియమములతో రచించియున్నారు.
ఇందలి యొక్కొక్కశ్లోకములో నొక్కొక్క ధాతువునుగూర్చి వ్రాయఁబడినది.
ఈగ్రంథమందే రామాయణకథవచ్చునట్లుగా రచింపఁబడినదనుటచేతనే వీరిపాండిత్య
ప్రభావము కొంతవెల్లడియగును, పైనఁజెప్పినచొప్పున వీరివయస్సు ఇరువదేండ్లకంటె
మిగుల నధికముగాదు. వీరొకరికొకరు బంధువులుకారు. వేఱు వేఱు శాఖలవారు.
ఇట్లయ్యును వీరిరువురికిని గలమైత్రి మన బాలురకేకాక పెద్దలకుఁగూడ మార్గద
ర్శినియని చెప్పఁదగినదయి మిక్కిలి యానందదాయకమై యుండును. వీరు తిరుపతి
వేంకటేశ్వరులని తమనామముల నెంతో ముచ్చటగాఁగలిపి గ్రంథరచనచేయుదురు.
వీరు సాధారణముగా నిద్దఱునుగూడియే సభలలోఁ దమనేర్పులనుజూపుచుందురు.
శతఘంటకవిత్వము చెప్పునపుడు, ఇద్దరిలోనొకరు ప్రథమచరణమును రెండవవారు
ద్వితీయచరణమును తిరిగి యీవిధముననేచెప్పి పూర్తిచేయుదురు, వీరికవిత్వము పరీ
క్షించినచో పైనిచెప్పినవిధముగా నిద్దఱుచెప్పినట్లుగా పట్టుపడఁదగియుండదు, శత
ఘంటకవిత్వము అనఁగా నూఱుమందిజనులు వారివారియిష్టమునుబట్టి కోరినయొక్కొ
క్కవిషయమునుగూర్చి వారువారు నియమించెడి వృత్తములలో కవిత్వముచెప్పుట.
ఎవరు ఏయంశమునుగూర్చి యేవిధమైన పద్యమునుచెప్పుమనికోరినదియు జ్ఞాపకముం
చుకొని యొక్కొక్కచరణము చెప్పుచువెళ్లి తిరిగియు నేమియునడుగకుండనే మొద
టినుండిచివరవఱకు నెవరుకోరినపద్యములు వారికిఁ బూర్తిగాఁ జెప్పుచుండవలయును.
ఈకవులు సంస్కృతాంధ్రభాషలు రెంటియందును ధారాళముగ నాశుకవిత్వమును

సీసము — ప్రకృతకవుల గురువు

ఏమహాపండితుం డీమహీ ధవళేశ్వరం బనునూర సత్రంబు నెట్టె
నేమహాపండితుం డెంతయు వైయాకరణశిరోమణి యన గణన కెక్కె
నేమహాపండితుం డీమమ్మునకు ఉ-ఱు మొదలుభాష్యముదాఁకఁజదువఁజేసె
నేమహాపండితుం డెందఱినో పుట్టు బ్రహ్మచారుల గృహపతులఁజేసె,
తే॥గీ॥ నట్టిచర్లాభిధానాన్వయాబ్ధి చంద్రు
సకలగుణధుర్యు బ్రహ్మయ్యశాస్త్రి నర్యు
ద్రివిధమతవేది సకల సద్రీతి వాది
నమితశాంతుని మద్గురు నభినుతింతు. ౧౦

పైరీతిని జెప్పగా మేమీపట్టణమున నాలుగైదుచోట్ల ప్రత్యక్షముగా కని వినియు న్నాము. వీరిక్కడఁ జెప్పినశ్లోకములు కొన్ని యిందు వ్రాయుచున్నాము... ... ...అష్టావధానమనఁగా నేక కాలమం దెనిమిది పనులయందు దృష్టి నిల్పుట, దీనినిగూర్చి యీకవులే యీక్రిందిపద్యమును వ్రాసియున్నారు... ... ...ఇది యీపట్టణమునఁ గొందఱాంగ్లేయస్త్రీపురుషుల (European ladies and gentlemen) యెదుటఁగూడనొనర్చి మెప్పనొందినారు. వ్యస్తాక్షరి అనఁగా యేభాషలోనైనను ఒకవచనములోనివి కాని పద్యములోనివి కాని మాటలను సంఖ్యలు వేసివరుసపెంబడినిగాకుండ చెల్లాచెదరుగా ఒక్కొక్కమాటను దానిక్రమమైన సంఖ్యసహితము కాగితపుముక్కలమీఁద వ్రాసి వీరు అష్టావధానము చేయుచున్న సమయములో నప్పుడప్పుడిచ్చుచురాఁగాఁ జివరకు నాయామాటలను తిన్నగా కూర్చియొప్ప గించుట. ఈపట్టణములో (1) యిష్, వైజ్, నిష్ట్, వాస్, సోల్, యెస్, బిడా యిెట్టెస్ట్, డాస్. యిష్, యిష్, సో, ట్రవరిష్, బిస్, అయెక్, మెక్కెక్, హసాస్, యెల్లెక్, లైబెక్, డాస్. కంప్టట్, నూర్. జాస్, డెన్, అనుజర్మనీభాషయు, (2) యూయం, తత్ర, సిడెక్, తథాపి, వెరివెల్, తస్మా, న్మమాయా, శశీ, నోగోసార్, మపరాసు, కాయకరితం, హింగేందు, బాయేందునం, నింగతూ్వరయ, నింగకూడ, విడు దల్, నీవాడ నంటిం, గదా, కిస్వాస్తేమయిబోల్తహం, అజి, సునో, తక్సీర్, స, మేరే, ఉపర్, అని నానాభాషలలోని మాటలతోఁ గూర్పఁబడి మిసలేని యస్ బతే శ్లోకమ్ అని నామధేయమీఁదగిన శార్దూలవిక్రీడిత రూపకశ్లోకమును (3) హిందూహైస్కూలులో ప్రధాన సహోపాధ్యాయులగు బ్రహ్మశ్రీ ముత్తుఅయ్యరుగారు ప్రికెక్కి నర్జునుని బాణవర్షముతోఁబోల్చి వర్ణించుచు నూతనముగా రచించిన "అట్టా విదాసిగళ్ శెయ్యవల్లె మెక్ద్రవైపుహుందు । తట్టామతేశిలర్ తత్తళిస్వార్ విల్లితక్ శరంబోల్ । ఎట్టేపుహుండుప్రి పిన్నెటెటెటెట్టింగివరైయొప్ప । ముట్టాదుశెయ్యవల్లార్ లై యెయిండవెయిణిలత్తే" అను ద్రావిడభాషాశ్లోకమును వ్యస్తాక్షరి కొఱకుపయో

సీసము — లుబ్ధులు.

పొరుగింటఁ జూపు నీవుల్లి చేయియటంచుఁ దనబావమఱఁదులు తన్ను నవ్వ
డబ్బి మ్మటన్న లేదబ్బ పెత్తనమన్న ముందంజె యని మఱికొందఱనఁగ
ధనమునకును బ్రాణమునకులంకె యెటులీతఁడుచచ్చు నంచుఁ గొందఱువచింప
చచ్చిన నేమైన వచ్చునా? యొకప్రాఁతగుడ్డైన రా దని కొందఱనఁగ.

తే॥గీ॥ ఇన్ని మాటల నొక మాట కేని మారు
మాట పలుకరు లజ్జను మానసమున
నైన నొందరు లుబ్ధాత్ములైన జనులు
వారిజన్మంబు గాల్పనా? సారసాక్ష. ౧౧

గింపఁబడఁగా నీమహాప్రవీణులు క్రమమయినరీతిని జెప్పిరని వ్రాసినచో వీరలసామర్థ్యమును మాచదువరులు గ్రహింతురుగాక. ఆకాశపురాణము అనఁగా సభికులలో నొకరు ఏకథనైనను వినిపింపఁగా దానినాధారముచేసికొని యీకవులలో నొకరు గ్రంథమును చదువుచున్నట్టుగా నప్పుడేకల్పనచేసి పద్యములను జెప్పుచుండఁగా రెండవవారు పురాణమును జెప్పుచున్నట్లు ఆపద్యములకర్థముచెప్పుట, ఈపట్టణములో ఆకాశపురాణమునకుఁగా రామనాయనిపేట హిందూనాటకశాలలో శ్రీ విక్టోరియామహారాణీయొక్క దయార్ద్రహృదయమును స్పష్టపఱుపఁదగినయొకకథయు నోబిలుకాలేజీలో బైబిలులోని యొకయితిహాసమును పేర్కొనఁబడినవి. మనచక్రవర్తినిని వర్ణించి చెప్పిన చ॥ తనయునితోడ......రాణిగన్॥ అనుపద్యరత్నమునకుమాత్రమిపుడు తావొసంగఁగల్గుచున్నాము. ఈకవీశ్వరులయొక్క మహాద్భుతశక్తినిగూర్చి యిచ్చటి పండితులనేకవిధముల వర్ణించిరచించిన శ్లోకరత్నావళులను మేమిందుఁబ్రచురింపఁజాలమికి వగచుచున్నాము. అయినను ఈపట్టణములో వ్యాకరణశాస్త్రజ్ఞశేఖరులని ప్రసిద్ధిగన్న శ్రీమాన్ వేదాల రంగాచార్యులవారి ప్రశంసలోని॥ శాబ్దం శాస్త్రం...... భాగ్యవద్భ్యః॥ అను శ్లోకమును రామానాయనిపేట నాటకసంఘమువారి సంస్తుతిలోని॥ దండికాళిదాసాఖ్యల......శ్రీపతివెంకటేశ్వరులనంగ॥ అనుపద్యమును కలక్టరాఫీసువారి యభినందనములోని [పురుషుఁడుగానిచో......యశముబొందుచు నున్నదటంచు నెంచెదన్॥] అనుపద్యమును మాత్రమువ్రాసి యింతటవిరమించుచు ఈబాలకవీశ్వరులిట్టిపాండిత్యమును సంపాదించుటకు ఎంతశ్రమచేసియుందురో తిన్నఁగా గ్రహించి విద్యార్థులందఱును తగినపరిశ్రమచేసి వర్ధిల్లవలయునని యెంతయుఁ గోరుచున్నాము.

(వ. శ్రీ. రా. కృ) (అనియున్నది.)

(జ్ఞానోదయ) మనుపత్రికలో.

..........యొజ్జిద్వారవారు............ఉపన్యసించిరి. ఉపన్యాసకులు చెప్పె

సీసము—కోతిచేష్టలు,

చెట్లమీఁదకు నెక్కి చిటిపొటిగంతులు వైచుచు ఫలములఁ బాడుసేయు
నెక్కిరించుచు నున్న తిక్కకుఱ్ఱలఁ జూచి వండ్లిగిలించి కోపమ్ముఁ జూపు
నెవ్వఁడయినఁ దన్ను నువ్వఁగాఁ గొట్టినఁ జివ్వున గోరుఁ జేత బఱుకు
నిండ్లమీఁదకు నెక్కి యెగిరి గంతులువైచి పెంకులెల్లను బోగువెట్టు నొకఁటొ
తే॥గీ॥ కోతిచేష్టలు మఱియును గొన్ని యుఁకను
గలవు వానిని జెప్పంగ గ్రంథమొకటి
గావలయుఁ గాన విరమింతుఁ గాంచుతోడ
వీనిని గ్రహించి సంతోషవిధిని మనుము. ౧౭

నట్లు మనుజుని బుద్ధిబలము నెంతవఱకుఁ బ్రసరింపఁ జేయవచ్చునో ప్రత్యక్షప్రమాణము చేతఁ జూపఁదలఁచి పూర్వోక్త శతఘంట కవీశ్వరులను దత్సభికులయెదుట అష్టావధానమును జేయుఁడని వేఁడిరి...... దొరగారు బందరు వదలక పూర్వము పూర్వోక్త కవీశ్వరుల జ్ఞాపకశక్తిని లిఖిత రూపకముగా నభినుతించి తమ స్వరూప పటము (Photograph) జ్ఞాపకార్థముగా నొసంగుటయే కాక యీ సంవత్సరము డిశంబరులో చెన్నపట్టణము. అడియారులో జరగఁబోవు దివ్యజ్ఞానసామాజిక సాంవత్సరికోత్సవమునకు నాహ్వానముచేసిరి. కావున నాసమయమందు సామాజికు లందఱు నూ తత్కవిశేఖరులను బహుధా సత్కరించెదరని నమ్ముచున్నాము. (అనియున్నది.)

I am very pleased to add my testimony to the ability of versification and extraordinary powers of memory shewn by the two pandits Challapilla Venkata sastri Garu and Devakarla Tirupati Sastri Garu. I was especially struck by their readiness to extemporary poetry on all sorts of subjects.

NOBLE COLLEGE.
4th September, 1893.

(Sd.) WILLIAM C. PENN, M. A.
Professor, History.

I was much pleased with the skill in versification and the wonderful powers of memory displayed by the two poets Ch. Venkata Sastri Garu and Devakarla Tirupati Sastri Garu, especially on the occasion of a meeting in our College Hall, when they exhibited their powers before a large audience.

MASULIPATAM.
15th September, 1893.

(Sd.) H. J. TANNER,
Ag. Principal, Noble College.

సీసము—పొడుముకన్న చుట్టకొంచెము మంచిది.

ఎద్దానిసేవచే నింపు గుల్కెడు తెల్లబట్టలకెల్లను రట్టు గలుగు
నెద్దానిసేవచే నింపగు తనముక్కు డొక్కబుట్టను బోలి యుక్కుమిగులు
నెద్దానిసేవచే నింపుగుల్కెడుతనయింతి ముద్దుల నాడ నీయకుండు
నెద్దానిసేవచే నద్దమ్ము తో నెదుర్కొనఁ జాలుమెదడెల్లఁ గుళ్లిపోవు.
తే॥గీ॥ నట్టిపొడుమును బీల్చుట యనభిమతము
చుట్ట గాల్చుట యనఁ గొంత సొగసె కాని
పాడువాసన గల్గదు వక్త్రమందుఁ
గాన నివి రెండుఁ గూడ యుక్తములు గావు ౧౩

చంపకమాల—రాణీగారు.

తనయునితోడ నొక్క తఱి తామర సాలయ పల్కె "నేమిరా?
వనజభవా? జగమ్మునకు వారిజనాభునిఁ బెక్కుసార్లు నా
థుని నొనరించి తెప్పుడు నుదూఢధరన్ననుఁ జేయవైతి వే"
మని నగు తల్లిఁ జూచి కమలాసనుఁ డప్పుడు చేసె రాణిగన్. ౧౪

I have witnessed a public exhibition by Tirupati Sastri and Venkata Sastri Garu of their wonderful power of astavadhanam or faculty of attending to Eight different things at a time.

I consider their power a very wonderful one and every one should avail himself of the opportunity of witnessing an exhibition of it.

These gentlemen while possessing the faculty of composing verses can also commit to memory words and sentences of foreign languages.

MASULIPATAM.
18th September, 1893. (Sd.) SYDNEY V. EDGE.

I was present at an entertainment given by Ch. Venkata Sastri and D. Tirupati Sastri and derived great pleasure from their feats of memory. Professor Loisette must look to his laurels.

MASULIPATAM.
18th September, 1893. (Sd.) J. W. HUGHES,
Assistant Collector.

విజయ సం॥ మార్గశీర్షములో చెన్నపట్టణములో నడియారులో నానేబిసంటుదొరసాని యొద్దజరిగిన యష్టావధానములోని యొకపద్యము.

సీ॥ శేషునిం బోలి లెక్చరు చెప్పఁగాఁ జాలు నానేబిసంటొక్క యుండఁ దనర।
నాపె లెక్చరు విని యలరు నానాదేశసజ్జనావళి యొక్కచక్కిఁ దనర।
„తెలియ దేమందురా దేవుఁడా యింగ్లి" షటనుమాదృశులు నొక్క
టను జెలంగ । నింగ్లీషు చదివెద నిదిమొన లే నని పల్కువారలు
నొక్కప్రక్కఁ దనర॥

తే॥గీ॥ నొప్పునీసభలోఁ గడుమెప్పు దనర
జలుపఁబూనితి నవధానసరణి నేను
నీదుదయకొంత నామీఁద నెగడవలయు
లేక యుండిన నెగ్గుట లేదు నేఁడు. ౧౫

ఆపట్టణముననే రెంటాల సుబ్బారావుగారి మేడలోని యవధానములోని కొన్నిపద్యములు.

సీ॥ ఏపట్టణము వింధ్య కీభాగమున నుండు రాణిరాజ్యమునకు రాజధాని
యేపట్టణపుమేడ లెలమిఁ జూచినవారి తలగుడ్డబడ్వ తత్క్షణమ తీగు
నేపట్టణమ్ము వాణీశోపమానవిద్వద్వ్రాతమునకు నావాసభూమి
యేపట్టణమ్ము తా నింగ్లీషుభాషకుఁ బెంపుడుతల్లియై యింపుగుల్కు

I have much pleasure in stating that I was present at the remarkable exhibition given by D. Tirupati sastri and Ch. Venkata sastri, of the powers of memory they possess. It entirely excelled any thing I should have thought possible, judging by ordinary standards and in addition to feats of memory the sastries showed great powers of improvising verse in difficult metres and nimble wit in repartee.

ADYAR, MADRAS.
28th December 1893.

(Sd) ANNIE BESANT.

తే॥గీ॥ నట్టియీచెన్నపట్టణాఖ్యపురమందుఁ
జేవ మీఱంగ నిప్పుడష్టావధాన
కష్టకృతిఁ జేయఁబూనితిఁ గాన దేవి!
నీసహాయంబు గోరెంచుక నెగడనలయు. ౧

సీ॥ ఎవనికుశాగ్రబుద్ధివిశేషములు చూడ శతఘంటకవికి నాశ్చర్యమొదవు!
నెవనియుక్తిప్రయుక్తివిచిత్రములు గన్నఁ దార్కికుండైనఁ దత్తర
ము చెందు। నెవనినిర్మలవాక్యనివహంబు విన్నచో నైయాకరణులు
వహ్వా యటందు। రెవనియౌదార్యరీతి విని బంగరుకొండ యెప్పు
డేమొ యని భీతిల్లుచుండు;
తే॥గీ॥ నట్టిరెంటాలసుబ్బరాయాభిధాను
సౌధమునఁ బండితావృతసభను జేయ
బూనితిని దేవి! యష్టావధానకృతిని
నీదుసాహాయ్యమున భవానీ! మదంబ. శ్రీ శ్రీ శ్రీ. ౨

విజయసంవత్సర పుష్యమాసములో నెల్లూరులో జరిగిన యష్టావధానములలోని కొన్నిపద్యములు.

సీసము — ప్రకృతసభ.

చెప్పినతోడనే తప్పులేక లిఖించుపండితు లొకవంకఁ బరిఢవిల్ల। విధివిరామము లేక వేవేగ గంటలఁగొట్టువా రొకక్కడఁ గుల్కుచుండ। పాణిసీయామునందు బహురమ్యముగ మాటలాడువా రొకక్కడ నలరుచుండ। సరసమౌరీతినిఁ జదరంగ మాడెడి బుద్ధిమంతులు నొక్కపొంతఁదనర;

పత్రికటన.

అయ్యలారా! నెల్లూరు హిందూమహాజనసంఘమువారివలన శ్రీవిజయసంవత్సర పుష్య శు ౧౫ ఆదిత్యవాసరమున పగలు మూడుయామములు మొదలు సాయంతనమువఱకు నొకవిద్వత్సభ జరిగించఁబడెను.

అందు గోదావరీమండలమునుండి విచ్చేసిన యిరువురు బాలసరస్వతులు నాఁదగిన పిన్నవయసులోనుండి శ్రీకింకవీంద్ర ఘటాపంచానన విద్వత్కవి బాలకలానిధులను బిరుదువడసిన బ్రహ్మశ్రీ దివాకర్ల తిరుపతిశాస్త్రులవారిచేతను చెళ్లపిళ్ల వేంకటేశ్వరశాస్త్రులవారిచేతను అష్టావధానము అతివిచిత్రముగఁ జేయింపఁబడెను. అందుఁజేయఁబడిన యవధానము లీక్రిందఁ బొందుపఱచఁబడుచున్నవి.

తే॥గీ॥ సంబరపురాణకథయు వ్యస్తాక్షరియును
లౌకికోక్తులు నెక్కుతలమునఁ జెలఁగఁ
దిరుపతియు వేంకటేశుండు సరసరీతిఁ
జేసి రష్టావధానంబు జెడ్డి చూడ. శ్రీ శ్రీ శ్రీ. ౧

ఈపట్టణమందే జిల్లా రిజిష్ట్రార్ గుంటు వాసుదేవశాస్త్రులుగారు చేయించిన సభలోనికొన్ని పద్యములు.

(అర్జునుఁడు సుభద్రకరమ్ము పట్టుకొనుట.)

సీ॥ కాషాయవస్త్రమ్ము గని పాఱిపోకుము నీకై నవేష మోనీరజాక్షి?
పెద్దగడ్డము చూచి బెదరిపోయెదవేల? నీకై నవేష మోనీరజాక్షి
రుద్రాక్షపూసలు ఱొమ్మొత్తునని పోకు నీకై నవేష మోనీరజాక్షి
వెలిబూదె యంటునం చులికిపడెదవేల? నీకై నవేష మోనీరజాక్షి.
తే॥గీ॥ యనుచుఁ దనకర మర్జునుఁ డదిమి పట్టఁ
బెద్ద లేమందురో? యనుభీతిఁ జేసిఁ
వదలి పోలేక పోలేక వదలి పోవు
చున్నయటు లీ సుభద్ర తా నున్న దహహ! ౧

---

1. తొమ్మిదిమందికి వారువారు కోరుకొనిన వర్ణనలు వారువారు కోరుకొనిన శ్లోకపద్యములలో వారు ఏర్పఱచిన నియమములతోడను తెలుఁగున సంస్కృతంబునే వారునిషేధించిన యక్షరములు రాకుండ నవలీలగ నొక్కొక్కయక్షరమే చెప్పుమనిన వారికి నొక్కొక్కయక్షరమువంతునను మాడేసి యక్షరములు గోరినవారికి నట్లేయు ను నొక్కొక్కచరణము చొప్పునఁ గోరినవారికి నట్లేయును మొదటిచరణము చెప్పుచుండ నంతటనిలిపి రెండవ మూడవ చరణములలో నొక్కొక్కపదము నడిగిన నట్లే చెప్పుచును నందులో నడిగిన వారిచ్చిన నేదియో మూడక్షరములపదమునుగూడఁ గల్పి చెప్పుఁడనిన నట్లేయును నొనర్చుచుఁ గవిత్వము చెప్పఁబడినది.

2. సభికులలో నొకరు ఏదియో యొకజర్మనీదేశ చారిత్రములోని యొక్క యితిహాసమును జదివి వినిపించిన నద్దానిని మనమందిడికొని తిరుపతిశాస్త్రిలవారు సంస్కృతమున శ్లోకరూపముగ నొక్కపురాణముగా విరచించి రాగయుక్తముగ వినిపింపుచుండ వేంకటేశ్వర శాస్త్రిలవారిచే నతిశ్రావ్యమ్ముగ దానికంతయు రాగయుక్తంబుగనే యర్థమ్ము వక్కాణింపుచు నాకాశపురాణము చెప్పఁబడెను.

3. తెలుఁగు, అరవము, ఇంగ్లీషు, మొదలగు నానాభాషలలోని పదములు ఇరువది క్రమముతప్పించి యొక్కొక్కపదమును దానికి వరుసలో నివ్వఁబడిన సంఖ్య

(రిజస్ట్రారుగారిచ్చినయుంగరము పోవుట.)

(ఈపద్యము వెంకటగిరినుండి పంపఁబడ్డది.)

ఉ॥ నల్లని స్రేవేల నుండఁ దగునా? యని యో వెలిబూదెరవ్వకుం
దల్లడమందిరో మఱి యొరుల్ భయమే మిఁక దావరించెనో
వెల్లెడినాఁటి ప్రొద్దుటను వీధినిఁ గాలువ కేగువేళఁ దా
మెల్లఁగ జాఱె నుంగరము మీ కిది చెప్పఁగ లేక వ్రాసితిన్.

సీసము — జెడ్జీగారి విందును గూర్చి.

ఏనాఁడు జెడ్జీలతో నేకపంక్తిగా భోజనమ్ములు సేయు బుధుల కబ్బె
నేనాఁడు జెడ్జీలతో నున్నతస్థలిఁ గూర్చుండఁ బండిత కోటి కబ్బె
నేనాఁడు జెడ్జీలతో నేకతంబున మాటలాడఁగఁ గవిమణుల కబ్బె
నేనాఁడు జెడ్జీలచే నీయఁబడు పుష్పమాలికల్ కవి శిఖామణుల కబ్బె.

సహితముగ నొక్క కాగితపుముక్కమీఁద వ్రాసి మధ్యమధ్య నిచ్చుచుండ నవియన్నియు వరుసగా మనస్సునను కూర్చికొని యవధానాంతమందుఁ దప్పకుండ, బ్రతిపదమును వినిపించుటయనెడు వ్యస్తాక్షరియును జేయఁబడెను.

4. అనేకమారులుగ వేలు వేలు సంఖ్యలుగ కనుజాటుగఁ గొట్టఁబడిన గంటల మొత్తము తప్పకుండ నెను బదియొక్కటియని చెప్పఁబడియె.

5. వ్యాకరణశాస్త్రములో నొకపండితునితో శాస్త్రసమ్మతముగఁ బండితజనానుమోదమ్ముగఁ బ్రసంగంబుచేయఁబడెను.

6. రఘువంశమ్ములో నొకవిద్యార్థికి నొక్కశ్లోకము క్రమముగాఁ బాఠము చెప్పఁబడినది.

7. లోకవిషయములు చమత్కారముగ సయుక్తికముగ మధ్యమధ్య సభానురంజకముగ నడిగినవారితోడనెల్ల ముచ్చటింపఁబడినవి.

8. చతురంగములో బాగుగనాడఁగలము అని పేరువడసిన యొక యిద్దరు గొప్పవారొక్క ప్రక్కనుండియాడఁగ వారితో నాడి గొప్పగొప్ప మొహరాలను గూడ నోడించి యెత్తులనడిగిననిచ్చుచు నాడఁబడినది.

ఈయవధానములన్నియు నేలోపములేక సమాప్తినొందినపిదప సభనావరించి వచ్చిన విద్వజ్జనులలో బ్రహ్మశ్రీ గాడేపల్లి వెంకట రామశాస్త్రులవారును బ్రహ్మశ్రీ పుష్పిళ్ల ఆదినారాయణ శాస్త్రులవారును వేంకటగిరినుండివచ్చిన బ్రహ్మశ్రీ వేమూరి శ్రీరామశాస్త్రులవారును సంస్కృతాంధ్రములలోఁ దమతమ సంతోషములఁ దెలుపుచు

తే॥గీ॥ సింహపురమున సివిలుజెడ్జి పదమ్ము
నను జెలంగెడి రామచంద్రయ్య నాఁడు
గాక తిరుపతి వేంకటకవుల నాఁడు
గాక కలిగెనె? యితరులకాలమందు. 3

నుపన్యాసము లిచ్చిరి. సభకు విచ్చేసిన మ॥ రా॥ రా॥ డిస్ట్రిక్టు మున్సపు వారైన డబ్ల్యు గోపాలాచార్యులవారును ... ...
సభనందఱిని రావించిన హైకోర్టువకీలుగారైన మ॥ రా॥ రా॥ టి. వి. వేంకటరామయ్యర్ బి. యే., బియల్., గారును ... ...
మొదలైన గొప్పవారలందఱును అపరిమితానందము నందిరి. ప్రతియవధానమును గ్రమమ్ముగ నెఱవేఱినతోడనే మితిలేని యానంద సూచకములైన కరతాళములు చెలఁగెను.

ఈక్రిందిపద్యములొక బాలునిచేఁ జదివింపఁ బడినవి.

క॥ సుమహితమీయవధాన మ, సమానపాండిత్య విహితసరసోక్తులచే
నమరె నతిహృద్యముగ స, త్ప్రమోదలహరీనిమగ్నపండితచయమై.
క॥ పండితజన హృదయాబ్జా, ఖండము విజయపుష్య శుద్ధ పూర్ణిమతిథి మా
ర్తాండసువాసరమునను, ద్దండుండు వెంకటకవియవధాన మొనర్చెన్. ౧
క॥ ... ... ఉద్దండుఁడు తిరుపతికవి యవధానమొనర్చెన్. ౨
క॥ పండితసంభావ్యమగున, ఖండసభన్ సభ్యులెల్ల ఘనతనొసఁగి రీ
మండితతిరుపతివేంకట, పండితులకు సరసవాక్యపారగు లగుటన్. ౩
అంతట సభవారికి నెల్లూరునకును మంగళదాయకములైన శ్లోకములతో సభ విరమింపఁబడినది.

నుప్పుచ్చి లక్ష్మయ్య పెన్షను పోవరుసీయరు (అనియున్నది.)

Two Pandits named Chellapilla Venkateswara Sastri and Tirupaty Sastri performed Ashtavadhanam at a public meeting held on the 25 of January 1894 in the Nellore Hindu High school. The development of their memory was such that they were able to pay their attention to many things simultaneously and their performance

(సమస్య) సంధ్యావందన మాచరింపవలదా? చౌశీతిబంధమ్ములన్.
వింధ్యాద్రి ప్రభ నొప్పు బల్ కుచములన్ వే పట్టి పెంపొందు కా
మాంధ్యంబార్పఁగ లేక వెఱ్ఱివలె నేలా? మంచియారాత్రిరిన్
వంధ్యన్ జేసెదు? కాముకేళియనఁగాఁ బాండిత్యమా? లేక నీ
సంధ్యావందనమా? చరింపవలదా? చౌశీతిబంధమ్ములన్. ౪

---

was a success. I was present and was very much pleased with what they did.

2nd Feb. 1894.
NELLORE. (Sd) C. RAMACHANDRAIAH.

At a literary entertainment given in the Nellore Hindu High School on the 25th January 1894 by the sanscrit pandits Brahmasree Challapilla Venkata Sastri Garu and Brahmasree Divakarla Tirupati Sastri Garu, the pandits exhibited very successfully the extra-ordinary feats of memory in performing the Ashtavadhanam and the extra-ordinary talents at the speedy composition of any story into beautiful sanscrit verses. They have also composed verses in different subjects in Telugu and Sanscrit in very difficult metres chosen by the member. The tact and the command of the language with which the pandits managed to compose verses in Sanscrit, leaving out the letter prohibited by the member in charge of Nishedhakshari at every step at a very critical stage, is only wonderful. They have also, to the highest satisfaction of the audience repeated the words in order and without fail given Vyestakshary, though the words are of several languages and of difficult pronunciation. They have successfully managed the other parts and the Ashtavadhanam, *viz* the count of the beats of the bell, the chess, the discussion in sanscrit Grammar, the wordly discourse and the imparting of instruction to a pupil reading sanscrit, The undersigned are glad to bear testimony to all the above.

T. Venkatrama Aiyar, G. Vasudeva Sastri N. Suryanarayana Row
A. Venkaiah, A. K. Arunachela aiyar, K. Lakshmaiah,
C. Ramarow, S. Subbarow, W. Gopalacharyulu,
S. Venkatesiah, K. Seetapati Row, C. Subba row.

విజయ సం॥ మాఘమాసములో చెలికాని గోపాలరావుగారు వేంకటగిరిలోఁ జేయించిన ద్విగుణితాష్టావధానములో రచించిన ౨౩ పద్యములలోఁ గొన్ని పద్యములు.

శ్లో॥ సుబ్రహ్మణ్యసుధీశ్వరప్రభృతిభి ర్విద్వన్మణిభి ర్యుతే
గీర్వాణాంధ్రకవిత్వతత్త్వనిపుణై రన్యైః కవీంద్రై ర్యుతే
శ్రీగోపాలనృపాలకస్య నికటే దివ్యే సభామంటపే
కర్తుం కాళి! యతే భవద్బలవశా దష్టావధానం మహత్. ౧

సీ॥ బాల్యవయస్సులోపలఁ గాకినాడలోఁ గింకవిగజసింహకీర్తి నొసఁగి । యటుమీఁదికాలమం దమలాపురమునందు విద్వత్కవీంద్రసద్బిరుదు నొసఁగి । తదనంతరంబు బందరుపట్టణమునందు బాలకలానిధిప్రతిభ నొసఁగి । నిన్నగాకను మొన్న నెల్లూరిపురమున బాలసరస్వతీభావ మొసఁగి.

తే॥ గీ॥ కంటికిని ఱెప్పవలె మమ్ముఁ గాచినట్టి
కాళి! మాయమ్మ! ప్రత్యుపకార మేమి
చేయఁగల మమ్మ! నీకు, మాచేత నైన
దొక్కమ్రొక్కిచ్చెదము దీన నుబ్బ గనుము. ౨

క॥ కొందఱు విద్వాంసులు మఱి
కొందఱు వేఱొకరు గలిగి కొన్నిసభలు చె
ల్వొందెడి నీనృపుసభలో
నందఱు విద్వాంసులే మహాభాగ్య మహో. ౩

(కాళికాచరణము.)

చ॥ సరసిజసంభవాదిదివిజప్రకరార్చితమున్ భవౌషధం
బరుణసహస్రకాంతియుత మార్యజనావనసక్తదీక్షమున్
దిరుపతివేంకటేశ్వరసుధీమణిసేవ్యము నైనకాళికా
చరణము సర్వలోకులకు సౌఖ్యము లిచ్చుచుఁ బ్రోచుఁ గావుతన్. ౪

(నిషిద్ధాక్షరి-శ్రీరామపట్టాభిషేకము.) శార్దూలవిక్రీడితం.

శ్లో॥ [శ్రీజాన్యా జాంకభువి ప్రభావరుచిరాః కైకేయికాగర్భజ
ప్రిష్ఠాః పార్శ్వభువి ప్రకృష్టజవకాః కీశాగ్రగణ్యాః పురః]
అన్యే చాపి విభీషణప్రభృతయ స్తత్రాపి తత్ర స్థితా
శ్రీరామస్య తదా ముదా విజయతే పట్టాభిషేకోత్సవః

(దీనిలో సగము వఱకే నిషేధించినారు.)

(అవధానాంతమందుఁ జెప్పినశ్లోకములు)

శ్లో॥ రాజా స్తే యది భోజరాజసదృశః కుత్రాపివా భూతలే
కాళీదాససమః కవి ర్విజయతే యత్ర క్వవా కోఽపివా
ఇత్థం యద్యపి వృద్ధవాక్య మమలం తథ్యం త్వయా రచ్యతే
యః కోవా పిచ విద్యతే యది కవి స్త్వాదృ క్సవై దుర్లభః. ౬

శ్లో॥ జ్యేష్ఠే స్వాగత మాగతం, కిమహహా లోపో గృహం నైవ మే,
విద్వాంసః క్వమృతా, వసంతి నికటే గోపాలభూమీపతేః,
భ్రష్టా నైవ శివాలయాఽపి, విధే తేనైవ తేఽప్యుద్ధృతా,
భ్రిష్టా కూపతతి స్తథైవ, కిమహం కుర్యా మదృష్టస్య తే. శ్రీ.౭

ఆపురమందే శ్రీ రాజావారితమ్ములలో నొకరగు ముద్దుకృష్ణయాచేంద్రులవారు చేయించిన సభలోని యష్టావధానములో రచించిన వానిలో గొన్ని—ఇది వెనుకటిదానికంటె నన్నికృతులలోను రెట్టింపఁబడినది గావున నిది సామాన్యావధానముకన్నఁ జతుర్గుణితమగుచున్నది. ...

చ॥ వెనుకను నెన్నిసారులో వివేక మెలర్పఁగ నాశుధారచే
తను నవధానముల్ బుధులతండము మెచ్చఁగఁ జేసి యుంటి మం
చును మదిలోన గర్వమున సోలుట మంచిది గాద దేమనన్,
గనుఁగొనుఁడీ ప్రతిప్రసవకష్టము గాదె? మృగాక్షి కెన్నఁగన్. ౧

బిరుదరాజు శేషాద్రిరాజ విరచితములు.

చ॥ సరసులు బాపురే? యనుచు సన్నుతిసేయఁగ నేఁడు ప్రౌఢలై
యిరువదిభంగులన్ గవితనింపుగఁ జెప్పిన సత్కవీశులన్
దిరుపతిశాస్త్రి వేంకటసుధీమణి మానవమాత్రు లంచు నె
వ్వరు గణియింతు రా? విబుధభావమొకించుకయే నెఱింగినన్. ౧

(పరమాత్మ) మంగళమహా శ్రీవృత్తము.

ఎవ్వనిమహత్త్వము మునీంద్రులు సురేంద్రులు బుధేంద్రులు గనుంగొ
నఁగ లేరొ। కెవ్వనిపదంబు గనెనేని సుఖదుఃఖముల నెప్పుడును జెందఁడు
మనుష్యుం। డెవ్వనిచరిత్ర మొకయింత యని చెప్పుటకు నెల్లరు నశక్తులు
మహాత్ముం। డవ్వల నెసంగుపురుషార్థ్యుఁ డీవు సత్కృపను నందఱకు మంగ
ళమహా శ్రీ. ... ...

(సమస్య) నిద్రా నైతి నిశా నయాతి తరుణీ నాయాతి కా యాతనా

శ్లో॥ ఆయాతీతి దురాశయా బత నమే నేత్రే నిమేషాకులే
మందోదయం కిల చంద్రమా విరహిణా మత్యంతశత్రు స్స్వయం
దూతీ కింనగతా గతాపిచ పతి ర్వైతాళభూతో విధే
నిద్రా నైతి నిశా నయాతి తరుణీ నాయాతి కా యాతనా. ౨

చ॥ అలరఁగఁజేసె నీసభ, నయారె! మహామతి వేయినోళ్లతోఁ
జిలువల ఱేఁడు వేఁడుకను శ్రీహరిసన్నిధిమాటలాడులా
గలవడ నేఁడుగోపవసుధాధిపు సన్నిధియందు సజ్జనా
వళులమానంబు లద్భుతము పొల్పడ వేంకటశాస్త్రియెంతయున్. ౨

చ॥ వితతపురాణతత్త్వము నవీనపురాణము (ఆకాశపురాణము) ఘంటికాహతుల్
స్తుతచతురంగఖేలనముతోడన పెక్కువిచిత్రకార్యముల్
మతులలరంగఁ దెల్పుచు నమానుషబుద్ధిని జూపువారి కీ
చతురులు సభ్యులందఱును జంపకమాలల నిచ్చిరచ్చుగన్.

(బ్రహ్మశ్రీ) వేంకటసుబ్బాశాస్త్రులవారి యుపన్యాసము.

శ్రీమన్మహీమండల మండనాయమానే వేంకటగిరినగరే విజయసంవత్సర మాఘ శుద్ధ చతుర్దశ్యాం మహారాజరాజశ్రీ చెలికాని వేంకటగోపాలరాయ పరిష్కృతాయాం బుధజనవిరాజితాయాం మహాసభాయా మస్యాం శతఘంటాకవిత్వ పారావారసంజాతకీర్తి శీతభాను ధవళీకృతదిగంతాభ్యాం పండితకులావతంసాభ్యాం తిరుపతివేంకటకవి కులశిరోమణిభ్యాం విరచితం విఖ్యాతి శాయ్యష్టావధాన మవలోకయతా మస్మాకం సంజాతమానందాతిశయం వర్ణయితుం ద్విసహస్రరసనావిలసద్వదనారవిందో ఽనంతో ఽపినసమర్థ ఇతి మన్యామహే వయ మేతత్పట్టణవిరాజమానా విద్వన్మణయః॥

శ్లో॥ గోదావరీపరిసరా దిహచైత్యవంతౌ, వస్మాన్ స్వవాగమృత పూరతరంగమగ్నాన్
ఏతౌ సమాచకలతాం కిల దుష్కవీనాం, వాగాతపేన పరితాపిత కర్ణయుగ్మాన్.

శ్లో॥ సంధ్యాకాలనటన్మహానటశిరోవాహోమహాసామర, స్రోతస్విన్యుదయత్తరం
గవితతే ర్భంగ ప్రదా గుంభనాః, జాయంతే భువి కస్యవా తిరుపతిశ్రీ వేంకటా
హ్విజ్ఞయో, ర్మృద్వీకాకదళీ సితామధురుచీ సంవాదినీనాం గిరాం॥

బందరు మొదలగు పట్టణములలోని యవధానములలో నాకాశపురాణములు చెప్పఁబడినవి. కాని గ్రంథవిస్తరభీతిచే నవియన్నియును వదలి యీయవధానమునఁజెప్పిన యాకాశపురాణగాథ యించుక రమ్యమని యిందుదాహరించుచున్నాము. ఇయ్యది శ్రీ వేంకటగిరిరాజావారి రామేశ్వర ప్రయాణమును దెల్పెడి... ... ...

ఆకాశపురాణము-రామేశ్వరయాత్ర.

శ్లో॥ కించి దాశాస్మహే తేజస్సర్వలోకశుభప్రదం । యత్కృపావశతో లోకే సర్వకార్యజయో భవేత్ ॥౧॥ వ॥ అభ్యుదయపరంపరాభివృద్ధిగా మారచింపఁబూను రామేశ్వరయాత్రకుఁ గథాక్రమం బెట్టిదనిన॥ ౨॥ క॥ సురపురము మించి ధనదుని, పురముఁ వెలిఁబెట్టి సర్వపురరాజంబై, ధరణిఁ జెలువారు వేంకట,గిరి యనునొకపురవరంబు కీర్తికిఁ దావై ॥౩॥ వ॥ అప్పురమ్మున కధీశ్వరుం డగుశ్రీరాజావెలుగోటిసర్వజ్ఞకుమారయాచేంద్రభూపాలుండు. ౪॥ క॥ నలవత్సరకార్తికకబ, హులపంచమి సోమవారమొప్పఁగ యాత్రా । కలనాదర మతిమీఁగ బ,యలువెడలెను భటపురోహితామాత్యులతోఁ ॥ ౫॥ వ॥ ఇట్లు శుభోదర్కమ్ముగ బయలువెడలి యాదినమం దక్కరమ్మున మఱునాఁడు నాయుఁడుపేటయును జని యందొక్కనాఁడు వసించి పిమ్మటఁ బోలూరికరిగి రెండుదినమ్ములచ్చట నుండి, పదంపడి హరివాసరంబునకు నారంబాకసత్రమ్మునకు వేంచేసి యందుప వసించి మఱునాఁ డుదయమ్మునకు గుమ్మడిపూడిసత్రమ్మున కరిగి యందు ద్వాదశీవ్రతాచరణం బాచరించి యనంతరంబు॥ ౬॥ క॥ వెంగళు నామకమగుపూ,రం గలనేశెల్లరాజరత్నవిభునిచేఁతం గఁడుఁబూజింపంబడి, ముం గలఁదిరువళ్లూరికి మునుకొనిచనియెఁ ॥ ౭॥ వ॥ అచ్చట. సీ॥ తత్పురవాసుఁడై తనరారువీరరాఘవదేవునకును దత్కాంత యైన । చులుకృత్తనాంచారి కలఘుభక్తిని మ్రొక్కి భోగాదికంబులఁ బొలుపుమీఱఁ । జేయుంచి యట సుఖశ్రీయుక్తి నారోజుఁ గడపి యా ధూమశకటము నెక్కి । మఱునాఁడు ప్రొద్దుట నరిగి కంపెనిపేట యటనుండి నాగెడాఖ్యపుర మేగి॥ తే॥ గీ॥ పైనిఁ దిరుమాళ్లపూ రేగి పరమభక్తి, దేవదేవుని మణికంఠదేవు మ్రొక్కి, పేర్మి నాదేవు మెచ్చించి పితతపుణ్య । రాసులకు నంచి శివకంచి రాజు

గాంచె॥౮॥ వ॥ అయ్యెడ. సీ॥ లోకలోకారాధ్యు నేకామ్రనాథుని సేవించి కామాక్షిఁ జిత్తగించి। యష్టోత్తర శతాలయమ్ముల నీక్షించి యట దేవతలకెల్ల నంజలి యిడి। సర్వతీర్థమునందు స్నానమ్ము గావించి కడువేగమున విష్ణుకంచి కరిగి। వరదరాజస్వామి చరణమ్ములకు మ్రొక్కి యల్ల పేరిందేవి కంజలి గొని॥ తే॥గీ॥ (పంచపాది) బ్రహ్మతీర్థమునందునఁ బరమభక్తిఁ, దాన మాడి నృసింహతీర్థమ్మునందు। నట్లన యొనర్చి త్రోవలో నధికభక్తి, క్షీరనది వేగవతి బాహు సింధువు నెగి,గలయు నెడఁ దాన మాడె నాప్తవరుండు ॥౯॥ క॥ తరువాత నాలజాబా,క్పురమున డిగి పక్షితీర్థమున కేగెను బా,లురి త్రోవను గడు రయమున, బురోహితామాత్యబంధుముఖ్యులతోడన్ ।౧౦॥ వ॥ అయ్యెడ వేదగిరీశ్వరుని సేవించి నాగమాంబను గొనియాడి త్రిపురసుందరీభక్తవత్సలేశ్వరచరణారవిందములకుఁ బ్రణమిల్లి బలివిధ్యనంతరమ్మున నర్చకునికరమ్మునఁ జెలువారు ప్రసాదమ్మును నిర్భయమ్ముగ భక్షించి పోవుపక్షియుగ్మమ్ము నీక్షించి యట నుండి చెంగల్పట్టు పురి కరిగి మధురాంతకముం గడచి తిందివనం బతిక్రమించి విళుపురంబు దాఁటి పండ్రెండుగ్రామం బధిగమించి, క్రొత్తపాళెముఁ జేరం జని. ౧౧॥ క॥ గరుడనదిలోనఁ గ్రుంకిడి, తిరుపాప్పూరికినిఁ జనియు స్థిరతరభక్తిన్ ।గురుపాటలేశ్వరునిఁ గని, తిరువిందపురమ్ము భూమితిలకుఁడు చనియెన్॥ ౧౨॥ సీ॥ దేవనాథస్వామిపావనాంఘ్రులు మ్రొక్కి యలశంగమలతాయి కంజలి యిడి। సంజీవిపర్వతసందర్శనము చేసి క్రొత్తసత్రములోనఁ గొలువు దీర్చి। తరువాతను మణిముక్తానదిలోఁ గ్రుంకి వదఁపడి యలచిదంబరముఁ జేరి। యటఁ జిదంబరదేవు నాసక్తిఁ గొనియాడి కామసుందరికృపాకలన వడసి॥ తే॥గీ॥ చిత్కనకదేవసభలను జిత్తగించి, రాజనాట్యసదస్సులరంగు చూచి। తత్సభానాయకస్వామిఁ దనియఁ జేసి, యాశుగతిమీఱ రాజు చియ్యాళిఁ జేరె ౧౩॥ వ॥ అచ్చట మంగళాంబాచరణమ్ములకు మ్రొక్కి విష్ణుపుత్రవిక్రమనాథస్వామిపాదమ్ముల కెఱఁగి కొండమీఁద నుండుచట్టనాథస్వామికిని నుమామహేశ్వరస్వామికినిఁ బార్వతికిని నమస్కరించి దిగువనుండు బ్రహ్మపురీశ్వరత్రిపురసుందరీపదారవిందమ్ములు డెందమ్మునఁ బొందుపఱచి యారాజపురందరుండు. ౧౪॥ తే॥గీ॥ వైద్యనాథమ్మునకుఁ జని

వైద్యనాథుభక్తితో మ్రొక్కి బాలాంబపాదములకు । సారెకును మ్రొ
క్కి ముద్దుకుమారుఁ బొగడి,గాధమాయూరమున కేగెఁ గౌతుకమున॥
తే॥గీ॥ (పంచపాది) నతులచేతనుమాయూరనాథుఁ దనిపి,భక్తి నభయాం
బఁ గొనియాడిపార్థివుండు।సముద్రమున మధ్యార్జనమ్ముచేరి, యటమహాలిం
గదేవున కంజలి యిడి । చేసె బృహచుందరికుచాంబసేవనంబు.౧౬॥ వ॥
తదనంతరమ్మునఁ ద్రిభువనక్షేత్రమునకుం జని యట శరభావతారంబెత్తి
నకంపహరేశ్వరధర్మసుందరులకు నమస్కరించి.౧౭॥ సీ॥ కుంభకోణము
చేరి కుంభేశ్వరుని మ్రొక్కి మంగళనాయికామహిమఁ బొగడి।నాగేశ్వ
రుని బృహన్నాయకు నర్చించి కాళహస్తీశ్వరజ్ఞానజనను । లకు మ్రొక్కి
విశ్వేశు లక్షించి యావిశాలాక్షిపాదముల కంజలి యిడి । సోమేశ్వరుని
నెన్ని సోమనాయకుఁ గొల్చి యభిముక్తదేవున కమృతవల్లి. తే॥గీ॥ కిచ్చి
యంజలి బాణపురేశ్వరునకు,భక్తి మ్రొక్కిడి యాచక్రపాణివిజయ । వ
ల్లులను జూచి కోమలవల్లిశార్ఙ్గ, పాణులకు భక్తిఁ బూజించెఁ బార్థివుం
డు॥ ౧౮॥ వ॥ ఇదియునుం గాక. సీ॥ జానకీరాములచరణమ్ములకు మ్రొ
క్కి యావరాహస్వామి నాశ్రయించి। మామకతీర్థమ్ము మఱిబ్రహ్మతీర్థమ్ము
పాపవిమోచనపరమతీర్థ । కన్యకాతీర్థమ్ముల్ కనకపుష్కరిణియుఁ గాశ్య
పతీర్థమ్ము కనకనిలయ । తీర్థనృసింహాఖ్యతీర్థబిల్వాభిఖ్యతీర్థకదంబాఖ్యతీర్థ
చక్ర. తే॥ గీ॥ తీర్థములు మఱి యీశానతీర్థవరము, లనఁగఁ జెలువారు
తీర్థములందుఁ గ్రుంకెఁ, బరమభక్తిని వేంకటగిరిపురాధి.నాయకుం డగు
యాచమనాయఁ డెలమి. ౧౯॥ వ॥ తదనంతరంబు తిరువేయారునకుఁ జని.
సీ॥ పంచనదేశ్వరుఁ బ్రణమిల్లి ధర్మసంవర్ధనీదేవికిభక్తి మ్రొక్కి। యారు
మారస్వామి నర్చించి యటుమీఁదఁ గోయలే డనునూరు కోర్కి నేగి।
యప్పాలరంగన్న కప్పనంబులు చేసి కమలవల్లికి మంచికానుక లిచ్చి।
వేణుగోపాలుని వేడ్కతోఁ బూజించి తరువాత జంబుకేశ్వరము చేరి॥
తే॥ గీ॥ జంబుకేశ్వరదేవునిచరణములకు, మ్రొక్కి యఖిలాండదేవికి
మ్రొక్కి యగ్ని । రపికళానాథఘటజన్మ రామతీర్థ, ములను గ్రుంకిడె భ
క్తితో భూవిభుండు॥ ౨౦॥ వ॥ పదంపడి శ్రీరంగమ్మున కేగి, సీ॥ సప్తసా
లాంతరస్థాయియై తనరారురంగనాథునకు సాష్టాంగ మెఱఁగి । రంగనాయకి

నాదరంబుతోఁ గొనియాడి శ్రీదేవి భూదేవిఁ జిత్తగించి । జానకీరాముల సద్భక్తిఁ గొనియాడి వాసుదేవస్వామి వాసి దలఁచి । పాలాశతీర్థమ్ము వకుళ తీర్థమ్మును నశ్వతీర్థం బగస్త్యాఖ్యబిల్వ॥ తే॥ గీ॥ తీర్థముల హేమపున్నాగ తీర్థములను, జంపకాభిఖ్యతీర్థమ్ము జంబుతీర్థ। మనఁగఁ జెలువారుతీర్థమ్ములందు భక్తి । మీఱఁ గ్రుంకిడె యాచభూమీవరుండు॥ ౨౧॥ వ॥ అనంతరమ్మునఁదిరుచినాపల్లికిం జని మాతృభూతేశ్వరసుగంధికుంతలాంబలకు నమస్కరించి యుచ్చోటు విడిచి మనిగండమ్మున కరిగి కోవెలపట్టు దాఁటి కొట్టాంగుట్టు నతిక్రమించి మేలూరు దరియంజని మధురాక్షేత్రమ్మున కరిగి॥ ౨౨॥ సీ॥ సుందరేశ్వరదేవు సొంపుమీఱఁగ మ్రొక్కి మీనాక్షి కంజలిఁ బూని పిదప । వైహాయసాపగాస్వర్ణతీర్థములందుఁ దనివిదీఱి భక్తిఁ దానమాడి । తరువాత ముత్తురెంవలసత్రమును దాఁటి పరమగుడిని మీఱి పరమకునందుఁ । బోహాలూర్ సత్రమ్ము నీహతోఁ బొడఁగాంచి యుత్తరకోశమ్ము బత్తిఁజొచ్చి॥ తే॥ గీ॥ మంగళేశ్వరుఁ బొడఁగాంచి మంగళాంబ, కలఘుభక్తిని నతిచేసి యమితపుణ్య । దంబగుచు నన్నెకెక్కినదర్భశయన, దర్శనము చేసె నాతం డదభ్రభక్తి॥ ౨౩॥ వ॥ మఱియు నచ్చట. సీ॥ శ్రీజగన్నాథాంఘ్రిరాజీవములు మ్రొక్కి కమలాసనికి మంచికాన్కలిచ్చి । చిరుకుకృత్తాభిఖ్యశ్రీదేవి సేవించి కోదండరాముని గోర్కి మ్రొక్కి । దబ్బపాన్పుననున్న దశరథాత్మజుఁ జూచి సంతానవృక్షము సన్నుతించి । రంగత్తరంగాళిరంగాయితం బగుదక్షిణపాథోధిఁ దరియఁ జేరి॥ తే॥ గీ॥ పిదపఁ బుడుమంటపమునకు వేగ నేగి, తమలపాకులసత్రంబు దాఁటి నౌక । నెక్కి యాదాక్షిపాబలుచక్కిని డిగి, చనియె రామేశ్వరంబు రాజన్యమౌళి॥ ౨౪॥ వ॥ అచ్చట. సీ॥ రామలింగేశ్వరస్వామినిఁ గొనియాడి పర్వతవర్ధని భక్తిఁ దలఁచి । విశ్వేశ్వరస్వామి వేడ్కతో భజియించి యావిశాలాక్షియౌ దేవిఁ గొలిచి । కాలభైరవదేవుకాళ్లకు మ్రొక్కిడి, సేతుమాధవుపాదసేవ చేసి । శ్రీరామచంద్రుపాదారవిందమ్ములు డెందమ్ములోఁ దగఁ బొందుపఱచి । యాంజనేయునిఁ గొనియాడి యమితభక్తి, నితరదేవతలకుఁ జాలనతు లొనర్చి । సాగరమ్మున కెంతయుఁ జాగి మ్రొక్కి । మహితుఁడైనట్టిరాజన్యమౌళి మఱియు॥ ౨౫॥

(ఆంజనేయస్తవము) (సీ॥ కావ్యనాటకముఖోద్గ్రంథముల్ చదువనివాని
కబ్బినమంచిప్రతిభ యేల? । చతురభామామణీసాంగత్య మబ్బనివానిదా
నవ్యయౌవనమదేల? । అష్టశతావధానాదిసత్క్రియ చేయఁదగనియా
కవికవిత్వం బదేల? । త్యాగభోగాదిభాగ్యను నందఁగా లేనిధనికునిదై
న యాధన మదేల?॥ తే॥ గీ॥ నీపదధ్యానసంసక్తి నెగడ నట్టి । వానిజ
న్మంబదేల? సౌభాగ్యమేల? । యహహా! సీతాతదీయపత్యంఘ్రియుగళ ।
కంజసంసక్తహృదయ? యోయాంజనేయ॥ ౨౬॥ సీ॥ ఒకరోజు గడ్డు వెం
తోకష్టమూ బ్రహ్మచర్య మిన్నాళ్లెట్లు సల్పినావు? । యొకకాల్వ దాఁటు
వెంతోకష్టమూ సముద్రము నెట్లు లవలీల దాఁటినావు? । యొకరాయి
మోయు వెంతోకష్టమూఁ బర్వతముల నేరీతిఁ దాల్చినావు? । యొకచె
ట్టుఁగూల్చు వెంతోకష్టమూఁ జెట్లగుంపు లేరీతిఁగాఁ గూల్చినావు॥
తే॥ గీ॥ నీమహాత్త్వంబు నెన్నంగ నేమహాక । వీశ్వరులు చాల రనిన నే
నెంతవాఁడ, నహహా॥ ౨౭ ॥సీ॥ ఒకచోటనిలువనియుష్ణాంశుసన్నిధిఁ జదు
వునేరీతిగాఁ జదివినావు । జపతపమ్ములనేని సాధింపఁగా లేనిరాముస
త్కృప నెట్టులోమినావు । మాయుతాంత్రడకు నెల్ల మగఁడైనకాలనేమినిఁ
జంపి యేరీతి మించినావు? । నవరత్నకలితసౌధవరప్రదీప్తలంకాపట్టణం
బెట్లుకాల్చినావు॥ తే॥ గీ॥ అన్నియును జూడ మాకసాధ్యములు గాని ।
నీకు నివి యన్నియును మంచినీళ్లు గావె? యహహా॥) ౨౮॥ వ॥ దేవళమ్ము
నం జెలువారుసావిత్రీతీర్థమ్మును గాయత్రీతీర్థమ్మును సరస్వతీతీర్థమ్మును శం
ఖతీర్థమ్మును శివతీర్థమ్మును సర్వతీర్థమ్మును సాధ్యామృతతీర్థమ్మును మాధవ
పుష్కరిణియు బ్రహ్మహత్యావిమోచనతీర్థమ్మును సూర్యపుష్కరిణియు గం
గాతీర్థమ్మును యమునాతీర్థమ్మును గయాతీర్థమ్మును గపిలతీర్థమ్మును నాఁజ
నుతీర్థమ్ములఁ దానమూ॥ ౨౯॥ తే॥ గీ॥ గంధమాదనపర్వతక్రమము
గాంచి । యచటఁ జెలువారుజాంబవదంగదాఖ్య । పంచపాండవహనుమ
ద్వరించితీర్థ । ములనుస్నానమ్ము గావించి భూపుఁ డంత॥ ౩౦॥ తే॥ గీ॥
ఉభయసాగరసంగమం బభినుతించి । సేతుసందర్శనంబును జేసి పిదపఁ ।
గాంచె రాజు జటాయురగస్త్యతీర్థ । ఋణవిమోచనతీర్థముల్ ప్రీతి
మీఱ॥ ౩౧॥ వ॥ పిమ్మట నేకాంతరామేశ్వరుం జూచి తదీయాలయమ్మునఁ

జెలంగుమంగళతీర్థమ్మును, నమృతవాపీతీర్థమ్మును సీతాకుండమ్మును సము
ద్రమ్మున నుండుభైరవతీర్థమ్మును బొడఁగాంచి॥ 32॥ క॥ తరువాత యాచ
రాజోక । తరి నెక్కి సమస్తవిభవతతితో రాజ । త్తరనవపాషాణంబుల । దరి
కేగెఁ బురోహితాదితతితోఁ గూడన్॥ 33॥ సీ॥ అయ్యెడ నుండుజనార్దనుఁ
గొలిచియాడి శ్రీదేవి భూదేవిఁ జిత్తగించి । నవశిలామధ్యమ్మునను దాన
మాడి యు దేవిపట్నమ్మునఁ దేజరిల్లు । మహిషాఖ్యరాక్షసమర్దని భజి
యించి చక్రతీర్థమ్మున జలక మాడి । యుప్పూరిసత్రమ్ము నొప్పుగాఁ గన్గొని
సుందపాండ్యము దాటిఁ జొచ్చి పిదప॥ తే॥ గీ॥ కోటపట్టణమును బట్టుకోట
దాఁటి । వందిమాగధులెల్లఁ గైవార మొసఁగ । భూమిసురులెల్ల దీవనల్
పొందుపఱప । రాజమన్నారుకోవెల రాజు గాంచె॥ 34॥ సీ॥ అట రాజ
మన్నారు నభినుతుఁ గావించి సత్యభామాదేవి సరవి మ్రొక్కి । రుక్మిణీ
దేవికి రుక్మము నొసఁగియు హేమాబ్జనాయకి హెచ్చరించి । తన్నిష్ఠి తెఱఁ
గ హరిద్రాతీర్థమునఁ దాన మాడియుఁ గమలాలయంబు చేరి । వల్మీకే
శ్వరుపాదపల్లవమ్ములు మ్రొక్కి నీలోత్పలాంబను జాలఁ గొలిచి॥ తే॥ గీ॥
యభినుతించియుఁ గమలాలయంబు పిదపఁ । ద్యాగరాట్కమలాంబల నేగ
మెరఁగి । భోగ మర్పించి యంతటఁ బొలుపు దనర । నరపతియుఁ జేరెఁ
గుంభకోణంబు మరల॥ 35॥ వ॥ అట నుండి తిరువణందారు వేంచేసి
యచ్చట॥ సీ॥ అరుణజటేశ్వరు నారాధనము చేసి యాబృహన్నాయకి
కంజలి యిడి । చూచి యూజయగండచోళవరం బంత నటుమీఁద శ్రీను
ష్ణమమరఁ జేరి । భూవరాహస్వామి సేవయొనర్చియు నంబుజవల్లికి నాన
మ్రొక్కి । శ్రీరామనిత్యోత్సవారాధనము చేసి చయ్యన నాపృథాచలం
ముచేరి॥ (పంచపాది) తే॥ గీ॥ యచటవృద్ధగిరీశ్వరు నభినుతించి । వృద్ధబా
లాంబలకు దోసి లిచ్చి పిదప । జారుమణీముక్త యనునది జలక మాడి ।
రమ్యవిభవమ్ముతో శివరాత్రినాఁడు । చేరెఁ బేర్మిఁ దిరుకోవలూరు
రాజు॥ 36॥ వ॥ అయ్యెడఁ ద్రివిక్రమస్వామికిని బుంగోమలనాయికకును
వందనమ్ములుపచరించి పిదప నరుణాచలమ్ముం జేరి యరుణాచలస్వామిం
సోమస్కందమూర్తుల సేవించి తిరువణ్ణూరు గారవించి యారంబాకస
త్రం బధిష్ఠించి ఫాల్గునశుద్ధదశమీదినమ్మునఁ దనరాజధాని యగువేంకట

గిరిం బ్రవేశించి॥ ౩౭॥ క॥ సురనాయకుండు నిర్జర। పురముకరణి నకుమారభూమీపతియు। ధ్ధురమహిమ నలరి వేంకట, గిరిపురిఁ దానేలుచుండెఁ గీర్తికిఁ దావై॥ ౩౮॥ శ్రీ. శ్రీ. శ్రీ.

రామేశ్వరయాత్ర సంపూర్ణము.

పెద్దవ్రిభువగు శ్రీరాజగోపాలకృష్ణ యాచేంద్రులవారి యష్టావధానములోని కొన్నిపద్యములు.

శ్లో॥ వందే నందయశోదికాచిరతపఃకందం, సురేంద్రాదిభి
ర్వంద్యం నింద్యసురారిగుర్వదహరం, వందారుబృందావనం
చందచ్చందనశీతలం, నిరుపమానందప్రదం దేహినా
మింద్రప్రస్తరసుందరం దరధరం సందారితాంహస్తతిం॥ ౧

సీ॥ చదువఁజేసితికదా? శబ్దశాస్త్ర రహస్య సముతి నాలుగువత్సరములలోనఁ। ద్రోవచూపితికదా! దుర్గ్రిహమ్మగు ధాతురత్నాకరాఖ్య సద్గ్రంథమునకుఁ। జెప్పఁ జేసితికదా! శ్రీకాళికా సహస్రాదికావ్యములు బాల్యమ్ములోనఁ। జేయఁజేసితికదా? చెలఁగి మూలస్థానపతిమీఁద గంటలోఁ బద్యశతము,

తే॥ గీ॥ మఱియు నెన్నే నిసభలలో మనిచియుంటి
విపుడు శ్రీరాజగోపాల కృష్ణయాచ
భూపబహాదర్మహారాజు భూరిసభను
నెట్లుమెప్పించెదో! భవానీ! మదంబ!

(హనుమంతుఁడు సీతఁగాంచి వచ్చుట.)

మ॥ వసథిం దాఁటి యనేకరాక్షసవధూవర్గమ్ములో నమ్రితా
ననయై రామ! యటంచుఁ గన్నులఁ గదుష్ణంబైనకన్నీరు నిం
చిన నారాక్షసులెల్ల భీతిగొలుపన్ జింతిల్లుచుండంగ నేఁ
గనుఁగొంటిన్ రఘురామ! భూతనయ, నక్కంజాక్షిఁ జేనెంచుమీ.

☞ రామేశ్వరయాత్రలోని యాంజనేయస్తవము ఇటీవలఁ జెప్పిచేర్చినది - ఇందలి పుణ్యస్థలములపేర్లుకొన్ని శాస్త్రవిరుద్ధములైనను దానికి మేముత్తరవాదులము కాము. ఏమన? వారిచ్చినజాబితానుబట్టి వ్రాసితిమి.

ప్రకృతప్రభువు, శ్లేష.

తే॥ గీ॥ వేంకటగిరీశ్వరునిఁజూచి వేడ్కలక్ష్మి
వేంకటగిరీశ్వరుండనుప్రీతిఁజేసి
యెప్పుడు నారాజగృహమునందేవసించు
నాతనికి నాతనికి భేదమరయఁగలదె?

శ్రీ. శ్రీ. శ్రీ.

జయసం॥ ఆషాఢమాసములో విశాఖపట్టణములో జరగిన యష్టావధానములలోని పద్యములలోఁగొన్ని,

చ॥ ఇనకులమందుఁ బుట్టి జనకేచ్ఛ వనమ్మున కేగి యచ్చటన్
దనసతి దొంగిలించినకుదానవు సంహృతుఁ గా నొనర్చి సీ
తను గొని సర్వవానరులు తన్ గొలువంగ నయోధ్య కేగి పా
లన మొనరించురామునివిలాసములన్ వినుతింతు నిచ్చలున్. ౧

(సమస్య) జ్యేష్ఠలక్ష్మీం నమామి.

శ్లో॥ యత్కారుణ్యా జ్జగదధిపతి ర్జాయతే గర్భరిక్తో
యస్యాః కోపాన్నిధనమనుజో జాయతే రాజతుల్యః
యస్యాః పుత్త్రైస్సకలజగతీ భ్రామ్యతే దేవతాం తాం
త్యక్త్వా త్రాతుం నిరతమపి మాం జ్యేష్ఠలక్ష్మీం నమామి. ౨

(దీనికే తెలుఁగు)

చ॥ కరుణ దలిర్పఁ జూచిన నఖండనృపోత్తముఁడైన రిక్తుఁడౌ
నుపరతరకోపదృష్టిఁ గన నొక్కక్షణమ్మున రిక్తుఁడైన భూ
వరుఁ డగు నేమహాజననిపట్టి జగమ్ము పరిభ్రమించు నా
సరిదధిరాజుపెద్దసుత చయ్యన నన్విడనాడి ప్రోవుతన్. ౩

(మీసములవలని నష్టము)

సీ॥ మెసవుచోనన్నంపు మెతుకు లోఁజిక్కినఁ బైవారినెల్ల నసహ్యంగఁజేయుఁ। దనముద్దియను ముద్దుగొనినచో నత్తులోఁ దవిలి యత్యంతబాధనుఘటించు। పాడుముపీల్చిన రెల్లుకడలంకవృద్ధిచేసినయట్లు మాలిన్యమును ఘటించు। తేనెపానము సేయుచో నెఱుంగక కొంచెముగఁదగిల్చినఁ దెలుపును ఘటించు.

తే॥ గీ॥ పొట్టిదాచుట్ట గాల్చునప్పు డొకకొంత
కాఁకదగిలిన నురనుర కాలి పొడు
వాసన ఘటింపఁజేయు వహ్వా? యటైన
వాసి మీసాలు లొకికాఁగేసరులకు. ౪

(సమస్య) మీసము చుట్టుకొన్నదిసుమీ? యిటుమోముటుఁద్రిప్పఁబోకుమీ

ఉ॥ హాసము మోమునన్ జెలఁగ సంగజుఁ బ్రేరణచేఁ బ్రియుండు దన్
మోసము చేసి మోవి గొనముద్దియపెన్గఁగసాగ నప్డు వాఁ
డాసఖితోడఁ బల్కు నిటు ఁలక్కట? యల్లరిమాను నత్తులో
మీసము చుట్టుకొన్నదిసుమీ? యిటుమో మటు ద్రిప్పఁబోకుమీ.

(సమస్య) ఈకలసారస్యము నీక కాని తెలియం గా రాదు బింబాధరీ.

మ॥ కలగంటిన్ వివరింపు మీకలచమత్కారంబు నీ వంచు న
వ్వ్వెలయన్ బల్కిన వారకాంతగని యోహో! యీకలా! యీకలా!
లలనా! నాకిది చెప్ప శక్య మగునా? లక్షించి చూడంగ నీ
కలసారస్యము నీక కాని తెలియం గా రాదు బింబాధరీ. ౬

(సమస్య) పంగుస్సుదూరం వ్రజతి క్షణేన.

శ్లో॥ శ్రీరామచంద్రస్య దయామవాప్య
కష్టం కరిష్యా మ్యవధాన మద్య
లోకే యథా ఉరు హ్యా హి ధూమయానం
పంగు స్సుదూరం వ్రజతి క్షణేన. ౭

(సమస్య) యువతివసనమధ్యే దంతిన స్సంచరంతి.

శ్లో॥ కరికరఇవ కించి ద్దృశ్యతే వశ్యతాం న
స్స భవతి కిము నో వేత్యాకులం చాపిచిత్తం
వద విగళితలజ్జం లజ్జయా ఉలంహి కింతే
యువతివసనమధ్యే దంతిన స్సంచరంతి, ౮

(సమస్య) తొడియందము చెప్పఁదరమె తోయజనేత్రా.

క॥ వడివడి పనియున్నప్పుడు, పొడు మెక్కక మిగుల విసువుపుట్టించునునీ
గొడపెకటిలేకయుండినఁ, దొడియందముచెప్పఁదరమె తోయజనేత్రా.

శ్రీ. శ్రీ. శ్రీ.

జయసం॥ కార్తికములో ధవళేశ్వరములో జరగిన యష్టావధాన పద్యములలోఁ గొన్ని, (అగస్త్యేశ్వరుఁడు)

ఉ॥ శ్రీరుచిరప్రభావమునఁ జెన్నలరారెడిగౌతమీనదీ
తీరమునందు నివ్వటిలి దీనుల నందఱి వేడ్కఁ బ్రోచుచున్
గారణదేహుఁడై తగియగస్త్యమహాముని రాట్ప్రతిష్ఠితుం
డై రహిమీఱుదేవు ధవళాచలవాసు నుతింతు నిచ్చలున్. 1

(సమస్య) కలహాపుదుంప భూమిపయిఁ గామినిగాదె తలంచి చూచినన్.

చ॥ కలకలనవ్వునెమ్మొగము గన్పడఁజేయుచు గబ్బిగుబ్బలన్
గులుకఁగఁజేసినంతన దిగుల్పడి యెంతటినీతిశాలియున్
వలచును దాని నద్దిపెఱవానినిఁ గూడిన వానిఁ జంపు నోఁ
గలహాపుదుంప భూమిపయిఁ గామినిగాదె? తలంచిచూచినన్ 2

శ్రీ. శ్రీ. శ్రీ.

మరలనమలాపురములో నొకయష్టావధానము జరగినదిగాని ఆరికార్డు దొరకదయ్యె.

జయసం॥ మాఘమాసములో బెజవాడలో జరగిన యవధానములోఁ జెప్పినపద్యములు 50 టిలోఁ గొన్ని, (నవనాగరికులు.)

సీ॥ వైదికరీతిచే వఱలువారలఁ జూచి కోర్కెమైఁ జప్పట్లు కొట్టునొకఁ
డు। సంధ్యానమస్కారచర్య మానినవారిఁ గాంచి యానందమ్ము
గాంచు నొకఁడు। వచనకవిత్వమ్ము రచియించు వారలే మేలువా
లనిచెప్పినోలు నొకఁడు। ముండనం బొనరించి ముండలవలె నుంచు
వారలేమేలని పల్కు నొకఁడు,

తే॥ గీ॥ మడినిఁగట్టక యే భుక్తి గడపువారు
యోగ్యతము లంచు మదిలోననుబ్బు నొకఁ
డిట్టి నవనాగరికులతీ రెన్నఁదరమె
యహహా యిది యెల్లఁ గలికాలమహిమగాదె. 3

(జల్లెడ) అనుష్టుప్.

తుషావనయునే దక్షా। సహస్రనయనోపమా
వేణుశ్వైక్ష్మిర్త్రితా సేయం। చలనీ భాతి సుందరా.

(రామాయణము,)

శా॥ నీ రేజాప్తకులమ్మునం బొడమి యెంతే యోగ్యయౌ జానకిన్
దారంగాఁ గొని తండ్రియానతి నరణ్యానిం బ్రవేశించి భూ
భారంబెల్లను మాన్ప రక్కసులదర్పం బూడ్చి సాకేతమం
దేరాముండు సుఖమ్ములం గొనియె నే నీక్షింతు నద్దేవునిన్. ర

(కృష్ణ) మాలిని.

సకలకలుషహంత్రీ సర్వసౌఖ్యప్రదాత్రీ
విమలసలిలశోభా కృష్ణవేణీ నదీయం
నిఖిలమనుజనిత్యస్నానపానాదియోగ్యా
జయతి విజయవాటీప్రాంతదేశే నితాంతం. శ్రీ. శ్రీ. శ్రీ. ౫

బందరులో మరల నవధానము చేయఁబడియెను రికార్డులేదు.

మన్మధసం॥ భాద్రపదాశ్వయుజ మాసములలో విజయనగరములో జరగినయవధానములలోని కొన్ని పద్యములు

(ప్రకృతకవుల మనస్సు.)

సీ॥ ఒకఁడుగోరినవృత్త మొకఁడుగోరినవర్ణ్య మన్యోన్యసాంకర్య మంద
కుండ । నొకనిస్థానమున వేఱొకఁడుగూర్చున్నచో దానిచేమార్గమ్ము
దప్పకుండ ।। దలకిరిందుగాఁజెప్పవలె మాకనుచుఁగోర నందులోన్ స్ఖా
లిత్య మందకుండ । మధ్యమధ్యను జెప్ప మాకిష్టమనిచెప్ప నందులో
విభ్రాంతి చెందకుండ, తే॥ గీ॥ సంస్కృతాంధ్రమ్ములందున శబ్దశాస్త్ర

ఈవిజయనగరమున బ్రిహ్మశ్రీ చెళ్లపిళ్ల వేంకటశాస్త్రులవారును దివాకర్ల తిరుపతిశాస్త్రులవారు నను తరుణవయస్కులైనయిద్దరు విద్వత్కవులు శతలేఖినీకవిత్వము రెండుసార్లును అష్టావధానమొకసారియు నిదివఱకు జరపి వారికళానైపుణిని వెల్లడిచేసియున్నవారు. వారిలో నష్టావధానము శ్రీమహారాజావారి కాలేజివిద్యార్థుల కోరికచేగాఁబడినది. దానిలో నీకవుల నర్ఘమైనవిజయము పొందిరి. అపుడచటికేం జూడగోరి వచ్చియున్న యేనమందానందుండనై నాసంతోషమును వెలిఁబుచ్చుచు నీక్రిందిపద్యములరచించితిని. కాన వానిని మీపత్రికారత్నమ్మునఁ బ్రచురింపఁజేసి నాకధికసంతోషమాపాదింతురని నమ్ముచున్నాఁడను. ఉ॥ శ్రీవరభక్త మానసవిశేష సుఖాకరుఁడవ్యయుండు స । త్పావనపాలకుండు వసుధాతలపోషకుఁ డాదిమూర్తి దీ । నావనబద్ధ

సరణిఁ జెడకుండఁ దప్పులుదొరలకుండఁ
జెప్పుశతఘంటకవివరుచిత్త మెప్పు
వాతచాలిత మగునీరజాతము వలె* ౨

కంకణుఁడు నార్యసుపూజితుఁడచ్యుతుండు దా। బ్రోవుత నీసభాసదుల బుద్ధియు నా
యువాసంగి సత్కృపన్॥ ౧॥ సీ॥ తమకీర్తిచంద్రికల్ ప్రమదమ్మునను ముందుఁజని
యజ్ఞానాంధ్యాంతమును హరింప। తమధైర్యపవి సంభ్రమమున ముందేగి క్రోధాహార్యము
లనెల్ల నడఁగింప। తమ జయాంచితరమ తమకమ్మునను ముందుఁ బోయి యూరూరున
భోరుచెలఁగ। తమ దర్శనోరు వర్షములఁ బండితపామరాఖ్యచాతకతతి హర్షమొంద,
గీ॥ నమరునష్టావధానంపు సమరరంగ। మునను మార్కొని పోరు పావనసువీర। యో
ధులిరుగోయటంచును నుర్విఁబొగడ। ధరణిఁజరియింతు రీకవివరు లిరువురు॥ ౨॥
చ॥ కమలజుఁడున్ బృహస్పతియుఁ గావలె వీరలు, కాకయున్న నీ। విమలమతుల్
గనంబడునె? వెట్టియె కాక జగంబు నందు, నా।కమలజుఁడైన వృద్ధుఁ డటుగాన మదిం
బడుఁగొంత సందియం।బమరగురుండు దారకయియార్తినిఁ జెందు నహర్నిశంబులన్॥ ౩॥
ఉ॥ సైకతరేణుజాలముల సంఖ్యలదప్పక యెన్నవచ్చు నా। కాకసులం గనుంగొనిస
మున్నతిమాటల నాడవచ్చును। ష్ణాకరుఁ గండ్లువిప్పి యపరాహ్ణమునం దనిఁజూడ
వచ్చుఁగా। కీకవితాచమత్కృతు లవేరికి సాధ్యము ఛేద్యమీధరన్॥ ౪॥ చ॥ ఇరవు
మహాత్త్వముంగలిగి యిచ్చను వానిఁబరిత్యజించి తా। ధరయె గృహంబుగా దిరుగునైన
వము లోకవినోదకారియా। తిరుపతివేంకటేశ్వరుని దివ్యదయామహిమంబుచేత నీ
తిరుపతివేంకటేశ్వరు లుదీర్ణయశస్సును గాంతురిమ్మహిన్॥ ౫॥ ఉ॥ జాఱెను సమ్మదా
శ్రుసుతుషారము సభ్యులలోచనాళి, నో। ప్పారెను హాసచంద్రికలు పల్మరు నానన
మండలంబులన్। బాఱెను నీర్ష్య లన్ భ్రమరపంక్తిమనః కుముదాళినుండి, యో। పాఁరి
కవీంద్ర చంద్రులు దయంబయి వెల్గుచునుండ నిప్పరిన్॥ ౬॥ చ॥ ఎవరెటుగోరినన్
జరణమెద్దియునైన స్థలంబు మారినన్। లవమును శంకనొందక విలాసగతిన్ రసమౌ
కవిత్వమున్। బ్రవిమలబుద్ధిఁ జెప్పెదరు పండితులై విలసిల్లు నీమహా। కవుల నమ
స్కరింతుఁ గరకంజములన్ ముకుళించి నిచ్చలున్॥ ౭॥ ఉ॥ పావని? యొక్క స్నానము
నఁ బాతకముల్ హరియింతు, వెంటిచేన్। ధీవరుఁ జేతువంచు జననీ! నినుఁ గూర్చినప
ల్కులెల్ల సంభావనఁ జేయఁబుట్టిరి ప్రభన్ గవులిర్వురు, నీకిఁకేమి గో। దావరి? నీ
మహత్త్వములఁ దల్పఁగ నేరికి శక్యమిద్ధరన్॥ ౮॥ మానిని॥ శ్రీకరమై విజయాఖ్య పుర

(ముద్రాయంత్రోపయోగము.)

చ॥ లలి నిల నచ్చుయంత్రములు లావగుటన్ మనపూర్వలోకవి
శులు రచియించినట్టి గడుసుందనపున్ బలుకబ్బముల్ వెసన్
సులభములయ్యె నెల్లరకు, సూరివరేణ్యులకెల్లఁ దాటి యా
కులపని దప్పెఁ గంటములకుం గతిదప్పెఁ గ్రమక్రమమ్ముగన్. 3

(లేట్ ప్రిన్సిపాల్ చంద్రశేఖరశాస్త్రిగారు.)

తే॥ గీ॥ శ్రీమదానందగజపతిక్షితితలేంద్ర
రచితమహాపాఠశాలలోఁ బ్రినిసిపల్గ
నుండి యాచంద్రతారార్కమండలంబు
చేవ గలకీర్తి గనెఁ జంద్రశేఖరుండు. ౪

(ప్రకృతపుప్రిన్సిపాల్ రామావతారంగారు)

సీ॥ ఇంగ్లీషుభాషలో, యెమ్. యే బి. యల్. దాఁకఁ బ్యాసుచేసినమహా
పండితుండు । సంస్కృతాంధ్రమ్ముల శతఘంటకవనమ్ము వచరించినట్టివి
ద్వత్ప్రభుండు । విజయపురీహూణవిద్యామహాశాలఁ బ్రినిసిపల్ పదవి
గాంచినఘనుండు । ఆనందదంతీశ్వరాఖ్యరాజాఖండలున కెంతయును
మైత్రిగనినమేటి,

మ్మునఁ జెల్వగుకాలెజిబాలురు శో । భాకరమై ప్రతిభాకరమై ప్రమదాకరమై విల
సిల్లెడు మీ । యీకవితాగతికెంతయు రంజిలి యిష్టఫలాప్తిని వందనముల్ । ప్రాకట
భక్తి నొనర్పఁగ నెంచిరి పండితులార! గ్రహింపుఁడిఁకన్ ॥౯॥ గీ॥ చందనములందుకొనర
య్య సరసులార! । తాల్పుఁడిఁక మీరలీసుమదామములను। దానమీశాంతచిత్తం బభ
భ్రకీర్తి । తెల్లమగుఁగాదె యీసభ్యులుల్లసిల్ల॥ ౧౦॥ చ॥ చిలుకలముద్దుపల్కులును
జిన్నతనంబున నాడు బాలువా । క్కులును నసర్థకంబులని కోవిదులైనఁ బరిత్యజింతు
రే । తలఁపగఁ దన్మరందమును ద్రావి సుఖింతురు గాని యట్టులే । తలఁపుఁడు సూరు
లార? నను, దండములందుఁడి తప్పులోర్చుఁడీ॥ ౧౧॥

ది ౨౦ సెప్టెంబరు,
౧౮౯౮ సం॥ రం,
విజయనగరము.

ఇట్లు యుష్మన్మిత్రుఁడును విధేయుఁడును
తురగా వేంకటాచలము బి. యే. క్లాసు.
విజయనగరము మహారాజావారి కాలేజి.

తే॥ గీ॥ ధరఁగళంబ్యన్వయాబ్ధిసుధామరీచి
యనఁగ నొప్పారునట్టిరామానుజార్యుఁ
డౌననఁగఁ జేసి రవధాన మద్భుతముగ
సరసతిరుపతివేంకటేశ్వరు లిరువురు. ౫

INTELLECTUAL GYMNASTICS.

(Reprinted from the Telugu Harp Dated 20th Sep. 1895)

The week has itself signalized by the advent here of the two famous impromptu poets Messrs. D. Tirupaty Sastry and Chellapilla Venkata Sastry of the Godavary District. On Saturday afternoon the 14th instant the upper hall of the Maharaja's College was a great centre of attraction, as our learned Visitors were to give their maiden performance in Vizianagaram: The assembly was a large and representative one and included most of the elite of the town. The poets are both very young men, evidently little above twenty. Both are simply clad and unasuming manners. As regards personal appearance, they are remarkably swarthy for Brahmans, but have pleasing intelligent faces and one of them in paticular possess prominent -well devloped nose that is so often the index to a clever brain. The performance on saturday was a capital proof of what these gentlemen could do in poetic line. Among the audience were many both able and willing to put them through their faces and trot them up and down the slopes of Parnasses. Twenty-five gentleman were selected to do so and right vigorously did they perform their parts as will be seen from the miscellaneous character of the subjects they prescribed for versification. Each wrote on a sheet of paper the subject of a stanza as well as the particular metre and rhetoric required. One of the poets then began to extemporise the first line of a verse on each subject and after finishing the whole round twenty-five, was called upon to supply the next lines not in the order in which the first were given out; but in a random and haphazard way which was enough to drive a person of ordinary intelligence crazy. This crucial test was devised by **Mr. K. Ramanujachariar M.A.** B.L the learned Principal of the

దివాన్ కోదండరావు పంతులుగారిచ్చిన కల్పనననుసరించి యాశుగాఁ జెప్పినది.

శ్లో॥ త్యక్త్వాఽసౌమదనో బుధం నపరసేవ్యాత్ర ప్రచారంథను
స్సంజగ్రాహ నవేక్షుమేకరసమత్రాఽస్తే పరంకారణం
సాంగత్వం విబుధే ప్రసిద్ధమిహాతు స్యాత్తాసదాఽనంగతా
చిత్రం నైవ నసాంగసంగతి మహోజానాత్యనంగో ధ్రువం.

---

college, who before he entered upon his distingnised career first as a student and then a teacher of English Literature had already won his laurels as a Sanscrit and Telugu poet. The difficulty of the test was however completely surmounted and the first poet left it to his learned colleague to supply the remaining lines of the stanzas. This was done with equal success the glibness with the two hands dealt with their subjects being simply marvellous. The audience were more than satisfied and heartily applauded the young performers, to describe, whose wonderful powers of skill and memory we are at a loss for words. Both in Telugu and Sanscrit their achievements caused astonishment and delight and they are justly looked upon as prodigies. The meeting began about 4 in the afternoon and did not break up till nearly 9 oclock when everybody went home after spending a very agreeable evening. We are glad to add that before the meeting dispersed and a subscription list was circulated and a handsome amount promised for the benefit of our distinguished visitors who well deserve all the popularity they enjoy. Our townsmen in honouring them are about honouring themselves, for it speaks much for our patriotism when we encourage proficiency in the languages, of our country especially when such masters of eastern literature grace our town with there presence. On Wednesday the poets gave what may perhaps be called a variety entertainment. Ashtavadanam in which many devices were resorted to for the sake of distracting their attention and making their task still more formidable. Games at chess were played the moves taking place in intervals between the verses. A

పై కల్పననే తెలుఁగునఁ జెప్పుట.

చ॥ రసజనియించి యేకరసరాజితమయ్యెను నిక్షుఖండ, మీ
రసఁజరియించి సర్వరసరాజితులైరి బుధేంద్రు, లట్టి సాం
గసుకవులన్ ద్యజించి విలుగాఁగొనె నిక్షువు నయ్యనంగుఁడో
ననదగుసాంగసంగతు లనంగునికెట్టులెఱుంగ నయ్యెడున్.

(సమస్య) కింవక్ష్యామికురంగశాబనయనే వ్యర్థా శర చ్చంద్రికా.

శ్లో॥ ప్రాలేయపరిచురానిశాః పరిమళోత్కుంఠా లతామంటపా
శ్చ్యాతాః కోకిల సంకులా జల గృహా మాద్యన్మయూరస్వనాః
వ్యర్థాస్స్యుర్న తదర్ధ మిగామదపి మే చింతా పరంజాయతే
కింవక్ష్యామికురంగ శాబనయనే వ్యర్థా శరచ్చంద్రికా.

---

bell was occasionally tinkled part of the performance being to tell the number of strokes (etc.) and discussion with a local pandit on Sanscrit Grammar was another element of distraction. Last but not least an English verse was written in the Telugu character and the letters cut out and shuffied in a thorough manner. The poets however found no difficulty in piecing them correctly and reading out the verse with more correctness than could be expected of them considering that Engish is to them an unknown tongue. We hope that it will not be long before these clever poets are given an opportunity of displaying their wonderful talents before our erudite Maharajah who is so kind and liberal a patron of literature and art. The following are the verses extemporized at the first performance.

* * * * * *

The following are the verses extemporized by the Godavary town poets at the student's meeting.

* * * * * *

The following Sanskrit Slocas were read by Pappu Sastri.

శ్లో॥ ఇమాః కవీశ్వ రావృథా సమాఘణీశ సన్నిభావరా పరిశస్తవాక్సుధాభరా నిరస్త
కాపథాస్సమస్తపండితస్తుతప్రకీర్తిమండితా సదాసదస్స్వవోత్కృపాః స్వయం వికస్వ

(అవధానాంతమునఁ బ్రసంగవశమునఁ జెప్పినది.)

మః ఒకనూతేయననేమి లెక్క? వినుఁడో హోహో? పండితశ్రేష్ఠులా
రా? కద్దుక్ వేగమె వేయిమందికయినన్ రమ్యస్థితుల్ మీఱ నా
శుకవిత్వం బొనరింప నేరుతుము శ్రీ శూలి ప్రియామానినీ
యకటాక్షమ్మునఁ దగ్గకాలమును మాకర్పించి కూర్చున్నచోన్. శ్రీ.

మన్మథ సం॥ పుష్యమాసములో క్రొత్తపల్లెలో శ్రీ రావుజగ్గారాయనింగారు చేయించిన శతావధానములో రచియించిన 105 పద్యములలోఁగొన్ని పద్యములు.

(శ్రీరామపట్టాభిషేకము,)

తే॥ గీ॥ తమ్ము లొకవంక మానిజాతమ్ము లొక్క-
వంక, మర్కటకుల మొక్కవంక ధనుజ
వర్గ మొకవంకఁ దగ రఘువరుఁడు సీత
తోడఁ బట్టాభిషిక్తుఁడై నాఁడు నాఁడు. ౧

శేసరస్వతి॥ ౧॥ శ్లో॥ సహస్ర వక్త్రోద్గతవాక్ప్రవాహ । దాతుర్విధాతుః కృతచిత్ర సృష్టేః। ముఖే కవిత్వం బహువక్త్రితాయా । భాషోజరాగ్రస్త మతేర్బభూవ॥ ౧॥

The following verses were read by T. Venkatachalam, student B.A. Class and were much appreciated by the Audience.

What reverential love you do command
From learned audience in this crowded hall
Glory indeed!; but scarcely found and now
I thank you on behalf of students all
This fair and splendid intellectual feast
Enlivens us, so now we drink your health
In sweetest drops crystal gratitude
And sing your just and universal praise,

(రుక్మాంగదుని వేఁట. (గ్రామ్యపదములతోఁ జెప్పుట.)

సీ॥ బాబిటుసూడండి బాసిగాఁ డెటువంటియెను మోతునైనను నిరగమె
డుసు|నీపాదమాన బాబీపాపిగాఁ డింతలేసిపందులఁ బందెమేసిసంపు।
ఈఁడివంకనుజూడుఁడీ యెంతపొగరుమోతులనైన నెల్గుల నెలికి వొందు
సు|ఆఁడెమ్మసీగొయ్య ఆఁడిబాబీఁడుసుం డీఁడికిమించు మొగోఁడు లేఁడు,
తే॥ గీ॥ అనుచు బోయలు ప్రోత్సాహమును నొనర్ప
వారిమాటలకును ముఖవారిజమున
హాస మిగురొత్త నప్డురుక్మాంగదుండు
బలముతోఁగూడి వేఁటకు బయలువెడలె. ౨

అవధానదర్శనకుతూహలమునఁ బ్రజలువల్కెడివల్కులు.

చ॥ కలుగరె రాజులెల్లరును గల్గినమాత్రిన యేమిలాభమాఁ
గలిగెను జగ్గభూవరువికస్వరసత్కరుణాకటాక్షస
ద్బలమున నేటికిట్ శతవధానముచూడఁగ నెల్లవారి, కి
యిల నిటువంటిరాజు గలఁడే! పరిశీలన చేసి చూచినన్. ౪

శొంఠి భద్రాద్రిరామశాస్త్రిగారు రచించిన శ్లోకములు.

శ్లో॥ శ్రీ జగ్గరాయాధిపతే స్సభాయాం। విధిత్సతో మంజు శతావధానం। కవీంద్రయుగ్మస్య సరోజయోని। శ్శతంశతంకిం విదధా మనాంసి॥ ౧॥ శ్లో॥ తిరుపతి వరవేంకటేశశాస్త్రి। ద్వయకృత సాధుశతావధానపద్యం। దశభిరిహాగుణైః కిమేక మేకం గదితుమనాః ఫణిరాట్సహస్రవక్త్రః॥ ౨॥ శ్లో॥ వేంకటేశ తిరుపత్యభిఖ్యయో, ర్జ్ఞానమేవ విదుషోస్సరస్వతీ। సంవిభజ్య తను మాత్మనోద్విధా। వర్తతే తదవధానసంవిధా॥ ౩॥ శ్లో॥ గజాననషడాననౌ కిమథపర్వతో నారదో।రఘూద్వహయుగం భవేత్త్రిమథ తద్వితీయంభవేత్। సురేంద్రభిషజావహో గురుకవీకిమేతౌకవీ। ఇతిస్మ్రహ్వాదయేజనా భృశతరం హి సంశేరతే॥ ౪॥ శ్లో॥ అష్టోత్తరశతనామభి రేతా వానర్చతుర్హివాగ్దేవీం। తస్మాత్తలులేభాతే। శతమష్టాచావధానపద్యాణి॥ ౫॥ శ్లో॥ శ్రీజగ్గరాయేంద్ర సభాజనానాం। వితానరత్నప్రతిబింబితాని। చకాసతి శ్రీమధురావధాన। సముత్కచిత్తా ఇవఖేచరేంద్రాః॥ ౬॥ శ్లో॥ శ్రీజగ్గరాయాధిపతేస్సభాయాం। యయా సంవిధత్తా మవధానయుగ్మం। తావేవచేత్త త్ప్రతిభా విశేష।ముద్యోజయేతాం వివరీ

(పరీక్షకకవులగురువు) శార్దూలవిక్రీడితం.

శ్లో॥ యేన శ్రీధవళాచలే విరచితం సత్రం పవిత్రం చిరా
ద్యస్యానంతవిదేశచారణచణా స్సర్వేఽపి విద్యార్థినః
యత్కీర్తి ర్వియదాపగావరఝరీబిందూపమా రాజతే
చర్లబ్రహ్మానుధీశ్వరో విజయతే సోఽయం మదీయో గురుః. ౫

(శిశిరర్తుః) మందాక్రాంతావృత్తమ్.

మల్లీవల్లీ కుసుమసహితా మారుతా మందమందా
శ్శీతో సితః పరిభవ మితీవ్యాహ్యతే దంపతిభ్యాం
కించిత్కించి త్ప్రవహతి జలం తత్తదుచ్చైర్నదీనాం
మాఘే ప్రాప్తే గమయతి రథం చోత్తరాశామనూరుః. ౬

తుమర్హా॥ ౭॥ శ్లో॥ ఆచీకర ద్యస్త్వవధానయుగ్మం। యేచాస్యజామాతృ సుతాదివర్గాః। యాసంవ్యధత్తాం సచతేచతాచ । భూయాసురారోగ్య శతాయురాఢ్యాః॥ ౮॥ శ్రీ.

సత్యవ్రోలు సోమసుందరకవి విరచితములు.

చ॥ తిరుపతి వేంకటేశ్వరుల దివ్యకలామహిమానుభావ మీ । తిరుపతివేంకటేశ్వరుల ధీవిలసత్ప్రతి భావివర్తమై । పరిణతిఁ జెందెఁ గాన రసవత్కవితాష్ట శతావధాన వి। స్ఫురణము మీఱె వీరలకు సూరిజన ప్రభు? జగ్గరాడ్విభూ॥ ౧ ॥ సీ ॥ బహుసువర్ణాధిక్య భాస్వరులయ్యును సీసనంకలనచేఁ జెలువుగాంత్రు । సత్కవీశ్వరులయ్యు శార్దూల మత్తేభ విక్రీడితములచే వెలయుచుంద్రు । వెలఁగి ద్విరేఫత్వసిద్ధి నొందియు వీరు చంపక స్వీకృతి సలుపుచుంద్రు । అనిశంబు వీరు సూర్యాఖ్యను గాంచియు నుత్పలామోదంబు నొసఁగుచుంద్రు॥ గీ॥ సుదినకరులయ్యు రాజుచే శోభఁగాంత్రు । సరసతిరుపతి వేంకటేశ్వరసుకవులు । చిత్రమైయొప్పె వీరిచరిత్రమిలను । రావుకులదీప? శ్రీజగ్గరాయభూప॥ ౨॥ మ॥ వితతప్రజ్ఞ శతావధానతయు నేవేళన్ సహస్రావధా। నతయున్ గల్గిన వీరిచిత్తమునకే నాళీకనామంబులా । శతపత్రంబు సహస్రపత్ర మనుటల్ సందర్భమౌఁగాక స । మ్మతమా? యెల్లెడ మానసాబ్జమనుసామాన్యోక్తి చర్చింపఁగన్॥ ౩॥ సీ॥ శ్రీకరంబగు కవితాకన్య యీధన్యకవియుగ్మరూపంబు గాంచె నొక్కొ । భవ్యవిద్యారూప భారతి యీరీతి విబుధ ద్వయాకృతి వెలసెనొక్కొ । భావింప నాధారణావతి యీగతి నిరువురు పురుషులై పరఁగెనొక్కొ। రాజితంబగు ప్రతిభాజాలమీలీలఁ

శ్రీరంగనాయకుఁడు.

సీ॥ కోరినభక్తులకోరిక లీయంగఁ గట్టె నేదేవుండు కంకణంబు । సర్వరక్షః
పరిష్కారమునకుఁ జేతఁ బట్టె నేదేవుండు బాణవితతి । దాక్షిణాత్యు
లయందు దయఁ జూపుకొఱకునై చొచ్చె నేదేవుండు చోళభూమి ।
సరమామనోహరాదరము చూపుటకునై సాచె నేదేవుండు చరణ
యుగము,

తే॥ గీ॥ వినతసుత్రాము భువనప్రవితతకాముఁ
గోటిరవిధాము సుజనాళికుముదసోము
రమ్యగుణధాము ననఘు నారంగధాము
మహితతరమైనభక్తి నెమ్మదిఁదలంతు,

శ్రీరాముఁడు.

తే॥ గీ॥ రవికులనృపేంద్రకృతపుణ్యరాశి సర్వ
సురరిపువధూకుల గళస్థసూత్రహర్త
సకలపాపౌఘపరిహర్త జనకభర్త
సుతకు భర్త జగములకు శుభము లొసఁగు. ౭

బండితయుగళమై వఱలెనొక్క॥ గీ॥ గాక కేవలకవులకుఁ గలదె! యిట్టి। మానిత శతా
వధాన విధాన మహిమ । యనఁగఁ దిరుపతివరవేంకటాఖ్యకవుల । ప్రతిభ దఃహి
మీఱె జగ్గరాట్ప్రభునిసభను॥ ౭॥ సీ॥ ఎవరేమివృత్తంబు లెన్నెన్ని కోరిన నాశుగాశ్లో
కంబులపుడె చెప్ప । నెవరెట్టికల్పన లెన్నెన్ని యిచ్చినఁ జయ్యనపద్యముల్ చదివినైన
నెవరేమివర్ణన లెలమితోఁ గోరిన నిమిషమాత్రమున వర్ణించిపలుక । నెవరేసమస్యల
నింపుగా నొసఁగిన నంతలో నవియెల్ల నలరఁగూర్ప॥ గీ॥ వీరిలో నొక్కరొక్కరె విమల
ధీరు। లిర్వురునుగూడియున్నచో నెన్నఁదరమె । సరసతిరుపతి వేంకటేశ్వరుల మహి
మ, । రావుకులదీప? శ్రీజగ్గరాయభూప॥ ౮॥ చ॥ తిరుపతి వేంకటేశ్వర సుధీద్వయి
వేంకట జగ్గరాయ భూ । వరుని సభాంతరాళమున భవ్యతర ప్రతిభావిశేష వి । స్ఫు
రిత శతావధానమును బూని యొనర్చుతఱిన్ దదీయ భా । స్వరతర శక్తియుక్తులను
బన్నగనాయకుఁ డెన్నఁగావలెన్॥ ౯॥ శా॥ ఆర్యుల్ మెచ్చ శతావధానకృతపద్యా
ళ్యాప్త సౌరభ్య సంధార్యంబై శతపత్రరమ్యమగుచున్ దాఁజెల్వునన్ మీఱె యా।

అవధానము జరగినరోజు.

చ॥ పరువడి మన్మథాబ్దమునఁ బౌషమునందున దర్శయందు నం
దఱికిని నొక్కపాదము ముదమ్మునఁ జెప్పియనంతరంబు నం
దఱికిఁ గ్రమమ్ముగా మిగులు దాపినిఁ జెప్పి శతావధానముల్
గరుపతి వేంకటేశులు విధించిరి జగ్గనృపాలుసన్నిధిన్. ౯

దశావతారములు.

సీ॥ మత్స్యమై యెవ్వాఁడు మడియించె సోమకుఁ గూర్మమై ధరియించెఁ
గుధర మెవఁడు? । పందియై యెవ్వాఁడు బరిమార్చెఁ గనకాక్షు సింగ
మై కశిపునిఁ జీరెనెవఁడు? । వటుగయి యెవ్వాఁడు బలిసంపద హరిం
చె? ద్విజుఁడయి నృపుల మర్దించెనెవఁడు । రాముఁడై యెవ్వాఁడు
రావణుఁ గడతేర్చె బలభద్రుఁడయి పూనె హలము నెవఁడు?;
తే॥ గీ॥ బుద్ధుఁడయి బౌద్ధమత మెవ్వఁ డుద్ధరించెఁ
గల్కియై యెవ్వఁడు కలిశిక్షణ మొనర్చె
నట్టివిష్ణుని వితతదశావతారుఁ
జేరి రక్షింపు మనుచు జోహారొనర్తు. ౧౦

సూర్యాలోకముచేత రంజిలుటచే శుంభద్విమాదేవతా । ధుర్యంబైతగ జగ్గరాయ నృప
తీ? తోరంపు నీకోల్వులన్॥ ౭॥ శ్రీ.

సీ॥ ఎవరేమికోరిన నెలమితో నవియెల్లవర్ణించి పద్యముల్ వరుసఁజెప్పి । యెవరేమి
యడిగిన నింపుగా నవియెల్ల శాస్త్రసమ్మతముగా సరవిఁదెల్పి । యెవరెట్టిపద్యమ్ము
లెన్నేనిఁజదివిన వానియర్థంబులు వల్కుచుండి । యెవరెట్లు చతురంగ మింపుగానాడిన

రాణీగారు.

సీ॥ కొఱ్ఱలుఁ జామలు కొసరికొసరి భక్షణము సేయునరులకన్నంబు గల్గె
ఉప్పిల్లదినముల నురుకుచునుండెడి చౌటపఱ్ఱలఁ బంట చాలఁగల్గెఁ
దిరిపెమెత్తఁగ నూళ్లు దిరిగెడిద్విజులకు హెచ్చైనపల్లకీ లెక్కఁగల్గె
నుప్పునూతులనీటఁ దప్పి తీర్చికొనెడివారి కెల్లను మంచినీరుగల్గె;
తే॥ గీ॥ గడియ కామడలామడల్ గడువఁ గల్గె
దీవులన్నియు జనులకుఁ దేట లయ్యె
లీల నేరాణి జగతిఁ బాలించుచుండ
నట్టివిక్టోరియారాణి నభినుతింతు. ౧౧

పొడుము.

సీ॥ వడిశమ్ము పట్టినప్పటివేళ నీటిని హరియింప నెద్ది దివ్యౌషధంబు । హ
రికథల్ వినువేళ నరుదెంచునిద్ర యన్ వ్యాధికై యెద్ది తుపాకిదెబ్బ ।
మఱచిపోయినయట్టిమాట తెల్పుటకునై యెయ్యది దేవీనిభృతవరం
బు। రాజరాజులనైన రమణ యాచనసేయఁజేయఁగా నెద్ది జేజేలచెట్టు;
తే॥ గీ॥ గట్టిలంకాకు కమ్మగాఁ గాచి నూఱి
సుధయు హైయంగవీనంబుఁ జొనిపి పొగవు
వెట్టి బొబ్బిలికాయలో వేసినట్టి
పొడుము బీల్చనివార లీపుడమిఁ గలరె? ౧౨

నదిచూచి తుదకుఁ దానాటగట్టి॥ గీ॥ అహహ వేంకటసుకవీంద్రుఁ డమితమేధ । వితతబోధయు రహిమీఱ వెగసల్పెఁ। దతగుణ నిదానమష్టావధాన మిపుడు! రావుకులదీప? శ్రీజగ్గరాయభూప॥ ౧॥ గీ॥ పూర్వజన్మార్జితంబగు పుణ్యరాశి । యిట్టి ప్రతిభావిశేష

రైలుబండి స్టేషనునుండి వెడలుట.

తే॥ గీ॥ చూచువారలు మదిలోనఁ జోద్యమంద
మంచితాబేళ్లపంక్తినా మహిమ నెగడి
సరస మైనట్టియుపశాలశాలనుండి
పరుగుపరుగున రైలు దా బయలు వెడలు. ౧౩

వేంకటేశ్వరుఁడు.

సీ॥ శ్రీరమాభామినీశ్రితదివ్యవక్షస్స్థలమ్ముతో మణికిరీటమ్ముతోడ
సమ్లానకుసుమమాల్యశ్రీవిరాజికంఠమ్ముతో నవకౌస్తుభమ్ముతోడ
పటుతరోత్తమ వజ్రబాభాసమానవరమ్ముతో మేటిచక్రమ్ముతోడ
మేల్కడానిహారంగుమించుదుప్పటివల్లెతో వాటుసిరిమించుసీటుతోడ
తే॥ గీ॥ శేషభూమీధరమున నశేషసుకృతి
వందితోజ్జ్వలపాదారవిందుఁ డగుచు
నిండువేడుకఁ గాపురమ్ముండు వేంక
టేశ్వరుఁడు మాకు సౌఖ్యమ్ము లిచ్చుఁగాక. ౧౪

మల్లెపువ్వు.

క॥ అలరులకునెల్లఁ దొడవై, వెలఁదులకొప్పులకుఁ దావి వెదఁజల్లు పరి
మళము గలిగి చెలువారెడి, యలమల్లిసుమముఁ బోలునలరులుగలవే.

ప్రకృతప్రభుకీర్తి.

క॥ శారదనారదపారద, నారదశారదలకాంతి నగఁ జాలెడి జ
గ్గారాయనికీర్తిసతికి, నీరేడు జగమ్ములందు నీడుం గలదే! ౧౬

శరత్కాలము,

మ॥ సరసీజమ్ములపాలిపంట కడువిస్తారంపుశాల్యోఘముల్
పరిణామమ్మును గాంచుపండుగ చలిన్ బ్రాకించుచేయూఁత సు
స్థిరకాశప్రసవ ప్రకాశలహరీ దేదీప్యమానంబునై
శరదుద్యత్సమయంబు భాసిలె విరాజచ్ఛీతరుక్శోభియై॥ ౧౭

మై యొసఁగ వేంక। టేశ్వరకవీంద్రునకును మహీంద్రచంద్ర। రమ్యగుణసాంద్ర శ్రీ జగ్గరాణ్మహేంద్ర॥ ౨॥ క॥ అలభారతి పుంభావము। నెలకొని యీలీలసభకు నేడరు దెంచెన్। లలితాత్మ శక్తిఁజూపఁగ। నిలనటుగాకున్నఁ గవులకీమతిగలదే॥ ౩॥ శ్రీ.శ్రీ.శ్రీ.

మన్మథసం॥ ఫాల్గునములో గద్వాలసంస్థానములో జరగినశతావధానములో రచించిన 57 టికి రికార్డు దొరకనందున ఒకటిమాత్రము.

రాజుగారి కుమారుని హస్తము.

సీ॥ ఇప్పించు నీకమీఁద నేచిన్నిహస్తంబు కవులకెల్లను మంచి గ్రామములను। చేయించుమీఁద నేచిన్నిహస్తంబు బుధతతికెల్లను మహాదానములను। వహియించుమీఁద సంపదమీఱ నేహస్త మగ్రభాగమున రాజ్యాతిశయము। ఖండించుమీఁద నుత్కటరీతి నేహస్త మరిరాజభీకరకరశిరములు,

---

(Stamp of Gudwal Samastanam.)

At the Sabha held at Gudwal in my presence on th 21st February 1896, two pandits named Brahmasree Challapilla Venkateswara Sastri Garu and Brahmasree Divakarla Tirupati Sastry Garu, showed their skill in performing Satavadhanam. 57 persons were seated in a row. They began one after another to give the poets subjects on which to compose verses. The subjects named by each member was chosen by him then and there. Some of the members asked them to compose Sanscrit verses and others Telugu. The pandits performed their task in the following manner.

Beginning with the first member they gave him first cherna of the verse on the subject given by him; then proceeding to the next they gave him the first charna of the verse composed on his subject and in the same manner they gave the first charanas of the verses to all the other members in the order in which they had been given; after this they gave the members one often another the 2nd charanas of the verses; when this was finished they gave the members in the same order the second halves of the verses. The verses both

తే॥ గీ॥ శిష్టులకు నభయుదమయి చెలఁగునెద్ది
కంకణాలంకృతం బయి కాంతిచెందు
నెద్ది శ్రీరామభూపాలుముద్దుతనయు
కరము నద్దాని వర్ణింపఁ గలమె మేము ౩

శ్రీ. శ్రీ. శ్రీ.

దుర్ముఖ సం॥ జ్యేష్ఠములో నర్సాపురములో జరిగినశతావధానములోఁ జెప్పిన 60 పద్యములలోఁ గొన్ని పద్యములు.

శంకరాచార్యులు.

సీ॥ అడఁగించె నెవ్వాఁడు కడలేనిమోహాంధకారమ్ము దివ్యజ్ఞానకలన।
స్థాపించెనెవ్వాఁడు షణ్మతమ్ములను బౌద్ధాదిదుర్మతముల హతముచేసి।
రచియించెనెవ్వాఁడు బ్రహ్మాదులకశక్య మైనశ్రీసూత్రభాష్యాదికంబు।
నిర్జించె నెవ్వాఁడు నిర్జరజ్యేష్ఠావతారుఁ డై నట్టివిద్వాంసు నొకని,
తే॥ గీ॥ నట్టియస్మన్మతోద్ధారణార్యబిరుదు
నపరసాంబశివావతారాఢ్యు బ్రహ్మ
బోధపారీణు నానందపూర్ణు ననఘు
శంకరాచార్యవర్యుని సంస్మరింతు॥ ౧॥

పరమేశ్వరుఁడు.

ఉ॥ ఏమహనీయుప్రాభవము నెట్టిమహాత్ములునైనఁ జెప్పలే
రేమహనీయు తేజమున కెంతటివారును నిల్వనోప రిం
కేమహనీయువర్ణనము నెంతటివారును జేయఁజాల రే
నామహనీయు నెంతుఁ బరమాత్ముని విఘ్నవినాశశీలునిన్ ౨

Sanscrit and Telugu were of different metres. I was much pleased with the skill in versification and the wonderful power of memory displayed by the two Pandits.

(Stamp of Rajah in Parshi.)

GUDWAL.
9th March, 1896.

Rajah of Gudwal Samastan.

హూణులీదేశమునకు వచ్చినరీతి.

సీ॥ భిక్షుపాదాంబుజప్రక్షేపణన్యాయమున మొదట నీదేశమునకు వచ్చి । క్రమముగాఁ గొంతదేశము వర్తకమునకై మైత్రికల్మిని నాక్రమణ మొనర్చి । యటుమీఁద మఱికొంత యార్జించి యద్దాన స్వల్పమ్ముగా సేన సంగ్రహించి । పిమ్మటఁ గొందఱేఁ బృథ్వీశుల నడంచి యచ్చటచ్చటఁ గోఁట లాక్రమించి.

తే॥ గీ॥ క్రమముగా నెల్లభూమి వశముగఁ జేసి
సర్వరాజన్యులును బన్నొసంగ నివ్వ
నేలుచున్నారు మనదేశ మెల్లయెడల
హూణు లెంతటికార్యప్రవీణులో కద. ౩

వార్తాపత్రికలవలని యుపయోగము. శిఖరిణి.

స్వదేశే వా నో చే దపరవిషయే వా ప్రతిదినం ।
భవే ద్య ద్యచ్చిత్రం కిమపి రమణీయం ప్రతిగృహం ।
తదేత త్సర్వేషా మపి సులభ మాసీత్కిల యతో ।
విరాజంతే వార్తాహరణచణపత్రాణి బహుశః. ౪

చ॥ కరువలి పట్టియు న్నిషధకాంతుఁడు స్వర్గమునంటునట్టి ప్రాకరచనమించి రంచు మఱిఁ గట్టులుకూడఁ జిగిర్చెనంచు నం । దఱును లెకాని చూడముకదా? మును పెప్పుడో చక్రపాణి సుందరియయి తీపిబువ్వనిడెఁదా నమరాళికటంచు వారికే । సరసిజవైరియుక్ సుధనొసంగెనటంచనుగాని గ్రంథముల్ । తఱచి నిజంబొ కాదొ యిఁక దాని గనుంగొనువారు లేరుగా । పురినరసాపురంబునను మొన్నను మీరురచించినట్టి సుందరకవితాచమత్కృతి యొర్చినవిందెటు సెప్పవాఁడ నెల్లరకును మోదమిచ్చె సకలంబగు శ్రోతలమోహపుచ్చె న । చ్చెరువుమునించె మీకవితఁజెప్పఁదరంబె సుధోపమానమో । తిరుపతివేంకటేశ్వర సుధీమణులార! కవీంద్రులార! మీయిరువురిపద్యముల్ పుడమినెల్లెడ నిల్చెడు శాశ్వతంబుగన్ ॥ ౧॥ తే॥గీ॥ ఉభయకవిమిత్రు కవితయందొక టిగాన । మర్థహీనంపుఁ బదమని యంద్రుగాదె। ఆశుకావ్యంబునందైన నట్లెచెప్పి । మించిరిపుడీయుభయకవిమిత్రులార॥ ఇ॥ శ్రీ. శ్రీ. శ్రీ.

28 th July 1896. (Sd) K. NARASIMHAM,
NARSAPUR.

కణ్వునకు శకుంతల దొరకుట, మందాక్రాంతావృత్తమ్.

విశ్వామిత్రాంభిధమునివరా న్మేనకాయా మరణ్యే
జాతాం త్యక్త్వా మపిచ జనకేనాఽపి మాత్రా తయాచ
దృష్ట్వా కణ్వ స్స్వతనయతయా మానసే తాం విభావ్య
ప్రోద్యత్ప్రీత్యా స్వగృహ మనయ త్తత్ర సా వృద్ధిమాప. ౫

గాలివాన.

మ॥ పడియెన్ వృక్షములెల్ల లోకములు కంపం బందె నౌకల్ జలం
బులలో మున్గెను నావికుల్ చదసి రేపుం బాసి తాటాకుఁ గొం
పలు చెల్లాచెదరై నశించె నహహా! ప్రారబ్ధకర్మమ్మునన్
గలిగెన్ బో యొకగాలివాన భువనోత్కంపమ్ము సంధిల్లఁగన్. ౬

పరస్త్రీగమనమువలని నష్టము, మాలినీవృత్తము.

పరసరసిజనేత్రీ సంగమార్థం యియాసో
ర్భవతి చరణయో స్తాడనం తత్ర తత్ర
అపితు చికురహానిః పాణిహాని స్తథైవ
ప్రభవతి ఋత మేత త్స్నానహానిః కదాపి. ౭

యౌవనావస్థ.

చ॥ సుకృతపు బుద్ధిమాలఁబడు సుందరి యొగురునంచుఁ దోఁచు దు
ష్కృతులె యోగమ్ములగు జాపళులే నయబోధకమ్ము లౌ
నకటకటా! యొకానొకనికగ్గలమై తగుజవ్వనంబునం,
దోకనికి బుద్ధిమార్పడక యుండుఁ బురాకృతపుణ్యసంపదన్. ౮

జరావస్థ.

ఉ॥ చూచినయంతమాత్రమున సుందరులెల్ల హసింతురు పిల్లలున్
నోచికఁబట్టి లాగుదురు కొందఱు "తాత" యటంచుఁ జేరి దో
బూచులఁ నాడఁ బూనుదురు పో జర మూఁడినమీఁద నక్కటా!
మెచ్చసి గానుపింపదు మఱెయ్యదియున్ సుఖ మీయ దేరికిన్. ౯

అకాలవర్షమ్మునందు రాత్రి వీధివంచనువరున్న మార్గస్థుఁడు.

సీ॥ తనయింట నున్న వెచ్చనిశయ్య పలుమాఱు మానసమ్మునను సంస్మ రణచేసి। తనయింట నున్న గుత్త పుగుబ్బలాఁడి మేల్గిలిగింతలను మాటి కిని స్మరించి। తనయింట నున్న చక్కనిపచ్చడమ్ములఁ బలుమాఱుమనమునఁ బలవరించి। తనయింట నున్న మొత్త నికోట్లతండమ్ము లేల తే లేదని యెంచి యెంచి,

తే॥ గీ॥ కడుపులోఁ గాళ్లు నిఱికించి గడగడగడ
వణఁకుచును నిద్ర పోసాగెఁ బాంథుఁ డొకఁడు
వానతుంపురు లొకకొన్ని మేనఁ బడఁగ
గాలి దగిలెడియొకపంచపాళిలోన. ౧౦

జగన్మోహిన్యవతారము.

సీ॥ అమృతంబుపేరు దైవ మెఱుంగుఁగాని యీయనుపమాకృతిచూత మనెడివారు। చూచుటకేమి యీసుందరీరత్నమ్ము నటు చననీకుఁడీ యనెడివారు। అక్షుల పోవు నాయందుఁ దాత్పర్య మీయంగన సూచించె ననెడివారు। నీయందు సూచించెనే? కాదుకాదు నాయందు న సూచించె ననెడివారు,

తే॥ గీ॥ సైరిరకక్కసులెల్ల మోహాబ్ధిమగ్ను
లగుచు శ్రీమజ్జగన్మోహనావతారుఁ
జూచి యంతియ కాని శ్రీశుండు మోస
గాఁడటంచును మది నెఱుంగ రకటకట! ౧౧

(ప్రబోధ చంద్రోదయనాటకములోని "లభ్యం లబ్ధ" మను శ్లోకము నకు తెలుఁగు.

చ॥ ఇది లభియించె నింక లభియించు లభించిన దానివర్ధిచే
నదనము సేతు నంచు మదియందు సదా ధనముం జపించు నీ
కిది తెలియంగ లే దకట! హెచ్చినయాశ పిశాచిరీతి నీ
కుదురునశింపఁ జేయుఁజుమి కూఁకటిదుంపలతోడ మూర్ఖుఁడా. ౧౨

తి॥ శా॥ చెప్పినది.

ఉ॥ చేకుఱెఁ జేకుఱుం గలదు చేకుఱినట్టిధనంబు పెంచినన్
జేకుఱు నింతకన్నను విశేషముగా ధనమంచు లోభమున్
జేకొని యున్నవిన్ను నతిశీఘ్రముగా నొకపెట్టు మ్రింగఁగా
నాఁకొని యున్నదయ్యు మని యాశ నెఱుంగ వదేమి? మూర్ఖుఁడా. ౧౩

శ్రీ. శ్రీ. శ్రీ. వెం॥ శా॥ చెప్పినది.

దుర్ముఖి సం॥ ఆషాఢమాసములో మొగల్తుర్తికోఁటలో జరగిన శతావధానములోఁ జెప్పిన ౫౦ పద్యములలోఁగొన్ని

పరికృతప్రభువు.

క॥ శీలమ్మున వంశమ్మున, నాలాపమ్మునను మేల్నయమ్మునను మహే
శ్రీ! లోకమ్మున నృపతులు, శ్రీలక్ష్మీనారసింహనృపవరుఁ బోలన్. ౧

(ఆంజనేయులు.)

సీ॥ దాఁటె నెవ్వాఁడు ప్రోద్దామవేగాటోపమున గోష్పదమ్ముగా మున్ను
వార్ధి। మీఱె నెవ్వాఁడు గంభీరరాక్షసరాజకులమెల్లఁ దనకొనగో
టిచేత। దూఱె నెవ్వాఁడు బంధురతరాగ్నిజ్వాల గలతోఁకతో లంకఁ
గల గృహముల। నాఁటె నెవ్వాఁడు విన్నాణంపుజయపుఁగంబంబు
లంకాపట్టణంబులోన,
తే॥ గీ॥ సతఁడు గుణవంతుఁ డతిశాంతుఁ డరికృతాంతుఁ
డమలసుస్వాంతుఁ డనుపమానంతకాంతి
మంతుఁ డతిమంతు భక్తదురంతుహరణ
నంతుఁ డలరారు శ్రీహనుమంతుఁ డెలమి. ౨

"క్రోశద్వంద్వమియుందధాతి" యనుశ్లోకమునకు తెలుఁగు.

చ॥ నళిని ధరించె నంచముకు నాటినమొగ్గలు రెండు, చూడు చూ
తలత ధరించెఁ బుంస్పికవిదారిత మాంసపల్లవంబు నెచ్చెలి! గను
గొంటివే! యని వచించుచెలిం గని దీర్ఘికాతటిన్
గలికి కుచాధరోష్ఠములు గప్పికొనెన్ బయటన్ గరమ్మునన్. ౩

వీరేశలింగముగారు చేయు విధవావివాహములను గుఱించి.

సీ॥ "మాడబ్బు చెడద్రొబ్బె మావ్వబుద్ధు" లటంచు మంగలివాండ్లు తన్నుం గుణింప । పెండ్లములకు వండిపెట్టంగా సుఖియించు వారలెల్లరు త న్నుఁ జూచుచుండ । విద్యార్థులును మెట్టవేదాంతులును గూడి తన్ను నేవేళ నిందను నొనర్ప । "మును చచ్చినట్టిమగనితద్దినం బెట్టు?" లని బుధవరులు వాదోనరఁ జేయ,

తే॥ గీ॥ నన్నిఁటికి నోర్చి విధవలా నంగనలకు
"భ్రూణహత్యలు జరగక పోవుఁగాక,"
యంచుఁ బెండిండ్లు సేయ యత్నించుచుండెఁ
గందుకూరివీరేశలింగప్రధాని. ౪

ప్రకృతప్రభువు- మందాక్రాంతావృత్తమ్.

స్వైరం నక్తం హృదయ మమలం· శీతలా చ ప్రవృత్తి
రూపం తాపాపహ మన్నతవాగ్వారణీ ధోరణీచ
తుష్టి స్తుష్టా బహు వితరణం పుష్టి రత్యంతపుష్టా
జాగర్తి శ్రీకలితనిలయే నారసింహాక్షితీందే।

రాజుతమ్ముఁడు.

శా॥ సారాసారవివేకయుక్తుఁడు యశస్సంపాదనాత్యంతశో
భారోచిష్ణుఁడు, రూపవంతుఁడు కళాభ్రాజిష్ణుఁ డత్యున్నతా
గారారామవిశేషభాసురుఁడు శృంగారప్రధానుండు సు
శ్రీరమ్యుండు కరమ్ముఁ జెన్నలరు లక్ష్మీకాంతరా జెల్లెడన్. ౬

మన్మథుఁడు.

క॥ కలుకులకన్నొనలనున, మ్ములఁగొనివిటరాజహృదయముల్ వగులఁగ గా సిలఁజేయుచుమారుఁడుతోయ్యలులకుదాసానుదాసుఁడై చరియించున్.

రామాయణము.

తే॥ గీ॥ శివునివిల్ ద్రుంచి జనకునిచెల్వ గాంచి
సీతఁ బెండ్లాడి వనికి వేంచేసి పిదప
రావణునిఁ దున్మి శ్రీరఘురాముఁ డలిత
డెఁ బట్టాభిషిక్తుఁడై నాఁడు నాఁడు. ౮

నలచరిత్ర.

చ॥ నలుఁడలయించ కారణమునన్ దమయంతినిఁ బెండ్లియాడి పె
న్గలుముల నంది జూదమునఁ గాఁగలకార్యము లొంది మీఁదఁ గా
నలఁ బలుకష్టముల్ వడి యనంతర మాఋతుపర్ణుఁ జేరి వే
డ్కలు చెలువార నావయి సుఖమ్మునునుండెను గానుఁబత్నియున్, గ
సోమరితనము.

ఆ॥ వె॥ చదువు మట్టుపడును సంపృతి చెడిపోవు
సంపదలు తొలంగు సౌఖ్యముడుగు
గౌరవంబు వ్రాఁవుఁ గావున సోమరి
తనముకన్న హీనదశయుఁగలదె. ౧౦

వైష్ణవులు స్మార్తులు.

సీ॥ శివునియాఖ్యానమ్ము చెవి సోకినంతన నిప్పుత్రొక్కిన కోఁతినియతిఁ
గాంత్రు । శివు నాలయంబు కన్గవఁదాకినంతన గాలిసోకినరీతిగాఁ జ
రింతురి । శివదేవుఁ డూరేగునవసరమ్మునఁ దల్పు మూసిపెట్టుక యొ
క్కమూల నుంద్రు । వెలిబూది నొసఁటను బెట్టువారల జూచి ప
కవకనగుచుఁ జప్పట్లుచరతు,

తే॥ గీ॥ రహహా యేమంను? వైష్ణవులైనవారి
చర్యలను, శివకేశవస్వాములందు
స్మార్తులగువారు సమభక్తి సలుపుచుందు
రదియ న్యాయ్యం బటంచు మాకభిమతంబు ౧౧

దుర్ముఖి సం॥ ఆశ్వయుజ కార్తికములలో రెండవసారి కాకినాడ
లో జరగిన యనేకావధానములలోఁ గొన్ని పద్యములు

(సమస్య) మాకులదాస? యెంతయభిమానము లేదుర చంద్రశేఖరా.

ఉ॥ నాకు విభూతిరాయఁ డొకనాయకుఁడా యని నీమభార్య ర
త్నాకరుచెట్ట వట్టు టది యూరసి యుండియు సిగ్గు లేక ర
త్నాకరుఁ జంకఁ బెట్టికొని యక్కలటన్ దలఁ దాల్చి తౌర? భా
మాకులదాస? యెంత యభిమానము లేదుర చంద్రశేఖరా. ౧

,,యః కౌమారహరః" అనుశ్లోకమునకు తెలుఁగు.

సీ॥ చిన్నారిపొన్నారిచిఱుతప్రాయము చూఱఁగొన్న వాఁడె ప్రియుండు కో
మలాంగి! తఱపివెన్నెలలతో నెఱపు గల్గిననాఁటి చైత్రరాత్రులె క
దా? సరసిజాక్షి! మాలతీపరిమళ వ్యాలోలములు నాఁటినీపవాయు
వులె కా? నీరజాస్య! తలఁపులొక్కటిగాఁగఁ గలసి సొల్కిన నాఁటి దాననే
కద? యేనుఁ దలియఁ బోఁడి,

తే॥ గీ॥ నాఁటిసురతపరిసంగమే బోఁటిమిన్న
యైన నామనమది యేమొ కాని మేటి
నాఁటి రేవానదీతీర వాటి నెప్పు
వేతసీతరుమూలమ్ము వెదకఁబోవు. ౨

ఈ ముందుపద్యములో రెండుచరణములన్నరవఱకును సమస్యగా నీఁబడ్డది.

సీ॥ (నిలువుటద్ద మెదుట నిలిపి చూపితిఁ గాని పలుకెంపు లేమని పలికినాన
పసమీఱు నప్పటి పైనిఁ గప్పితిఁ గాని పసపురం గేమని పలికినాన
విరులసురటి దెచ్చి విసరుచుంటినిఁ గానిఁ) చెమటదేమని ప్రశ్నచేసినాన
పవళింప విరిపాన్పు సవరించితినిఁ గాని యూయాసమేమని యడిగినాన,

తే॥ గీ॥ మొగము వెలవెలఁ బోయినమూల మేమి?
మెఱుపు గనులందుఁ గల్గిన హేతు వేమి?
నాథ! నాయందు లోపమున్నను క్షమింపఁ
బాడి యగుఁ గాక తప్పులు పట్టఁ దగునె? ౩

(సమస్య) రండలదర్శింపఁగోరు రాజులమనముల్.

పూర్తి.

క॥ పండితవాక్యశ్రవణము, దండుగఁ గానెంచి దానఁదగులు కొనవ్వు స్ప్రా
కుండలుగడిగెడి దాస్యపు, రండల దర్శింపఁగోరు రాజులమనముల్.

(సమస్య) ఒడ్డాణమలంకరించెనువిదకుచంబుల్.

పూర్తి.

క॥ అడ్డమయినట్టి విటులకు, బిడ్డలఁగని బిసుదక్కి బింకముచెడి యా
బిడ్డలుపాలకునీడ్వఁగ, నొడ్డాణమలంకరించె నువిదకుచంబుల్.

వాడకట్టు బుల్లిరాజు జాతకమునుగూర్చి.

మ॥ శనిమూటన్ శశిరెంటభార్గవబుధుల్ షష్ఠంబునన్ సప్తమం
బున రాహ్వాష్టకరుల్ పదింటగురుఁడున్ భూపుత్రుఁడున్ ద్వాదశ
మ్మున నొప్పారఁగ వృశ్చికంబునను దాఁ బుట్టెన్ దగన్ వాడక
ట్టనువంశమ్మున బుల్లిరాజు తనయుండై కామమాంబాఖ్యకున్.

శ్రీ శ్రీ. శ్రీ.

దుర్ముఖినం॥ మార్గశీర్షములో పిఠాపురములో వాడ్రేవువారి తో
గిటిలో జరగినయవధానములోఁ జెప్పిన70పద్యములలోఁగొన్ని పద్యములు

పార్థసారథి, పృథ్వీవృత్తమ్.

కశాంకరతలే వహన్నపిచ చోదయన్ సత్వరం
తురంగమచయం జయం సహకిరీటినా ప్రస్తువన్
రణే ఽతనుత సారథిత్వకృతిమాదరాద్యః పుమాన్
స మామవతు దేవకీరచితపూర్వపుణ్యోదయః. ౧

చర్ల బ్రహ్మయశాస్త్రులుగారు.

సీ॥ బాల్యమ్ములోనన పండితుల్ మెచ్చంగనఖిలవిద్యలు కాశి నభ్యసించెఁ
దరువాత దేశాన కరుదెంచి ధవళేశ్వరమ్మున సన్నసత్రమ్ము వెట్టె
నిదిగాక విద్యార్థు లెందఱినో పండితులఁ జేసి దాన సంస్తుతులు
గనియె। నదియట్టులుండ ద్రవ్యము లేనితనశిష్యులెందఱికేనిఁ బెండ్లిం
డ్లుచేసె.

తే॥ గీ॥ పొట్ట పోషించికొనియెడిబుధులు పెక్కు
కలరు గాని జగమ్మునఁ గలరె? యిట్టి
పండితు; లటంచు నుతియింపఁ బ్రబలె నౌర!
చర్లవంశ్యుండు బ్రహ్మయశాస్త్రిఘనుఁడు. ౨

రామపట్టాభిషేకము ప్రహర్షిణీవృత్తమ్.

సోదర్యైర్మునిభిరపిప్రహృష్టచిత్తైస్సుగ్రీవప్రభృతిభిరుత్తమైః కపీన్ద్రైః
యుక్తశ్శ్రీరఘుకులనాయకస్సభార్యో। రాజ్యశ్రీవిలసితపీఠమారురోహ

తిరుపతి వెంకటేశ్వరులు.

సీ॥ కాచినాఁడవు కదా కరిరాజు ప్రాణమ్ము కరినక్రమును జక్రమున ద్రుంచి
ప్రోచినాఁడవు కదా పూర్వదైతేయడింభకుని వేవేగఁ గంబమునఁ బొడమి
దాచినాఁడవు కదా ద్రౌపదీమానమ్ము సభలోనఁ బెక్కు వస్త్రమ్ము లొసగి
చూచినాఁడవు కదా సోదరుఁ విడనాడి శరణుచొచ్చిన విభీషణుని బ్రీతి
తే॥ గీ॥ నను ము నిను, జేరినార మత్యాశచేత
మమ్ము రక్షించు టెంతయు మక్క నీకు
సరనతిరుపతివేంకటేశ్వరకవీంద్ర
శరణ తిరుపతివేంకటేశ్వర! నమోస్తు ౪

కుంతీమాధవుఁడు.

మ॥ స్థిరభక్తిన్నుతి యింతు నెమ్మదినిఁ గుంతీమాధవున్ శ్రీధవున్
జరణద్వంద్వమునన్ శిరంబునిచి వేసారుల్ నతుల్ సల్పుచున్
గరుణాసాగర కావవే! నను జగత్కల్యాణ రక్షింపవే
పరమోదార యనుగ్రహింపు మనుచున్ బల్మారు వాక్రుచ్చుచున్. ౫

అమర, భ్రమర, సమర, కోమర, అనుపదములు వచ్చునట్లు చెప్పుట

మధుకైటభయుద్ధము

చ॥ కోమ కలరంగ నెంతయును గోర్కె దలిర్ప మనోజసంగర
భ్రమ రహివిరాజి రక్కసులు పద్మదళాక్షునితోడఁ జేయు నా
సమరము మాని దేవిని వెసన్ గొన నెంచి పరాంబమోముపై
నమర నిగుడ్చు సాగిరి కటాక్షములన్ జెలరేగి మాటికిన్. ౬

యౌవనప్రాదుర్భావము శార్దూలవిక్రీడితమ్

వక్షోజౌ లికుచోపమౌ ప్రతిపదం వృద్ధ్యున్ముఖౌ దృష్టయో
స్సారం సార మపీయతే ప్రతికలం చారుత్వవక్రత్వయోః
మధ్యం కార్శ్య ముపైతి గచ్ఛతి గతి ర్మాంద్యం విలాసోదయా
న్నాపిందంతి వచాంసి నీరజదృశ స్తారుణ్యబాల్యాంతరే. ౭

విప్రలంభము మందాక్రాంతావృత్తమ్.

తౌ వక్షోజౌ తదపి వదనం తాదృశౌ దృష్టిపాతా
స్తద్వైవ యానం, సచ కచభర స్తాదృశ శ్శ్రోణిభారః
ఇత్యంగానా మనుకల మపి స్ఫూర్తి మాలోకమానః
కాలం నిన్యే ప్రియసహచరీవిప్రయోగేణ కశ్చిత్ ౯

రంభారావణసంవాదము.

చ॥ పలికితి వీవు కోడలను బట్టకు నన్నని, వారకాంతకున్
గలుగునె యిట్టిభేదములు గన్గొను తండ్రియుఁ బుత్రుఁడున్ గ్రమ
మ్మలరఁగఁ గూడి యొక్కనదియందునఁ గ్రుంకుట లేదె? యేల యీ
చల, మధరామృతం బిప్డొసంగి నన్ దయఁ జూడు కోమలీ. ౯

కుమారలింగేశ్వరుఁడు ప్రహర్షిణీవృత్తమ్.

భక్తానా మభిమతదాయినం మహాంతం
ధ్యాయామో మనసి సదా కుమారలింగం
నీరేజాసన ముఖదేవతా వతంసా
యన్నామ ప్రతికల మాదరా జ్జపంతి. ౧౦

పరకీయావిషయికయోజన.

మ॥ మితికాలం బరుదెంచునే? చెలియు నా మేలెంచి కీలెంచునే
ధృతి పూనన్ సమకట్టునే? యితరసందేహంబు పోకార్చునే
పతి గ్రామాంతర మేగునే? యితరనిర్బంధమ్ము లేకుండునే
కుతుకమ్ముల్ నెఱవేఱునే? ప్రియసఖా! కోర్కుల్ తుదల్ ముట్టునే. ౧౧

ప్రసంగవశమునఁ జెప్పినది.

చ॥ ఇతరకవుల్ ప్రయాసపడి యెంచి రచించిననూటికెన్ని పె
ద్దతనము గాంచి చిత్తమునుదన్నునె మే మవధానసంగత
స్థితిగని యాశుగా రచనచేసినపద్యములందుఁ జూచినన్
శతమునకన్ని పద్యములు చక్కఁగనుండు నసంశయమ్ముగన్॥ ౧౨

హేమలంబి సం॥ చైత్రమాసములో గుంటూరులో జరిగిన యవధానములోని 30 పద్యములలోఁ గొన్ని పద్యములు.

ఆంజనేయునిచర్య, వీరరసము.

శా॥ అక్షుం జంపి తదీయవక్షమునఁ బ్రోద్యత్క్రోధవిస్తారసం
రూక్షాక్షిప్రభ నుప్పి యెంతయును బోరుం గోరి పైవచ్చునా
రక్షస్సైన్యము నెల్ల మాపి తను వీరవ్రాతముల్ మెచ్చ బల్
దక్షుండై దశకంధరాత్మజునిఁ బ్రాణాల న్విల్చెఁ గీశేశుఁడున్. ౧

శరత్కాలచంద్రికలో నౌకావిహారము- వసంతతిలకావృత్తం

నౌకాం గతస్య మనుజస్య శరత్క్షపాయాం
గాఢాంధకారయుజి వేగవతీప్రవాహే
బింబీభవద్విమల సద్గణపంక్తి రాసీ
ద్దృష్టేషు వజ్రశకలస్య సమానకాంతిః. ౨

గద్య.

ఇది శ్రీ కింకవిందరి ఘటాసంచానన విద్వత్కవి బాలకలానిధి
బాలసరస్వతీ శతావధాని తిరుపతి వేంకటేశ్వర కృతం
బగుశతావధానసారమునఁ బూర్వార్ధము.

పేజి	—	పంక్తి	—	తప్పు	—	ఒప్పు
1	—	5	—	లబ్ర	—	లఁబ్ర
2	—	11	—	రిపెం	—	రిపం
3	—	22	—	డుగు	—	డుఁగు
12	—	20	—	మీర	—	మీరి
13	—	9	—	కటా	—	కట
24	—	15	—	తీరు	—	తీఱు
33	—	11	—	కిర్తి	—	కీర్తి
36	—	25	—	రాము	—	రాము
40	—	8వ పంక్తికి 9వ పంక్తికినడుమ 'రామాయణము' అని చేర్చుకొనునది				
52	—	4	—	పుండు	—	వుండు
54	—	4	—	రిపె	—	రిప
54	—	3	—	ఊరు	—	ఊఱు
55	—	10	—	తోవాటి	—	వాటితో
61	—	23	—	వల్ల	—	వపల్ల
67	—	19	—	నిర్భం	—	నిర్బం

శ్రీమత్పరదేవతాయైనమః.

శతావధానసారము.

తిరుపతి వేంకటీయము.

(ఉత్తరార్థము.)

విలంబిసం॥ ఆశ్వీయుజమాసములో కిర్లంపూడిజమీందారు శ్రీ యినుగంటి చిన్నారావుగారుచేయించిన యష్టావధానములోఁ గొన్ని పద్యములు.

రత్యంతమునందు స్త్రీలనూర్పు.

ఆ॥వె॥ కనులు వింతలైనకళలను వర్షించు,
మేన మిగులఁ గ్రొత్త మేల్మి దోఁచు
నూర్పు లినుమడించు నున్నత గన్పట్టు
నంగనలకు నిధువనాంతమందు. ౨

సమస్య॥ గణచతుర్థి నాఁడు ఫణిచతుర్థి.

ఆ॥వె॥ "ఎన్ని దినములాయె నిట నన్ను డించి నీ
వరిగి" యనినఁ బత్నికనియె భర్త
నేఁటి కెన్నఁగఁ బదినెల లాయెఁ గా? నేఁడు
గణచతుర్థి, నాఁడు ఫణిచతుర్థి. ౩

ప్రకృతప్రభువు

సీ॥ ఏవేళఁ జూచినఁ బ్రాపీణ్యమలరారుకవులతోఁ గాలమ్ము గడపువాఁడు। ఎపుడు చూచినను నింపెసలారుమందస్మితంబు వక్త్రంబునఁ దనరువాఁడు। దారిద్ర్యబాధ నెంతయును జిక్కెడివారిపైఁ గరుణాదృష్టి వఱపువాఁడు। ఎన్నిసార్లడిగిన నిచ్చుటయేకాని లేదుపొమ్మనుమాట లేనివాఁడు;

తే॥ గీ॥ మేలుమేలనఁ బ్రజలను నేలువాఁడు
చిన్నభూపాలరాయండు శ్రీవిశాలుఁ
డనుచు జనులెల్ల నుతియింతు రనుదినంబు
నమ్మహారాజు రక్షింపు మఖిలజనని. ౪

ఉపరతి.

మ॥ చెమటల్ చిమ్మఁగ నూరువుల్ నిగుడఁగన్ జన్నారి పౌన్నారి మేన్
కమరన్ జక్కనిగుబ్బదోయి వయిమేల్కాంతుల్ పిసాళింప నా
రమణీరత్నము దాఁ బెనంగి సుఖవార్ధింగమ్ము గన్పట్టి సి
గ్గుమెయి న్నాథునియక్కుఁజేరె మదిఁగోంకన్ లౌల్యమున్ గ్రమ్మఁగన్.

మంచిగంధపుచెట్టు.

ఉ॥ మలయనగమ్మునందుఁ దగుమన్కిని జన్మము నంది చుట్టునుం
జెలఁగెడిచెట్లకున్ మిగులఁ జేవ ఘటించుచు నొప్పునీవు నే
వఘువున సంభవించె ఫణివర్గముతోడను జెల్మి, మేటిదా
తల కతిలుబ్ధసంగతివిధమ్మునఁ జందనవృక్షరాజమా. ౬

సభ జరగిన తారీఖు.

సీ॥ లలితమై యొప్పువిలంబివత్సరమున నాశ్వయుజమ్మున నలచతుర్ద
శీశుక్రవారాన శ్రీకరంబగునట్టి యింద్రమహాలునందు నిందుసిరిఁ బోలు
నినుగంటివంశపావనుఁడు శ్రీచిన్నావనీశుండు మిత్రు గణేశరావుఁ
గలసి వెన్నెలలోనఁ గడుమోదమునఁ గూరుచుండి యాదరరీతి నొం
దుకొనఁగ,
తే॥ గీ॥ సరసతిరుపతివెంకటేశ్వరులచేత
మిగుల శృంగారరసమున మేల్మి గాంచి
యనుపమానమ్ము లనఁదగునట్టి మంచి
పద్యములు చెప్పఁజేసె సంవత్సరముగ. ౭

వికారిసం॥ చైత్రమాసములో పెద్దాపురముతాలూకా వీరవర
గ్రామములో నియష్టావధానములోని కొన్ని పద్యములు.

(రాయబారము) శార్దూలవిక్రీడితమ్

త్వయ్యేవం విముఖే నితాంతమనసావేశేన సా సాంప్రతం
త్వాం మే వాలపతి త్వదీయసుగుణాన్ గాతేహి వీణాదినా
దూతీః ప్రేషయతే పునఃపునరహో అస్మాదృశ స్త్వం తతో
ధీరోదాత్తగుణోత్తరో భవ నతే కోపోఽస్తుతస్యాం వృథా. ౮

(చంద్రాస్తమయము) మాలినీవృత్తం.

కువలయసముదాయే కాంతిభాగ్యేన శూన్యే
విరహిజనసమూహే శాంతకామాగ్నితాపే
ధనయువతికదంబే ముక్తనైపథ్యవేషే.
చరమదిశిపయోధౌ చంద్రబింబం పపాత. ౯

(సమస్య) సరసునివైపు వీపు నలచాన మొగం బటుగోడవైపు,

చ॥ సరసునివైపువీపు నలచాన మొగంబటుగోడవైపు నా
సరసుఁడు కేలుచాపు నలచానయుఁజన్నులఁజేయిమోపు నా
సరసుఁడుకోర్కెఁజూపు నలచానదొడందొడలోనఁదోపు నీ
వరుసనె తెల్లవారె నొకవైఖరి నొక్కని కొక్కవేశ్యతోన్. ౧౦

(సభకువేశ్యలనుపిలువకూడదనుట.) వసంతతిలకావృత్తం

వర్ణేనవా నచగుణై ర్నచవృత్తిరీత్యా
నోవా గుణై ర్నచప్రవర్తనతోపి నూనం
ఆహూయతే తదపి గానవినోదనార్థం
వారాంగనాజనవిశేష ఇదంతు దుష్టం. శ్రీ. శ్రీ. శ్రీ. ౧౧

వికారిసం॥ ఆషాఢమాసములో కోటరామచంద్రపురం రాజుగారు చేయించినసభలో రచియించినపద్యములలోఁ గొన్ని.

తెల్లవారుసమయమందలినక్షత్రములు.

మ॥ పరమంబైనతిరస్కృతిం గని సభన్ భావింపఁగా రానిసు
ఖరసావేశత నొప్పుపండితునివక్త్రమ్మున్ విడంబించుచున్
జరమప్రస్థిత పాండురోగినఖరచ్ఛాయానుకారిస్థితిన్
ధరణిన్ దారక లొప్పు నస్తమితుఁడౌ తారేశుకాలమ్మునన్. ౧

సమీపమందున్న యురిశిక్షకలవాఁడు.

ఉ॥ లోకము క్రుంగినట్లు వనిలోపల వ్యాఘ్రిముఖమ్మునందుఁ గా
నూకొనిపడ్డభంగిని ననూన రుజాన్వితుఁ బోల్కనెంతయున్
"ఛీ! కటుదుష్టమైనపనియేల యొనర్చితి" నంచుఁ జింతమై
నాకులుఁ డయ్యె నుక్కడు సమాగతమృత్యుముఖాంతరాళుఁడై. ౭

ఇంద్రచాపము.

మ॥ పరిణామోజ్జ్వల పంచవర్ణయుతమై భవ్యోదయంబై మహో
పరితోషాస్పదమై మయూర విలసద్బర్హోపమానమ్మునై
సరవిన్ హాలికజాతికెంతయును నుత్సాహంబు సంధించుచున్
వఱలెన్ మేఘగతంబునై మఘవచాపం బెంతయున్ వింతగాన్. ౮

వికారి॥సం॥ శ్రావణమాసములో ఆలమూరులో జరగిన యువ
ధానములో రచించిన 55 పద్యములలోఁ గొన్ని.

(శ్యామలాంబ) మత్తకోకిల.

కోమలాంఘ్రిసరోరుహాన్ మదకోకిలాప్రతిభస్వనన్
శ్యామలాంబ నుతింతునెంతయు సంతసం బిగురొత్తఁగన్
భూమినేజగదంబఁ గొల్చిన పూరుషుండు సదా సుఖ
శ్రీమహత్త్వవిభుత్వకీర్తులఁ జెంది చెన్నలరారెడిన్. ౧

ప్రకృతావధాన విషయమై సభ్యులయోజన.

సీ॥ "శతఘంటకవనమ్ము సల్పుటెట్టిదియొక్కొ? తెలిసెనేఁడని లోనఁ బలుకు
వారు। "మొదటఁజెప్పిన పాదమున విస్మృతియులేక చెప్పిరో" యని ప్రీ
తిఁజెందువారు। "ఇది యభ్యాసము లేక యోదేవు కరుణయో గురుకృ
పయో" యంచు గొణుగువారు। "కాదిది యుచ్ఛిష్టగణపత్యుపాసనా
ఫల" మంచు లోలోనఁ దలఁచువారు.

తే॥ గీ॥ "బైందుశక్తియ యిది" యంచుఁ బల్కువారు
"పూర్వజన్మసుకృత" మని పొగడువారు
నైరి సభనున్నవారు శతావధాన
మరసి తిరుపతివేంకటేశ్వరు లొనర్ప. ౨

(మన్మథోపాలంభము) తోటకము.

అనయమ్మును బాంధులయ్యంగనలన్
ఘనబాణపరంపర గాటముగాఁ
జెనకం దగు నయ్యె యసీ! మదనా
పనిఁబూనకు మియ్యది పౌరుషమా. ౪

నీరీయని డెల్టాసూపరెండెంటు.

మ॥ పొలముల్ కాంతికిఁ దక్కె నాకు మడులన్ బొల్పెదెఁ ద్రావంగఁ జె
ఱ్వులనీరైనను లేకపోయె మఱినీరొక్కమ్ముఁ జెల్లించినన్
జలమీవై తిపి నీకొకింతయును విశ్వాసమ్ము లేదాయె మా
టలచే నేమగుచంద్రు రైతులొగి డెల్టాసూపరెండెంటులన్. ౫

This is to certify that the poets and the men of wisdom, Venkatasastri Garu and Tirupati Sastri Garu paid a visit to this place and performed Sethakhanta-Avadhanam at a meeting held for the purpose, including the Gentry, the elite, the officials and pundits. The performance is a complete success, nay admirable, astonishing and astonishing to the whole Audience. In short, the avadhanam is made to the perfect satisfaction of all present. They are proficient to perfection both in Telugu and Sanskrit literatures and I want words to describe their eloquence, flowing of thought, presence of mind and proficiency in Telugu & in Sanskrit poetry in as much as they seem more or less to be the incarnations of the Goddess Saraswati herself. I can confidently and with certainty say that their inestimable services cannot be sufficiently recompensed even by the liberal purses of the riches ef the richest except by offering thousands and thousands of numberless thanks. I pray to the Almighty that similar success may await them in similar meetings whereever and whenever held.

ALAMUR.
11th August 1899.

(Signature illegable.)
Sub Registrar of
Alamur.

(అర్ధనారీశ్వరుఁడు)

ఉ॥ పేశతవత్రనేత్రకును నెట్టిమగండు నొసంగనట్టి బల్
పేశలమైనదేహమును బ్రేమయొసంగి కిచ్చినదేవదేవు వా
గీశరమేశసన్నుతు నహీనవిభూషితకాయు నర్ధనా
రీశు నుతింతు మ్రొక్కెదు నతీంద్రియసౌఖ్యము గోరి నిచ్చలున్. ౬

తాపేశ్వరమ్మున నుండునగస్త్యేశ్వరుఁడు.

శా॥ వాతాపిన్ వెసమైని వధించిన జగద్వంద్యుం డగస్త్యుండు తు
ల్యాతీరమ్మున నాగమోక్తముగులీలన్ దాఁ బ్రతిష్ఠించె ఖ
ద్యోతుండున్ శశి యుండునంతకును నెంతుం గీర్తి వాటిల్ల శో
భేతంబై తగులింగ మొక్కెఁదు నగస్త్యేశాఖ్య చెన్నారఁగన్॥ ౭

శ్రీ. శ్రీ. శ్రీ.

వికారిసం॥ శ్రావణమాసములో నమలాపురంతాలూకా క్రొత్త
పేటలో రామయ్యర్ గారు చేయించినయష్టావధానములోఁ గొన్ని

(తుపాను) స్రగ్ధరావృత్తమ్.

అత్యాభీలానిలేన ప్రచలదురుమహాభంగసంగే సముద్రే
గ్రామాస్సత్రీరసంస్థా విలయ ముపగతాః కించ వృక్షాశ్చ భగ్నాః
పశ్చాన్నౌకా స్సమస్తా అపి జలమధితా మగ్నతా మాపు రుచ్చైః
స్సర్వేషాం కష్ట మాసీ త్సుఖమితితు పరం ద్యోసుమప్రాయమాసీత్

శార్వరిసం॥ వైశాఖమాసములో బొబ్బిలివద్దనుండు పాలతేరు
గ్రామమున జరగిన యవధానములో జెప్పిన 41 పద్యములలోఁగొన్ని,

(పాలతేరు) లయగ్రాహి.

ఇమ్మగుకవిత్వము రసమ్మయినగాన మధికమ్మయినశాస్త్రములు సొ
మ్ముగ సదా యు। క్తమ్ముగఁ జరించుసుకృతమ్మునఁ జెలంగుపుడమి మ్మె
నెడివేల్పులుఁ గరమ్ముఁ జెలువమ్మున్ । సొమ్మును భరమ్మగుయశమ్ము
నెపుడుం గలిగి తమ్మఖిలసత్కవులు సమ్మతినుతింపం । గమ్మెలయు
వెలమదొరలు మహితరీతిఁ దగ నిమ్మహిఁ బరమోరథపురమ్ము
(పాలతేరు) తనరారున్.

(వసంతర్తుః) వసంతతిలకావృత్తం.

సన్యాసినోఽపి హృదయం భవసక్తమాసీ
ద్వర్ణీ వివాహవిషయే యతమాన ఆసీత్
వేశ్యా నిరంతరరతాభిరతా బభూవుః
ప్రాప్తే వసంతతిలకే సుమనోభిరామే. ౨

బొబ్బిలిరాజుగారు.

సీ॥ పోషించుచున్నాఁడు బుధవర్గములఁ జాలినంతద్రవ్యము నిచ్చి యనుదినంబు । ఆర్జించినాఁడు ద్రవ్యంబు లక్షలకు లక్షలు స్వీయమైనరాజ్యమ్ము పెంచి । కట్టించినాఁడు చక్కనికీర్తి గోపాలదేవున కొప్పగుదేవళంబు । కాంచించినాఁడు నౌకామార్గమున లండనున కేగి రాణిదర్శనసుకృతము,

తే॥ గీ॥ ఏలుచున్నాఁడు బొబ్బిలి నేలఁగలఁడు
పోషించుచున్నాఁడు ప్రజలను బ్రోవఁగల్గఁడు
ఇచ్చుచున్నాఁడు కవులకు నీయఁగలఁడు
రమ్యగుణపాళి శ్రీరంగరాయమౌళి. 3

ఉ॥ శ్రీకరమై లసత్కవన శేఖరమై సుకుమారవాక్య శో । భాకరమై కవిప్రవరభావితమై సుమనోమనోజ్ఞమై । మీకవితాలతాంగి లలిమీఱుటఁగాంచి, యపారమోదర । త్నాకరమందుమున్గితి, నహా? మిము నెన్నఁగ నాకుశక్యమే ౧ ॥ సీ॥ ప్రతిపదశ్లేషకావ్యము వ్రాసి వన్నెకెక్కిన రామరాజభూషణ కవీంద్రుఁ । డతులితచిత్రభారతమును రచియించి తనరిన చరికొండ ధర్మసుకవి । త్ర్యర్థికావ్యమును సత్కవులెల్ల మెచ్చఁగ వ్రాసిన నెల్లూరి రామవుండు । "ఘనవింశతి నిరోష్ఠ్య కావ్య కర్త" యనం జెలంగు మతింగంటి సింగరార్యుఁ ॥ గీ ॥ డమితసాహితీవైభవు లనఁగఁబుడమిఁ । బరఁగు తిరుపతివేంకటేశ్వరమహాక । వీంద్రులం బోలి గ్రంథములెన్నియేని । వ్రాసియశమొందఁజాలిరే? వసుధలోన ॥ ౨ ॥ సీ॥ 'ఏభవ్యగుణులు' దేవీభాగవతము, సుధీమణులలరనాస్థీకరించి । ఏసత్యరతులు కాశీసహస్రము సంస్కృతంబున వ్రాసి యశంబుఁ జెంది । 'ఏకవుల్' ధాతురత్నాకరంబు నొనర్చి యందఱకుపకార మాచరించి । ఏమహామహులు కవీంద్రులెల్లరు మెచ్చుకొన శ్రవణానందమును రచించి॥ గీ॥ 'ఏమహాకవి

సభ్యులలోనొకరిచ్చినకల్పన.

చ॥ మొగమనుపద్మమందుఁ గరముం జెలువారెడిమోవి తేనెఁ గ్రో
లఁగ భ్రమరద్వయంబు మిగులన్ దమి నయ్యెడ కేగుదెంచి "నా
సగనకపుష్ప" మంచు మది సందియమంది గతాగతమ్ములన్
దగులక నిల్చెనో యనువిధమ్మునఁ బొల్చెను గన్నులింతికిన్ ౪

బాలవిధవలు,

ఉ॥ శీల మదెంత గల్గినను జిన్నతనమ్మున భర్తపోవున
బ్బాలిక లందఱున్ గడు నపారవిషాదము పాలుగా మదిన్
సోలుచు సౌఖ్యమున్ దమకు సూనశరుం డతివైరి యంచు న
మ్మాలవిధాతఁ దిట్టుదురు మాటికి మాటికిఁ దాప మూపమిన్. ౫

సింహుల' నామమువిని । యెడఁదఁ గుకవులు గడగడవడఁకుచుందు । రట్టి తిరుపతి
వేంకటాహ్వయుల నెన్న । నలవియే మర్త్యమాత్రుల కవనియందు॥ ౩॥

పాలతేరు.
16-5-00.

ఇట్లు సుకవిజనవిధేయుఁడు,
వాహినీపతి సూరకవి.

శ్రీరామాయనమః

క॥ తిరుపతివెంకటకవిది। క్కరియుగ్మమునిచటఁ గూర్చి కరుణ మెయిన్ దా। మె
రవెంకటరాయేంద్రుం। డరుదగుమోదంబు మనల నందఁగఁ జేసెన్॥ ౧॥ ఉ॥ విందుము
ముందునీసుకవివిద్వదుదారచరిత్రమిప్పుడా। నందరస ప్రపూరసుమనః కమలౌఘము
లమాచుఁగంటి మిం। పొంద శతావధానము నహో! కవిదిక్కరులైన వీరిసే।
చందమునస్మదాదులకు సన్నుతిఁజేయఁగ శక్యమా సుధీ। బృందములార యిష్టమగు
వృత్తము కల్పనయున్ ఘటింపుచున్। దంచరగాఁగనైన గుతిదప్పని చొప్పుగనుం
గొనంగని। కెందునునిట్టి సత్కవన మెవ్వరిచే వినఁజాలమిత్తఱిన్। వందలు వేలు
గా నయిన వందనముల్ పచరించి దన్పఁగా। నిందఱ మెంచఁగాఁదగు నిఁకేమిటఁ
దృప్తులఁజేయఁజెల్లునే॥ ౨॥

పాలతేరు
1900 మెయి తే 15 ది

మండపాక కామశాస్త్రి.

పూలతోట.

ఉ॥ సారసశోభితమ్ము లగుచక్కని మేటిసరస్సులున్ మహా
దారము లైనతీవలు నుదాత్తము లైనధరాజముల్ ముదం
బూరఁగఁ జేయు నెంతయును నొప్పెసలారెడిఁ బూలతోఁట కే
కారవకోకిలారవవికస్వరమై సుమనోభిరామమై, ౬

వేశ్యలు.

చ॥ కులమును వృత్తమున్ వయసుఁ గోవిదభావము రూపవత్త్వయున్
దలఁపక ద్రవ్యమే తమమనమ్ములఁ గోరెడివేశ్య లెల్లరున్
బలఁపగఁ రానివారలని తాము మదిం దెలియంగలేక చం
చలమతు లైనదుర్విటులు సారెకు నారి రమింతు రెప్పుడున్ ౭

సూర్యుఁడు.

క॥ జగములకు లోచనంబై, ఖగరాజత్వమ్ము గాంచి కడు వెల్గెడు సూ
ర్యుఁ గనున్ భక్తిం గొల్తు న,పగమితసకలామయున్ బ్రభాసంపూర్ణున్

ప్రకృతావధానులను దీసికొనివచ్చినశ్రీచిన్నారావుగారు.

క॥ "తిరుపతివేంకట కవులన్, సరసముగాఁ దోడి తెచ్చి సభ నవధానం
బు రహిన్ జూపించెను జిన్న,రాయనరపాలుఁ" డని జనము లనిరిచటన్.

ఆర్యావృత్తములు.

౧. తత్త్వాదృష్టౌ కవితానుత్తౌ విపక్షౌ లసత్ప్రజ్ఞౌ। వ్యాకరణపారగౌ వా జ్ఞానకఘునీసదృశమమలహృదయంచ ౨. శ్రీమచ్ఛతావధానాష్టవధానాదిప్రశస్తవిషయేషు। శ్రీమత్తిరుపతి వేఙ్కటకవిరాజౌ ప్రథమగణనార్హౌ॥ ౩. ఏతాదృక్కవిరాజౌ నపురాదృష్టౌమయానచైవాన్యైః। జయతస్తిరుపతివేఙ్కటకవివర్యౌ కుకవిహస్తిపంచాస్యౌ॥ ౪. కాళీసహస్రదేవీ భాగవతప్రముఖ సద్గ్రంథాన్ । స్వకపోలకల్పనాభిశ్చాంధ్రీకరణేనచస్వచ్ఛం॥ ౫. పండితపామరముఖ్యాన్ సంతోషయితుంనిబద్ధ సద్దీక్షౌ। ప్రిభవతఆర్యౌ శ్రీమత్తిరుపతిశ్రీవేఙ్కటేశ్వరాభిఖ్యౌ॥ ౬. ద్విజరాజౌ మద్దత్తం శ్లోకానాం పంచకంకృపయా। ద్విజరాజస్తంతుమివ స్వీకృత్యమహాముదం యాతాం॥

పాల[illegible]
16-5-00. }

పండితకవిప్రియశ్శ్రీదామరంచిన వెంకటరాయః,

శార్వరిసం॥ వైశాఖమాసములోనే గజపతినగరములో చేసిన యష్టావధానములోని కొన్నిపద్యములు,

ఇష్టదేవతాప్రార్థన.

చ॥ “తరతమభావ మెన్న కిటు తల్పమునందుఁ బరుండె నెవ్వఁడో?
తరుణి కపర్ది నాఁడయినతల్పమునంపుఁ బరుండియుంటి, నా
వరుఁను తదేకభూతి గలవాఁడు దరిద్రుఁడు గాఁ” డటంచు శం
కరుని హసించుగౌరి యొసకంబిడు మీకును మాకు నిచ్చలున్. ౧౦

విజయనగరంమహారాజావారిమరణమునుగూర్చి జనులుచింతించుట.

సీ॥ వర్షాశనార్థంబు వచ్చుపండితకోటి పొలుపుమీఱఁగ రాకపోక లుడి
గె। నెలజీతముల గృహమ్ముల నుండి జీవించుగాయకుల్ పరదేశగతి
నిఁజెంది। రతులితైశ్వర్యమ్ము లలరారునుద్యోగితతుల కుద్యోగ
ముల్ తప్పిపోయె। నతిదూరమున నుండి యరుదెంచుపాంథుల కన్న
దానంబు లేదనుట గల్గె;
తే॥ గీ॥ కవులువచ్చుటమానిరి గాయకులు వి
చారవారిధి మునిఁగి యిచ్చటికి దూర
దేశములనుండి రారని తెలివి గల్గు
వారలానందనృపునెంచి వంతగాంత్రు. ౧౧

శ్రీ. శ్రీ. శ్రీ.

సీ॥ ఎఱుఁగని భాషలో నెరపెవ్వస్తాక్షరి యహహ జ్ఞాపకశక్తియనినుతింప। మాటలసందడి మఱపించి వాయించుగంట లెన్నటగాంచి గణుతిసేయ। నంత్రలోఁ జతురంగ మందెత్తు వేసెడు బుద్ధిచాతురిగాంచి పొగడుచుండ। కోరినపద్యముల్ కొనల నందీయకముందె చెప్పఁగ మోదమంది మెచ్చ॥ తే॥ గీ॥ నడుమను బురాణమును న ర్థమడుగఁజెప్పి। యారయష్టావధానము నాచరించి। మేల్మిఁబొట్టాపెదచ్చన మెప్పు గాంచి। రరసి తిరుపతి వెంకటేశ్వర సుకవులు॥ ౧॥

గజపతినగరం.

దేవగుప్త సన్యాసిరాజు.

ఈశార్వరివత్సర వైశాఖమాసములోనే మరల విశాఖపట్టణము లో జరగిన యష్టావధానములోఁ గొన్ని,

ఇష్టదేవత.

ఉ॥ విక్రమదేవవర్మ పృథివీపతిరత్నము కోర్కె మీఁద స
మ్యక్కృతికర్తలా ననఁగ నష్టవధానము చేయువార మీ
ప్రక్రియయందు లోపములు పొల్పడకుండఁగఁ జేసి ప్రోవుమీ
వక్రవచఃప్రసంగిమద వారిణి! యోజగదంబ! సత్కృపన్. ౧

రామాయణము, మత్తకోకిల.

సారసాప్తకులమ్మునందు వెసన్ జనించి యరణ్యమున్
జేరి మీఁటి విరాధముఖ్యులఁ జీరి వాలిని మారి వి
స్ఫారశక్తి మెలర్ప వాలను వార్ధిఁ గట్టి చలంబునన్
గ్రూరు రావణుఁ జంపి సీతను గొన్న రాముఁ దలంచెదన్. ౨

(సమస్య) పాదమ్ములు లేనితరులు పరుగిడఁజొచ్చెన్.

క॥ ఏదెస వానలు గురియన్, గోదావరి పొంగి వచ్చె గుములుగ నందున్
వేదారలి నీట దృఢతర, పాదమ్ములు లేనితరులు పరుగిడఁ జొచ్చెన్.

(సమస్య) సతి సతిఁ గవియంగఁ బుత్రసంతతి కలిగెన్.

క॥ అతికుతుకం బలరారఁగఁ,జతురత మెఱయంగ మదనశాస్త్రవిధమునన్
వితతం బగుతనసౌధవ,సతి సతిఁ గవియంగఁ బుత్రసంతతి గలిగెన్. ౪

సీ॥ సంస్కృతాంధ్రమ్ములఁ జక్కఁగ మీప్రజ్ఞలను జూపమోదంబుగను బెకాని భాగ్యవంతులరీతి బహువిధసత్కారముల నాచరింపఁగఁ గలనెమీకు । విద్యాధికుల భాతి విని మెచ్చుటయెకాని సరసతనొప్పు తప్పరయఁగలనె॥ తే॥ గీ॥ కుకవినికరంబు చాడ్పునఁ గూయఁగలనె । యొందు నను మందుఁడను గాన నెతిఁగినాదు । చిన్ని వి న్నపమాలించి యన్నలార । తగువిహితులార సుకవివతంసులార॥ ౧॥ తే॥ గీ॥ ఒక్క పూటైననాయింట మిక్కిలిదయ । గలకొలందిని భోజనంబుల నొనర్చి । నన్నుసంతోష పెట్టుఁడు నాఁటివలెనె । యింతకంటెను గోరనేనెద్ది మిమ్ము॥ ౨॥

విశాఖపట్నము.
28-5-1900

విధేయుఁడు,
మంతెన ఆదినారాయణమూర్తి పంతులు.

(సమస్య) బిగిచను లేతమాడఁగను బియ్యము దంచె లతాంగి వేడుకన్.

చ॥ అగణిత మైనవేగమున నట్టిటు వంగుచు లేచుచున్ ఘనం
బుగఁ దనకేతిఁ బాటలను బొల్పుగఁ బాడుచు "సువ్విసువ్వి"యం
చొగి ముసలమ్ము కేలఁగొని యూగుచు జోగుచు, నొమ్ముగొట్టుచున్
బిగిచను లేతమాడఁగను బియ్యము దంచె లతాంగి వేడుకన్. ౫

శ్రీ. శ్రీ. శ్రీ.

ఈశార్వరి సం॥ జ్యేష్ఠమాసములో ఈవిశాఖ పట్టణమునందే రచియించిన సుజేయొక యష్టావధానములోఁ గొన్ని.

(సమస్య) గుమ్మములో నున్న ముద్దుగుమ్మన్ గాంచెన్.

క॥ కమ్మవిలుకానిచిల్కన, సమ్మద మొసరించుచున్ బరిశస్త్రం బగురీ
తి మ్మనమును గరఁపఁగఁ దా, గుమ్మములోనున్న ముద్దుగుమ్మం గాంచెన్.

(సమస్య) చంద్రం గిక్కడి కెంతదవ్వ చెపుమా? పంకేజపత్రేక్షణా

శా॥ సుంద్రా? కావలె నంచు నే నడుగ నాకుం బల్లెవా రందఱున్
జంద్రింగిం గల దంచుఁ జెప్పి రది నాభావమ్ములో నెంచి య
మ్మాంద్రన్ మెచ్చుచు గానిఁ గొంటకయి యీప్రాంతస్థిలిన్ జేరితిన్
జంద్రం గిక్కడి కెంతదవ్వ చెపుమా? పంకేజపత్రేక్షణా ౨

(సమస్య) శృంగాగ్రా దపత న్మృగస్య రుదతో బాష్పాంబు భూమండలే.

శ్లో॥ గత్వా కశ్చన భూపతి ర్మృగతతి వ్యాఘ్రాకులం కాననం
ధృత్వైకం ధనుషా శరం పరిహతవాన్ మార్గం శిశుం కోపతః
పుత్రం బాణహతం విలోక్య సరతో భీత్యా తదా భూమిభృ
చ్ఛృంగాగ్రా దపత న్మృగస్య రుదతో బాష్పాంబు భూమండలే. ౩

(సమస్య) రంగులు ఘోషించె మేఘరావము పోల్కన్.

క॥ రంగుమెయి హనుమలందఱుఁ, బొంగుచు వందలకొలంది బోయున్నపయిన్
సంగతముగఁ గాల్పించుచుఁ, రంగులు ఘోషించె మేఘరావముపోల్కెన్.

(సమస్య) సింగములన్ మట్టె గంధసింధుర మయయో.

క॥ పొంగుచుఁ గొందఱు రాజులు, సింగారము లొలుక వేట సేయుం జని వే
డ్కన్ గొలఁది చెలగ నారా, సింగములన్ మట్టె గంధసింధుర మకటా!

శ్రీ. శ్రీ. శ్రీ.

శార్వరి సం॥ ఆశ్వయుజములో నర్సారావు పేటలోజరగిన యవ ధానపు రికార్డు దొరకనందున 1 టి మాత్రము.

కొండవీటిసీమనుగూర్చి.

సీ॥ నదిలోన స్నానమే నాఁ డెఱుంగవుగదా? పాతాళగంగా జపమ్మెకాని। శాల్యన్నమునకున్న సౌ రెఱుంగవుకదా? గోగాకులును జొన్నకూడె గాని। శాకపాకాదుల చవిరుచులెఱుంగవుకదా? దోసకాయల యడియా సెకాని। సౌధమ్ముల వసించు జాడెఱుంగవుకదా? మట్టిమిద్దెలయు న్కివట్టెకాని.

తే॥ గీ॥ "ఒక్కకోటీశ్వరుండు నాయొద్దనుండె"
ననుచుఁ గడువిఱ్ఱవీఁగెదవతఁడుఁ గూడ
నాదిభిక్షుకుఁడంచు నీవరయవొక్కొ
విగత సుఖభూమి యోకొండవీటిసీమ.

శార్వరి సం॥ మార్గశీర్ష మాసములో కేశనకుర్తిలో ఆకొండి కామన్న గారియింట జరగిన యష్టావధానములోఁ గొన్ని

రామాయణము. సీసము.

దశరథేశ్వరునపత్యంబయిజనియించి యవనిపుత్రికను బెండ్లాడి మించి। పరశురామునివిల్లు భగ్నమ్ము గావించి యటుపిమ్మట నయోధ్య కరు గుదెంచి। తండ్రియానతినిఁ గాంతారమ్మునకు నేగి ఖరదూషణాదిరా క్షసులఁ జంపి। యయ్యెడ భార్యాపహర్త యారావణుఁ జెనక సు గ్రీవుతోఁ జెలిమి చేసి

తే॥ గీ॥ కొని, వనధిఁ గట్టి యవ్వానిఁ దునిమి పిదప
సీతతోఁ దనపురికి విచ్చేసి పట్ట
భద్రుఁడై యొప్పు శ్రీరామభద్రుచరిత
మెవ్వనికినేని శుభముల నీయకున్నె. ౧

చంద్రోదయము, కందము.

కుముదమ్ములు వికసించెన్
కమలమ్ములయందుఁ దగువికాసములడఁగెన్
దమిఁ హెచ్చెఁ బాంథసతులకుఁ
క్రమమునఁ జందురుఁడు వెలుఁగఁగా నంతంతన్. ౨.

ప్రతిభను గూర్చి. ద్రుతవిలంబితము.

అనుపమానతయా ప్రతిభాత్రివై, సులలితా ప్రతిభా గతిభాసురా
ఇయమితీవలసేదతి నిశ్చయం, రచయితుం భువి కోనుభవేత్ప్రమాన్ 3

ప్లవసం॥ నిజశ్రావణములో రెడ్డిపోలవరపు సంస్థానములో జరగిన యవధానములోఁ గొన్ని,

వట్టసప్పవీరభద్రుఁడు. ఉత్పలమాల.

శాశ్వతసత్సుధాకరవికాసశరీరుని భూషణీకృతా
హీశు మహేశు సర్వజగదీశు సతీశు నతేశు దోఃస్థలీ
కేశుఁ గృపానివేశు నలకేశహితు న్ననపట్టసంపు
వీరేశు నుతింతునాకు శుభమెప్పుడు గల్గుటకు న్మనమ్మునన్. ౪

మ॥ ఇతఁ డాసేతుహిమాచలాంతరధరిత్రీశానసంసత్ స్థలీ।వృతదుర్వాదిజనోత్తమాంగపటలీవిన్యస్తపాదాంబుజో । ద్ధతిసంతోషితతన్నృపార్త్తధనముక్తాహారభూషాదిసత్కృతులన్ జేకొనహించె నీ సుకవిని గీర్తింపఁగా శక్యమే॥

కేశవకర్త. నిశ్శంకుల కృష్ణమూర్తి.

క॥ కరుణావరుణాలయుఁడును । వరదాయకుఁడు నయిచెలఁగు వాగీశునికిం।గరములు మోడిచి యొకకృతి। వరు నవధానాష్టకంబు వర్ణనసేతున్॥ సీ॥ కడియము న్నార్యమంబు కాపురంబైయొప్పు ధవళేశ్వరాన విద్యాభివృద్ధి। ఆసేతుశీతాచలాయతదేశంబు వేఁడుక కైచూపు విపణివీధి గద్వాలవిజయనగరమాది ప్రభుసభాభవనముల్ క్రీడాభవనసముములు।సుభయభాషాకవితోక్తి స్వభావసంభావణం బైనవాగ్భూషణంబు॥ తే॥గీ॥ లేక విప్రగ్రామణికినొప్పు నెల్లయెడల। నట్టివెంకటశాస్త్రి శుభాభిధానుఁ।డతులచతురతఁ జేసె నష్టావధాన। మిప్పుడీపోలవరమున నొప్పమీఱ॥ చ॥ వడిగలవాక్ప్రవాహమును వర్ణనసేయుట

(శ్రీపోలవరపుజమీందారుగారు) లయగ్రాహి.

కమ్మవిలుకానిసొగసు మ్మెలుఁగునట్టిసుగుణియు ఘనమునిబోలు సుమ్మతివివేకి, త్వమ్మునగుపోలవరపుసమ్మహీపుఁడెల్లవరిని సమ్మానమునవ్వా
తృకవిధమ్ముగనుపట్టన్, ఎమ్మెయినిసత్కృపనునమ్మఁగనిరాఁబనిగనెవ
మ్మిచెలఁగున్ జగతిసమ్మహీపుఁబోలం, గనమ్మహిమఁ దొరసౌనని
జమ్ముగనుతేఁడతిఘనమ్మతనిచిత్రచరితమ్మువసిఁబెన్.

సైరంధ్రీసింహబలులనుగూర్చి, సుందరాంగతాస్పద్యము.

సైరంధ్రీం తా మధికసుమ సౌందర్యమపూర్వమ్ము
దోష్ణా చేలాంచలముదికసంలంఘితా స్వరకాంతి
సా ప్యేతస్మాత్కథమపి ఘనస్థానము మాస్పందనస్యా
ప్రభ్రష్టాత్మా ప్రకటితభయా నేపతే ... శ్రీ శ్రీ. శ్రీ.

ప్లవసం॥ ఆశ్వయుజమాసమున జరిగినశతావధానములో
నికొన్నిపద్యములు.

సూక్తులు, కందము.

వలుమందికి నుపయోగం, బౌలయ ననకపత్తెలోన నుప్పారుమ్యని
స్పోలువారిస్తూలుదానం, గలుగునుస్ఫులు బాలనులునుగడుసోనుమెనుల్.

కష్టమేమనం। గడియారు నూఱుపద్యములఁ గల్పనఁజేసెడిశక్తియుక్తికిం। గడియము వేదము
రాజులకుఁ గైవస మై పగు గేలు ముద్దుగా। పడినపడి సమ్మొబెల్లులును వెంకటశాస్త్రిగా చ
ల్లియుండుటల్। సీ॥ కవనమొందఁతిక్షిఁ గానతెనసరితిగాఁ జెప్పె గ్రొత్తవైఖరులతోడ।
సంస్కృతాంధ్రములం బ్రసంగంబులనొనర్చ్చ సటపటుత్వ మందందవోఁప। నొక
చెంతనుబురాణ మెక్కుచుసంగి నుడిపవస్థము కల్పనోద్ధులఁ। జతురంగమున నెత్తు
లుతురంగగతిఁజూపి న్యస్తాక్షరియొనర్చ్చ నద్భుతముగ॥ తే॥ గీ॥ పుష్పములనెంచె బాణ
ములొప్పఁగఁ జెప్పె। నంతన్యస్తాక్షరింజేసె నచటిసభికు। లల్ల వెంకటశాస్త్రికి నరయఁన
ములు। గానరాదవధానాష్టకంబున''నన॥ క॥ అవధానం బొనరుచునెడ। నవధానిరచించెన
నిన యాపద్యములు। న్వినకింతు నిండఁగ్రిందను। గవులారా! భ్రాతృబుద్ధిగనుఁడీమమ్ముల్॥

రెడ్డిపోలవరం. బ్రాహ్మణతెలియనేను.

జగత్తుమిథ్యయనుట, వసంతతిలకము.

ఏత జ్జగ న్నహి మృషేతి సదాపి మూఢో
మత్వా పునశ్చ రమతే పరమార్థహీనః
జ్ఞానీ త్వసత్య మితి చేతసి నిశ్చినోతి
ప్రీతిం పరం త్యజతి తత్రి తతశ్చ హేతోః. ౭

పో లీ సు జ వా ను లు.

క॥ యమదూత లెట్టిరో యెఱుఁగ, గమనెడిలోపమ్ము దీర్పఁగా పోలీస్వా
రి మహిఁ బ్రభువు లేర్పఱచిరి,కుమతుల కే వారు వీరుఁగూర్తురు బాధల్.

"యాంచింతయామి" అనుశ్లోకమునకు తెలుఁగు.

తే॥ గీ॥ ఏను గోరెడియింతి దా నితరుఁ గోరు
వాఁడు మఱియొక్కరితఁ గోరు వనితఁ వేఱొ
కర్తు ననుఁ గోరు నేమనఁ గలదు మదను
వర్తనమునకు మామనోవైఖరులకు. శ్రీ. శ్రీ. శ్రీ. ౪

ప్లవనం॥ కార్తికమార్గశిరమాసములలో శ్రీకాకుళములో జరగిన శతావధానాష్టావధానములలోఁ గొన్ని,

చ॥ తిరుపతివేంకటేశకవిధీరులలో నొకకుండ వేంకటే
శ్వరుఁడను వాఁడ నిన్నొకటి ప్రార్థనఁజేయఁగఁబూనినాఁడ నీ
కరుణ శతావధానకృతికారణమాటను నేఁడు నాకు మా
తిరుపతిశాస్త్రి లేనివెలితిన్ సవరింపుము దేవి మ్రొక్కెదన్. ౧

సీ॥ విజయనగరమున వేంకటగిరిలోనఁ బ్రభులసమ్మానమ్ముఁబడసినావు । ఆత్మకూరు క్షితీంద్రార్పిత చంద్రహారాది సత్కారమ్ములందినావు । గద్వాలభూపాలకపరిదత్తమైన బంగారుపతకంబు బట్టినావు । ఆనేబిసంతిస్వహస్తాక్షరాంకిత యోగ్యతాపత్రంబునొందినావు॥ తే॥ గీ॥ మఱియు నితరమహీపతి మణుల పండి । తాగ్రణులమన్ననకుఁ బాత్రమైతివీవు । "చంద్రునకు నూలి పో" గన్న సాటి నిద్ది । గైకొనుము చెళ్లపిళ్ల వేంకటకవీంద్ర॥

అనకాపల్లె. బులుసు పాపయ్యశాస్త్రి.

పరమాత్ముని గూర్చి.

చ॥ సిరులిడు నేమహామహునిసేవన, మెవ్వరికేని సౌఖ్యముల్
పరఁగఁగఁజేయు నేమహితుపాదనమస్కృతి, జ్ఞానమిచ్చు నే
పరమునినామసంస్మరణ, భద్రదమెవ్వనివృత్తి, తాదృశున్
జిరతరు నాదిపూరుషు భజింతు యజింతు సృజింతు సత్కృతుల్. ౨

భక్తినిగూర్చి, వసంతతిలకావృత్తమ్.

దారా స్సుతాశ్చ ద్రవిణం గృహమంబరాణి
కాయం చ నిత్యమితి మాభ్రమ మూఢచేతః
భక్తిం కురుష్వ పరమాత్మని నిర్గుణే వా
నోచే స్మహాగుణయుతే తరణాయ నిత్యం. ౩

సప్తసంతానములలో కృతియధికమనుట.

తే॥ గీ॥ తనుజుఁడు తటాకమును గృతి ధరణిదివిజ
వసునినిల్పుట నిధియును వనము శివుని
కాలయము గట్టుటయు నివి యగును సప్త
సంతతులు వీనిలోపల సతము కృతియ. ౪

తలిదండ్రులలో తల్లి హెచ్చనిసాధించుట.

తే॥ గీ॥ కనుట యెంతేని నుత్కృష్టకష్టమునను
సేవమున కియ్యకొని పెంచు టెంచుకంత
సేగి గల్గిన నెమ్మదిఁ జింత గొనుట
తల్లి కగుటను నాపె యిద్దఱను హెచ్చు. ౫

ఉభయులలో తండ్రిహెచ్చనిసాధించుట,

క॥ తలిదండ్రు లిరువురందున్, సులలితమతిశాలి నాత్మజునిఁ జేసెడివాఁ
డిలఁ దండ్రి గాన నతనిన్, బలుకందగుఁ దల్లికన్నఁ బ్రబలుఁడటంచున్.

అద్వైతసిద్ధినిగూర్చి.

క॥ క్రమమున నజ్ఞానము నాశమగుచు నశ్యమగు నెల్లజగ మాపైఁదఁ
త్వమసియనెడివాక్యము నిక్కమగుట నద్వైతసిద్ధిగలుగున్ దానన్.

సభలో నొకరిచ్చిన కల్పన.

ఉ॥ సారయశస్కు లాఘనులసచ్చరితమ్ములు గాంచియన్యులున్
ధీరతఁ గాంతురి వారిఁ గని తెల్వినిఁ గొందరు వారివంశ్యులున్
భూరిరజోవలిప్తమయి పొల్చెడిత్రోవను బట్టి యేగున
వ్వారిపదమ్ములన్ దెలియవచ్చెడిఁగా పథ మెట్టిదేనియున్. ౭

అన్నదానప్రశంస.

శా॥ దానమ్ముల్ వివిధమ్ము లుండినను నద్దానమ్ములందెల్ల నా
త్మానందం బొనఁగూర్పఁ జాలు నది యన్నాఖ్యంబ, ద్రవ్యంబు నిం
తేసిన్ దెచ్చియొసంగినన్ మనము తృప్తిం జెందఁగాఁబోవ దే
రేనిన్ దృప్తిని గాంతు రన్నమున నేరిద్దాని శ్లాఘింపరో. ౮

అగ్గిపెట్టి.

క॥ ప్రతిదినము నగ్గి కంచున్, సతి ప్రతిగేహంబు దిరుగఁ జనుపని తప్పెన్
మతిమంతు లగ్గిపెట్టిని, గతిగాఁ గల్పించుటన్ సుఖం బలరారెన్. ౯

బాలవిధవలకుఁ దలగొరగఁ దగదనుట.

సీ॥ అతిబాల్యమున భర్త గతియించినట్టియక్కన్నెకు విజ్ఞానమన్న సున్న,
యట్టిచిన్నతనాన నప్పసిగోలకుఁ దల గొరిగింప యత్నంబొనర్చు, కన్న
ను నజ్ఞాన మున్నె? యేమన్న సన్న్యాసికే యది గొను టతిభరమ్ము,
గాఁ దోఁచు నెట్లైనఁ గానిమ్ము ప్రకృతమ్ము వచియింతు సర్వానుభవ,
మగుగతి,

చం॥ ఘటికకునూఱుపద్యములు కల్పనసేయ సమర్థునాహ్వయా । నటుల శతావధానములనైన నొనర్పఁ బ్రవీణుసంధ్యనా । నటదగజేశమౌళి చలనభ్రమ దభ్రఘను నీఝకీపము । త్కటవచనప్రవాహు సముదగ్రమహోభయ సాహితీవధూ । విటుని సభామనోహర నవీనకథారచనాధురీణు ది । క్తటసముదీర్ణకీర్తిలతికాతతి శాబ్దిక తార్కిక ద్విజోద్భటుఁ బటుగానకోవిదుని బ్రాహ్మణసత్తము చెళ్లపిళ్ల వేంకటకవి సార్వభౌమునిఁ దగన్ వినుతింపగ శక్యమే ధరన్॥ ౧॥

— ముక్కవిల్లి సాంబయనామకవి రచితం,

తే॥ గీ॥ నేరికేనియు వైరాగ్య మారయఁగ స్వ
బుద్ధిసమ్మతమైనచోఁ బొలుచు సుఖద
మై, బలాత్ప్రాప్తమైన నయ్యది యసహ్య
మగుట వారికిఁ గామంబు లడఁగుటెట్లు. ౧౦

సభలో నొకరుచదివిన శ్లోకమునకు తెలుఁగు.

చ॥ నలుదెసలన్ భ్రమించు మదనాగ మనర్గళను నిమ్మనమ్ము వే
గ లలి రమేశుపాద మనుకట్టను గట్టఁగ సారమైనజ్ఞా
నలవము తాను సంకెల యనన్ దనరారు మఱెట్టివారికిన్
సులభము గానిదయ్యదియె సూ, ధరణీసురవంశరత్నమా. ౧౧

పునర్జన్మము మాన్పుకొనుట కుపాయము.

సీ॥ యోగ్యతగాఁ గాల మొక్కరీతినిఁబుచ్చి సంసార మొకభంగిసాగఁజేసి
యనివార్యగతిఁ గర్మజనితమ్ములై వచ్చుకష్టసుఖమ్ములకలిమి గనియుఁ
బద్మపత్రము నీటఁ బరిఢవిల్లెడిరీతి సకలకార్యమ్ములఁ జక్కఁజేసి
తనమన మొవ్వేళఁ "తత్త్వమసీ"తివాక్యార్థమ్మునందుఁదానతుకఁ జేసి,

శ్రీమద్వేంకట పరబ్రహ్మణేనమః.

క॥ శ్రీకాకుళపురవిబుధా । నీకంబా? విన్నవింతు నేనొకవితన్ । పాకాశుక వనవిలస । త్పాకము లోకులకు ముదము పాటింపదొకో॥ ౧॥ తే॥ గీ॥ వంగపెరటికి మసిబొమ్మ వడువుదోఁప । వెంకటార్యుని సరసకవిత్వమునకు । దృష్టిదోషంబు వగులక దీప్తిగలుగఁ।బల్కెదను గొన్ని కొక్కిరిపద్యములను॥ ౨॥ తే॥ గీ॥ వేంకటేశ్వరభక్తుఁడ వేంకటేశ।భట్టపోష్యుఁడ వెంకటపదముఖ శివ।రాయమాన్యుఁడ వెంకటార్యశ్రితుండ। గాన వెంకటశాస్త్రి సత్కవితనెంతు॥ 3॥ క॥ తిరుపతిఁబాసిన వెంకన । స్థిరమతి వెంకనను బాయఁదిరుపతిశోభా । కరతంబరఁగునెయనుద్వా । పరమొడయును నేఁడు మనకుఁ బరికింపంగన్॥ ౪॥ ఉ॥ ఆశుకవిత్వమందు రసమబ్బుట దుర్లభమన్నయట్టి య్యా । యాశ నిరర్థకంబనఁగనౌను స్వబాంధవ బుద్ధిచేత నా । నాశను లేనివాక్యముల నాడుటకాదు నిజంబువల్కెదన్ । పేశల చెళ్లపిళ్లకుల వేంకటశాస్త్రిని నన్నపార్యుఁగన్॥ ౫॥ చ॥ యమకము నర్థగౌరవము నాశువు పేశలమైనశైలి పొం। కము రసపుష్టి సౌష్ఠవము కల్పన చాతురి వ్యంగ్యవైభవం। బమలత శాస్త్రసిద్ధతయు నాదిగ

తే॥ గీ॥ యెవఁడు చరియించు నాతఁ డహీనుఁ డతఁడె
యోగి యవ్వాని కిహమున నొక్కఁడేని
లేదు కష్టమ్ము సంతతామోదుఁ డతఁడె
వానికిఁ బునర్జనియు లేదు వాస్తవ మిది. ౧౨

మహిషాసురమర్దని.

చ॥ చిరమునుండి మత్తతను జెంది త్రిలోకవిభూతి దానవై
వరమున మేను గానక ప్రపంచము నష్ట మొనర్పఁ
బూను దుర్భరు నః కాసరాసురునిఁ బట్టివధించి ముదమ్ముగాంచి శాం
కరి మధుపానమత్త యయి గ్రాలె సురల్ తనచుట్టు వాలఁగన్. ౧౩

మిత్రుఁడు.

క॥ ప్రతిఫల మపేక్ష సేయక, వ్రితి కార్యమ్మునకుఁదోడుపడుఁ గష్టసుఖా
న్వితుఁగాంచి తాదృశుండగు, హితునకుఁదుల్యుండుగలఁడె యెందు వెతకినన్

సత్యము.

చ॥ తప మొకఁ డేల పెక్కు లగుదానము లేల యనేకతీర్థముల్
నెపమునఁ బోయి గ్రుంకిడఁగ నేల యనేక పురాణజాలముల్
చవలతఁ జూడ నేల బహుశాస్త్రముల న్బఠియింప నేల స
త్యపువెల గుర్తెఱింగినమహాత్ముల కూరక యేల జన్నముల్. ౧౫

గల్గు కవిత్వధర్మముల్ । సమత నెసంగు చెళ్లపిళ్ల సత్కులవెంకటశాస్త్రి భారతిన్ ॥౭॥
చ॥ ఉభయకవిత్వ తత్త్వనిధియున్ ద్రిముహూర్త శతావధానియున్ । సభఁగలయట్టి
సత్కవుల స్వాంతములం గరఁగింపఁజాలు వాగ్విభవము గల్గువాఁడు గురువిద్యల కెల్ల
ను బెన్నిధానమై । శుభకర చెళ్లపిళ్లకులసోముఁడు వెంకటశాస్త్రి యొప్పెడున్ ॥ ౮॥
క॥ తెలియక మూర్ఖ జనంబులు । దెలిసియు విద్వజ్జనంబు తీవ్రినూయా । విలులయి
నఁగవులకష్టము । దెలియఁగఁబడు నెట్లుమనకు స్థిరమతులారా॥ ౯॥ క॥ శతలేఖినీకవిత్వాం
చితఁడా రచియించునంచు నెంచుచునీర్ష్యన్ ।మతిఁజోనుపక శద్గుణమే। వెతకుచు సంతసము
నొందవీలగు మనకున్॥ ౧౦॥ ఉ॥ ఎందఱు పండితుల్ ధరజనింపక యుండిరి వారిలోపలన్ ।
గొందఱి పేరు నూరుమనకుం దెలియంబడ దెంచి చూడ న । స్పందరసాస్పదంబయిన స
త్కవనంబొనరించువారలే । యిందుఁ బ్రతిష్ఠ నొందెద రహీనకవిత్వము నెన్నఁటొప్ప

సర్వసములు.

చ॥ అరియును మిత్రుఁడొక్కటియె యాత్మజుఁడుం బెఱవాఁడు నొక్కటే
కరియును దోమ యొక్కటియె కానుకయుం మఱియొండు నొక్కటే
పురి వసి యొక్కటే మఱియు భూషయు నెమ్మును నొక్కటే సమ
స్తరతులు వీడి వర్తిలు బుధప్రవరేణ్యుల కన్ని యొక్కటే, ౧౯

విఘ్నేశ్వరుఁడు.

చ॥ కరములు మోడ్చి మ్రొక్కెదుఁ గంజభవాదినతు న్మహోన్నతుం
బరువగు బొజ్జవాని సులభమ్మగు చిత్తము వాని నారికే
ళరసరసాదనాదరు నలంఘ్య పరాక్రము నాగరాజ శే
ఖరు గణనాథు భక్తజనకంజదివాకరు సద్గుణాకరుం. ౨౦

గున్॥ ౧౦॥ చ॥ ధనమనఁ బుత్ర మిత్ర పశుదారగృహాదికమౌనె వట్టిదం। ధనమిది శాశ్వతంబె "కవితాయదిరాజ్యత ఆస్తికింప్రియా। జన"మితిసూక్తిచేత బుధ సమ్మతమైన పచాద్యజంతసా। ధనమున స్నేహదంబు కవితాధనమే ధనశబ్దవాచ్యమౌ॥ ౧౧ క॥ మనుగుడుపుల ముచ్చట, లం। ఘనములఁ జెప్పికొననేల కవితాకష్టం। బునుబడితి కొన్నిదినములు। గనుక నితనికవితకేను గౌరవ మిడుదుం॥ ౧౨॥ ఉ॥ నేను శతావధానము ననేక నృపాల సభాస్థలంబులన్। మానుగఁ జేసి పెక్కు బహుమానములందితి శాంతి నొందితిన్। మానసవృత్తిరోధకసమాధిని గావున నిద్దినాగురు। స్థానమటంచు నెంచెద. ను స్స్వాంతము నిశ్చలమౌటదీనిచేన్॥ ౧౩॥ చ॥ "దినమున కొక్క కబ్బమును దేటగఁ జెప్పెడు వానికొక్క రాత్రిని నెడమీయఁగాఁదగునె తెంపుగ నూఱిటిఁ గూర్పనోపఁడే", యనఁదగ దొక్కరే నిదురహానినిఁ బూనిన వానికేగతిం। మనమున స్ఫూర్తికిన్ బెఱ దినంబున వచ్చును? నూఱుపద్యముల్॥ ౧౪॥ తే॥గీ॥ హద్దులేనట్టి వెంకటార్య మహిమంబు। నెన్న నామాటలకు శక్తి యెట్లు గలుగు। నంతమింతయుఁ లేనియనంతమందు। దిరిగి తుదిఁ జూడ ఖగములకరయఁ దరమె॥ ౧౫॥ క॥ వియ్యంకుఁడు నాకగుటం। నెయ్యమునం జెళ్లపిళ్ల నిర్మలకుల వెంకయ్యకుఁ గట్నంబొసఁగితిఁ। జయ్యనఁ నీపద్యమాలఁ జంద్ర గుణముగం॥ ౧౬॥ క॥ త్వరితంబుగ నీఛందము। విరచించితిఁ గాన నిందు విస్తృత దోషోత్కరముండు దానిఁ బెద్దలు మఱచి దయారసముచేత మన్నింపఁదగుం॥ ౧౭॥ ఇట్లు,

వఝ్ఝుల నారాయణశాస్త్రి.

లక్ష్మి.

క॥ సరసిజగేహనివాసిని,
గురుదారిద్ర్యమ్ము పగులఁ గొట్టెడిదానిన్
హరియురము శయ్యగాఁ గా
పురమొనరుచుసిరిని మ్రొక్కఁ బోలదె యెఱుఁగన్.

రామాయణము.

క॥ ఇనకులమునఁ బొడమియు సీ
తనుఁ గొని వన మేగి వార్ధి దాఁటి తనసతిన్
గొనిన దనుజుఁ గడతేర్చి సు
ఖనిధి యయి యయోధ్య కేగుఘను మదినెంతున్. శ్రీ. శ్రీ. శ్రీ. ౧౯

ప్లవ సం॥ మార్గశీర్ష మాసమున నుర్లాము సంస్థానములోఁ జరిగిన శతావధానాష్టావధానములలోని కొన్నిపద్యములు.

అరఁటిచెట్టునుగూర్చి.

సీ॥ కాయలు కూరకే కాక పండ్లకు నుపయోగించు నాకులు నొక్క భోజ
నమునకె యగా దొప్పలు మఱి యయ్యవి లేనియప్పుడు విస్తరాకుల
య్యు నుపచరించు దూటయు నావ నించి పచ్చడి చేసికొన నగును
దుంపయుఁ గొన్నియౌషధములకు ననుపానక్రియమున నుపయోగ
దశ చెందుఁ గానఁగదళి కేన యగు,

తే॥ గీ॥ తరువు గేస్తున కిఁక లేదు ధరణి నిదియు
దియ్యనీటికూపమ్ము గేదెయును గాదె
గలుగుగేస్తులయింటి కెక్కాలమందు
బంధుగులు వచ్చినను గౌరవమ్ము జరగు.

ఉ॥ శ్రీమహాలక్ష్మిపాలితము సేవ్యము పండితకోటికర్థి సం । ఘామర [illegible] మార్యజనతాదరణీయము శారదాపరీ। క్షామలమణ్డపంబు నగునంచు సుధీతతి యిచ్చ మెచ్చ నుర్లామున నెయ్యరార? తొవరాఁదలపూవుగఁ బూను కాళికన్। నేముముతోడఁ గొల్చి మదినిల్చిన కోర్కుల నెల్ల నంది యెం। తే మనవీను లందనదు తేజున రాజిలు [illegible] ముత్తెపుం । గోమల కర్ణపూరములకుం దగువానిగఁ జేసె నన్నుచున్। బూమెలు గాన్పు వీని

వేశ్యావమానితుఁడగు పేదబ్రాహ్మణుని విచారము.

ఉ॥ ఏనుఁ జిరమ్మునుండియును నేటిసవిలాపములందు మేటికి
ష్టానఁ గడించుకొన్న నకటా! వృథ చేసితి ‹‹నేల వచ్చితం››
చానలినాయతాక్షి నను హాస్యము చేసె నిఁకేటి జన్మ మి
మ్మానస మెంత చేసె నవమాన మి దెవ్వరితోడఁ జెప్పినన్. ౨

జప్తుబంట్రోతు.

మ॥ ‹‹అరె సర్కార్ హుకుమండి జల్దీ›› యనియత్యాలాపముల్ సేయుచున్
ద్వరతో వంటయిలున్ జొరంబడి పొయిం దాక్కున్న పాత్రమ్ము వి
స్తరుణుండై వెలికీడ్వఁ గేస్తవుడహో! సాహేబియుల్ మా కుమా
కరుణన్ జెంగుము రూకకై కొనుము నన్ గావంగ మీమాటనున్. ౩

దరిద్రురాలైన తల్లి పిల్లవాని నూరార్చుట.

ఉ॥ ‹‹కోరెద వెన్నియేనియును గోరిక లేమియొనర్పఁ దండ్రినీ
వారయఁ జాల వింటఁ గలయట్టి దరిద్రత, పూర్వజన్మసం
స్కార మదీదృశంబయినఁ గల్గునె సంపద లేవి కేని›› యం
చూరడఁ బల్కు తల్లులకు నుయ్యాల దేవుఁడు కల్మి లిచ్చుతన్. ౪

సరిబుద్ధిగలాఁడలవేల్పునొజ్జ వేష్టొమముల వాఁడితిం [illegible]
గంటముల్ । నేమము దప్పకుండఁగ బలే! యిటులైతను చెప్ప [illegible]
చిరాతనూభవుగాఁదలిదండ్రుం శ్రీమహారాజ్యముఁడు [illegible]
తగెల్పులీతనిన్ । శ్రీమహలక్ష్మి కొల్వునను జేసి [illegible]
డాడిగ ననేకులఁగాంచి వినోదమందు [illegible]
తమీపెకన్ । దామరసాప్త జన్మఁడిపుత [illegible]

ఉర్లాము. [illegible]

భూమహాకోపినహి దృశస్సుకవిరాక్తే [illegible]
ధీపరీక్షణ విధా ప్రత్యక్షతాం నోగతా । [illegible]
యాలంబనం । సోఽయం వెంకటసత్యాపీం [illegible]
లోకేయ దృపిసస్తు నామక వయ [illegible]
చాతుర్య [illegible] నాం । [illegible]

(సమస్య) మహోదరీమారవధూర్విభాతి. పూర్తి.

శ్లో॥ శిరీషపుష్పాదపి కోమలాంగీ విశేషకాంత్యా పరిభాసమానా
ప్రపూర్ణగర్భేణ విరాజమానా మహోదరీ మారవధూర్విభాతి. ౫

ఈప్రయాణమునందలివిశేషములను తిరుపతిశాస్త్రితోఁ చెప్పినట్లు.

సీ॥ శ్రీకాకుళము నుండిచెచ్చెరలుకులాముత్రోవనుర్లాముసంతోషమెసఁగ
నేగితి నయ్యెడ నెల్లయుద్యోగులు గౌరవ మొంతేనిఁ గడలుకొలిపి
మొదల శతవధానము నొనర్పఁగాఁజేసి యష్టావధానమ్ము నంతమీఁదఁ
జేయించియధికసుశ్రీనొప్పుపూర్వరాజులుకవులకు నిడుసూటిగబహు;

తే॥ గీ॥ మతి యొసంగించుటయు కాక మానపూర్వ
కముగ “శ్రావణపూర్ణిమ కరుగుడెండు
వార్షికము మీకిదియు" యంచు వారు ప్రీతిన
చేసి యున్నారు వినుమోయి శ్రీపతికవి ౬

ప్లవనం॥ పుష్యమాసములో మందసా సంస్థానములోని యవధా
నమునందలి కొన్నిపద్యములు.

శ్రీరాజుగారి కుమారుఁడు పట్టదేవుగారినిగూర్చి, భుజంగప్రయాతము

శ్రియో వాస ఏష ప్రసిద్ధప్రతాపో గుణై రుత్తమైస్సంతతంభాసమానః
ఉదారప్రచారో రతీశావతారో జయే త్పట్టదేవో మహారాజపుత్రః. ౧

ధః। కోవావర్ణయితాస్తి వేంకటకవేశ్శేషం వినా మృగ్యతాం॥ ౨॥ లోకాస్సద్గుణ
చాతురీముపగతా సూక్తిప్రదా సుందరీ।సద్వృత్తా సరసా౽సమా సమగతా సాలం
క్రియా శాలినీ। లోకానన్దవిధాయినీ సుకవితా నూనం హినోత్ప్రీత్యతే। వద్రవే వేంక
టసత్కవీశ్వరవరం నోచెదిదంకింభవేత్॥ ౩॥ క్రూహం శ్రావమతీవలోలుపతయా శా
తావధానీం గిరం। కర్ణాకర్ణికయా విదేశ విషయాం గస్తు న్న శక్తావయం, ఇత్యేతన్మ
నసాతురాం సుజనతాం యా తద్విధిం కారయి త్యాప్రిమోదం నయ తీశ్వరో౽వతు
సదాతా మత్ర లక్ష్మ్యంబికాం॥

ఉర్లాము, చాగంటి సీతయ్యశాస్త్రి.

ప్రభాతకాలము.

శా॥ నీరేజమ్ములు కాంతిఁ జెన్నలరె వన్నెన్ గోకముల్ గాంచె సు
శ్రీ రంజిల్లె దెసల్ నభమ్ము వెలిఁగెన్ జెన్నారె రెల్లన్ జనుల్
సూరుల్ సూరున కర్ఘ్యముల్ విడువఁగా శుంభద్గతిన్ స్నానముల్
ప్రారంభించిరి తారకల్ జణిగె నప్పట్లన్ బ్రభాతమ్మునన్. ౨

(సమస్య) ప్రాతః పశ్చిమపర్వతేదినమణిః పూర్వాచలేచంద్రమాః (పూర్తి)

శ్లో॥ ధాత ర్మేరుమహీధ్రలంఘనధియా వింధ్యాద్రిణా సర్వతో వ్యాప్తం
వ్యోమతలం, దివేతిచ నిశే త్యస్తం పరీతీతి ర్గతా
దూతే నైవ మభాషి సత్య ముత నోసత్యం "గతే వాసరే
ప్రాతః పశ్చిమపర్వతే దినమణిః పూర్వాచలే చంద్రమాః" శ్రీ. శ్రీ. శ్రీ.

ప్లవసం॥ మాఘమాసమున కిర్లంపూడివద్దనున్న తిరుమాలియను
నొక్కపల్లెటూరికిఁ బోయినప్పు డచ్చటికరణంగారియింటవారికోరికమీఁ
ద నాశుగా రచించినకొన్నిపద్యములు.

ఆయూరికరణములోగిటినిగూర్చి.

మ॥ కలుముల్ గల్గఁగఁ జేయునింతి కిరవై కళ్యాణభూయిష్ఠమై
పలుచిత్రిమ్ముల కాకరంబయి సుసంపన్నమ్మునై దోసతోఁ
టలలిన్ బుత్రులఁ బుత్రికల్ దగ నిగూఢంబై నయోరేటికోం
డలరాయుండు వసించుగేహముపరిభన్ దారాజిలున్వ్యాప్యమై. ౧

పరకీయాసక్తుఁడు.

సీ॥ "రాత్రి యెప్పుడు వచ్చురా దైవమా" యంచుఁ బలుమాఱు మది
ని జప మొనర్చు! నది వచ్చుపైఁ దనదైనసంకేతమ్ము చేసి చెప్పడ
టంచుఁ జింత గాంచుఁ। జింతించి యచ్చోటు చేరినపిమ్మటఁ "గలికి
రాదే" యని కళవళించుఁ। గళవళించుచు దేని, గాంచిన "నదియే"
యఁటంచు విభ్రాంతిచే నాత్మ నెంచు,

తే॥ గీ॥ నెంచి కాకున్నఁ దత్పతి నెంచి తిట్టుఁ
దట్టి యేమేమొ మదిఁ గోర్కె దీటుకోలుపుఁ
గఱచు పాము నెఱుంగఁడు పఱచుఁభూత
మెఱుఁగఁ డన్యాంగనాసక్తుఁ డేని జమఁడు. ౨

ఉపరిసురతము.

సీ॥ అతిరహస్యపుఁజోటు లరయఁగా నుంకించుధవునికన్నవ మూయఁ దలఁచి మఱచు। నేమాటయో చెప్ప నెదలోనఁ దలపోసి పలుకు వేఱొక మాట పలికికొంకు। సిగ్గేడఁ బోవునో చేడెడ కేగునో నిశ్శంక రతికృతి నేర్పు చూపు। నెదురొత్తుల నొసంగునెడ మోదమందు నాయొసకమ్ము లేనిచో సేవగించు,

తే॥ గీ॥ ఇట్లు పలుభంగుల నటించి యిక్షుధన్వ
శివ మొకించుక డిగె నేనిఁ జెలువఁ గాంచు
సిగ్గుఁ జేటును వచియింపఁ జెల్ల దేరి
కది తమఃకారి యగుకంతునానఁ గాదె. శ్రీ 3

శుభకృత్సం॥ మాఘమాసమున నూజవీడుసంస్థానములోని సంపూర్ణ శతావధానములోని కొన్ని పద్యములు.

చంపకమాల, లక్ష్మి

సిరినరవిందవాసిని వి, శేషతనూరుచిభాసమాన సుం
దరి హరిరాణి రిక్త జన, తాపరితాపనివారిణిన్ బురం
దరముఖదేవతాబ్జవద, నానతపాదసరోరుహన్ గృపా
కర నరవిందలోచనఁ ద, గన్నుతియించెద సంపదర్థినై ౧

శార్దూలము, నిర్గుణబ్రహ్మము.

నీరూపు న్నిగమాంతపండితగతి, న్నిష్కామసేవ్యున్మహా
ధీరు న్నిర్గుణు నిర్మలు న్నిరుపముం, దేజోమయు న్భాస్వరున్
వైరాదిప్రతిబద్ధచిత్తులకు, నెన్నండేనియుంబొందఁగాఁ
జేరంగా నతిదుర్లభుం బరు మదిం, జింతింతు నశ్రాంతమున్ ౨

మత్తేభము, ఎడ్వర్డుచక్రవర్తి.

ఘనుఁ డత్యంతకలావిదుండు రుచిరాకారుండు శాంతాత్మకుం
డనఘుండెంతయు దానశీలుఁడు సితా, స్వస్వచ్ఛవంశ్యుండు స
జ్జనమాన్యుండుసమస్తరాజమకుటీ, సంలగ్నరత్నప్రభా
కనదంఘ్రిప్రతిభాసమానుఁడయి పే, ర్కాంచెందునెడ్వర్డిలన్ 3

సీసము, దారిద్ర్యము.

ఎద్దానిఁగనినవాఁ డెంతయుత్కృష్టుఁడై, ననుగవ్వకైనను, బనికిరాఁడు
ఎద్దానిబాధచే, నిల్లాండ్రకునుభర్త, లకునువివాదంబు, లనుఘటించు
కామరోగాదిదు, ర్గ్రంధిచ్ఛిదంబయి, యెయ్యదివిజ్ఞాన, మెసఁగఁజేయు
రైలుపుట్టకమున్నె, రహింబర దేశముల్, త్రిప్పెనెయ్యదితన, దీను
సమున. ౪

తే॥ గీ॥ అద్దిదారిద్ర్యమనఁగ, నయ్యదియ మాశ
తావధానమ్మునకుముఖ్య మైనహేతు
విదియునిఁక మాకుదూరమై యెసఁగుఁగాక
రసికుఁడగురామచంద్రాప్ప రావుకృపను॥

ఉత్పలమాల, యౌవనము.

హీనతగాంచెనెన్నడుము, హెచ్చుగఁ దోఁచెఁగటీతటంబు స
న్మానము నేర్చెనుంబలుకు, మన్ననచూపులయందుఁదోఁచెన
న్యూనరసాతిరేకముగ, నుగ్మలికిన్ వయసంకురించు నా
లోనన చిత్తమెంతయును, లోలత కాస్పదమయ్యె భూవరా. ౫

మత్తకోకిల, వార్ధక్యము.

చూపుతగ్గుట దేహదార్ఢ్యము, సున్నయౌట మనమ్మునన్
గోపమబ్బుట చిన్నికఱ్ఱల, కున్ హితంబులు దెల్పుటల్
“శ్రీపతీ? కరుణాకరా? నను, జేరిప్రోవర” యంచున
య్యాపదుద్ధరువేఁడుకొంటయు నబ్బువృద్ధతగూరినన్. ౬

సంస్థానపండితులగు శ్రీమాన్ రంగాచార్యులవారిచే వ్రాయఁబడినది.

శ్రీ శోభనాద్రిస్వామిన స్సహాయోస్తు.

శ్లో॥ శోభనాచలశృంగారః శ్రీనృసింహపుర్వారిః। సర్వదస్సర్వదాపాయాదప్పారాయమహీభృతః॥ కృష్ణామండల మండనాయమాన నూజవీణ్ణగరాధినాథే శ్రీమన్నారయప్పారాయ ప్రభుతిలకపుత్రరత్నే సతతవిబుధగోష్ఠీ వినోదసహృదయ హృదయే। పుత్రమిత్ర బంధుబృందప్రధాన పరిజనపరివేష్టితే। కాణాదపాణినీయాది సకలతంత్రపారీణ పండితమండలీ పరిశోభితే। హూణభాషావిచక్షణైరధిగతసకలకలా కౌశలైరుపాధ్యాయా న్యైర్బృంహితైరభినందితే। శ్రీరామచంద్రాప్ప రాయ నామని వరప

చంపకమాల మఱ్ఱిచెట్టు.

సలలితమైనకొమ్మలను జల్లనినీడను గల్గఁజేయుఁబే
శలతరమైనయూడులు ద్విజన్ములకున్ బొనరించుసత్కృతిన్
నలనగునట్టిపాల బలవద్రుజలన్ బెడఁబాపనోపు నీ
యిలఁగలచెట్లుమఱ్ఱికెన యే? పరికించిన నప్పరాడ్విభూ! ౭

స్రగ్ధరా నూజవీడుపురం.

విద్వద్రాజైర్మహద్భిర్ధరణిసురగణైస్తాదృశైర్భూమిపాలై
రన్యైరన్యైశ్చవైశ్యైస్తదితరమనుజైశ్శీతలాక్రీడజాలైః
దివ్యైర్దీవ్యత్సరోభిర్విలసతినితరాం నూజివీడాఖ్యరాజధానీ
యామావాస్థానమాధ్యం చిరతర యశసామప్పరాయాన్వయానాం.

తేటగీతి చీపురుపుల్ల.

తిరుమణియుఁదిరుచూర్ణంబు తివిరి దాల్చు
వైష్ణవమతస్థులకునెక్కు వయుపయోగ
మెద్దియగు దానియోగ్యత నెన్నఁదరమె
పుల్లమాత్రం బెపూచిక పుల్ల భూప. ౮

తిశ్శేఖరే నిజసభాభవన మలంకుర్వాణే। నృపవరానుదేశానుసారతః। తదాస్థానవిపశ్చి త్ప్రవరై రభిచోదితః। అధిగతపాణినీ యాదితంత్రః। ఆంధ్రగీర్వాణ భాషాద్వయకవితాకల్పనాకుశలః। గౌతమీసరిద్వర పరిసరవర్తి శతావధాని బిరుదాంచితః। బ్రహ్మశ్రీ చెళ్లపిళ్ల వేంకటశాస్త్రీ సభాజనసంతోష సంధాయినీం। ప్రష్టృజనాభిలషిత పరిపూరణ కుశలాం। ఆంధ్రపద్యపంచాశతం। అపిచ అతివిచిత్ర వృత్తఘటిత గైర్వాణ పద్యపంచాశతం దినత్రయపర్యాప్తేనకాలేన అనతి పరిశ్రమ భాజాప్రియత్నేన విరచయన్ సభాస్తారాన్ అమితానందసాగరసమ్మగ్నాన్ కుర్వాణః। అదృష్టపూర్వాం। అతివైచిత్ర్యదాత్రీం అవధాన వైచిత్రీం అభిదర్శయన్ స్వబిరుదమన్వర్థయాం చకార। తతశ్చావధాన కలాసందర్శన సంజాత సంమోదసంభరితః। సరసహృదయః। శ్రీరామచంద్రాప్పారాయః। ఏలా లవంగ జాజీ క్రముక శకలసంమేళిత నాగవల్లీపర్ణపూర ప్రదానపూర్వకం రాంకవసౌవర్ణరేఖాభిరంజిత పట్టాంబరాది సహిత షోడశాధిక శతద్వయముద్రికాః పారితోషిక మకల్పయత్ ఇతి। తదవధానసమయ సంకలిత హృద్యపద్యావళిః మంజువాణీముద్రాక్షరశాలాయాం సమ్ముద్రితా విజయతేతమాం॥ శ్రీ. శ్రీ. శ్రీ.

శార్దూలవిక్రీడితం, ఎడ్వర్డుచక్రవర్తి.

శ్వేతాస్యాన్వయదీపకం నృపవరై రారాధ్యమానం ముహు
ర్విక్టోర్యాకృతపూర్వపుణ్యనిచయం విజ్ఞానచింతామణిం
సచ్ఛీలాన్వయసద్గుణోజ్జ్వల దెలగ్జాండ్రాసనాథం జనా
నందం తేసమవాప్తశాసన మహో ఎడ్వర్డుభూపాలకం ౧౦

ఆటవెలది, పెన్సిల్.

కవితసెప్పికొనెడిఘనులకు మఱియును, గవిలి వ్రాయువర్తకగణమునకుఁ
బెనిసి లుపకరించు బెఱలేఖినులకన్న, దీని నెన్నవలదె మానవేంద్ర.

శార్దూలవిక్రీడితం, శ్రీరామచంద్రాప్పారావు.

శ్రీరామం హృదయేన సంతతమహో యస్సేవతే భక్తితో
యస్యాఽభాతిమతిస్సదాసుకవిరా ట్సన్మానసే భూభృతః
యచ్చిత్తం సహజప్రచారవశతశ్శాంతం స జేజీయతాం
సీతాకాంతకృపావశాచ్చిరతరం శ్రీరామచంద్రాప్పరాట్. ౧౧

కందము. దారము.

హారములు గుచ్చికొనుటకు, దారములగువస్త్రములనుదగఁ గుట్టుటకా
ధారమగుదారమును నే, వారేనియు మేటియనుచుఁ బలుకఁగవచ్చున్.

సీ। ఆశుధారను మాట లట్టిట్టు గాకుండ నూఱుపద్యము లొక్కనాఁటఁ జెప్పె। సభికులందఱు మహాశ్చర్యంబునంఁదగాఁ గోరిన వృత్తముల్ కూర్పెనర్చె। నొనరనేర్చినదాని నొప్పగించిసరీతి నష్టైకల్పనలమరఁ జేసె। ఔర? జ్ఞాపకశక్తి సహహా? యేమనవచ్చుననఁగ నూటిని దుదనట్టిచదివె॥ తే॥ గీ॥ రహిని శ్రీరామచంద్రప్ప రాయవిభుని। మందిరంబున దొరలు నానందమంద। శంకలేకను వెంకటశాస్త్రిఘనుఁడు। మేలుభగవంతుఁడైనను మెచ్చుననఁగ॥ సీ॥ ఆంధ్రగీర్వాణంబు లందెల్లవృత్తముల్ రవలు కెంపులుగాఁగ రాల్చి పోసె। వరుసగాఁదాఁ జేయు వర్ణనలందున నింపుసొంపులను వర్షింపఁజేసె। సమయమబ్బినచోట శాస్త్రప్రమాణముల్ నూర్గలొలందిగ మార్చిపోసె। సభికుల హృదయాంబుజంబుల నానందవార్ధిలోఁ దేల్చి దెప్పలుగఁ జేసె॥ తే॥గీ॥ వారువారునువారును వర్ణనలను। కోరి వేఁడినయట్టుల కుర్మరించె। శంకలేకను వెంకటశాస్త్రిఘనుఁడు। మేలుభగవంతుఁడైనను మెచ్చుననఁగ॥ సీ॥ చెప్పనా? యీతని శాస్త్రవిజ్ఞానంబు మిసిమిపన్నెలఁజిల్కుప

జలధరమాలా, భారతయుద్ధం.

భీష్మద్రోణప్రభృతికౌరవ్యాణా,మశ్వత్థామాకదనకలాఢ్యకర్ణః
పాంచాలఃపుత్రైర్భృజుతరచారిత్రైస్త్రైర్యుధ్వాప్రాప్తాఃపరిభవమన్యైస్సానకం.

ఉత్సాహ, పకోడి

సెనగపిండియుల్లిపాయ చిన్నిమిర్పకాయలుం
జొనిపియందునల్లమింత చొనిపిముద్దచేసియుం
అనలతప్తమైననేతి యందువైచివేచినం
జనుఁబకోడియనెడుపేరఁ జక్కనైనఖాద్యమై. ౧౫

ప్రహర్షిణీ, వేంకటేశ్వరః.

సేవేహంతిరుపతి వేంకటేశ్వరంతం, శ్రీవాణీధవముఖ నిర్జరాభినంద్యం
శ్రీశైలాపిలసిత పార్శ్వభాగముద్యత్తేజస్కంకలియుగ దైవతంజనానాం.

సుగంధి, చంపకపుష్పము.

చంపకమ్ముభాసిలుం బ్రశస్తమైనశోభచే
నింపుపుట్టఁజేయుచుం మహీశుపూలతోఁటలో
లంపటంబుగాదుభృంగ రాజిదీనియందు నీ
కంపు దానికింపుగామిఁ గంపమానచిత్తమై. ౧౬

వాతోర్మీ, కాముకః.

ద్రష్టుంనష్టేస్వసతీమానసేఽలం, దుష్టేఽకీర్త్యాం పరిసరంత్యామతీవ
శంకాంనాప్నోత్యథయద్వ్యర్థవేదా, కామీస్వర్గంసురతం వీక్షమాణః.

వీఁడిగాదె! ద్రాయునా? యీతని వాక్యమాధుర్యంబు కండచక్కెర పానకంబుగాదె! మెచ్చునా! యీతని మేల్కవితాకన్నె మించిరాజులవలపించుఁగాదె! పొగడనా? యీతని పూర్ణాంశుధారను రంగుమీఱినపాలపొంగుకాదె॥ తే॥ గీ॥ ఇట్టిపజ్ఞలచేత హా! యేమిచెప్ప! నట్టిసభికులనెల్లఁదాఁ గట్టివైచె! శంకలేకను వేంకటశాస్త్రిఘనుఁడు! మేలుభగవంతుఁడైనను మెచ్చునన్నఁగ.

Raja's High School, Nuzvid, 22-2-03.

B. BHAGAVANTA ROW,
DRAWING MASTER.

ఉత్పలమాల, సూది.

కాలనుఁగ్రుచ్చుకొన్నపుడు నగ్రిక్కనదీనికొనంగ బట్టలన్
మేలిమిఁగుట్టుకోఁగ నెలపూఁగరణంబగు యొప్పుసుమాలతోఁ
బోలఁగనేర్చువస్త్రపును భూమినిఁ కొక్కఁడు చూడ నేరి యీ
క్కాలమునందుజీవనము గానిది యెంతటి సొమ్ము సున్నదో.

శార్దూలము, సస్యము.

శ్రీరంజిల్లెడిలంకయాకుఁగొని వాసింబొల్చు స్నానాఙ్గి పి
నారూఢమ్ముగ సున్నముంగొనిపి యందత్కర్పూరముక్కఁ యంతయుం
తే రంజించియు బిల్వపత్త్రములు సందెక్కించియాచూర్ణమిం
పారంబీల్చుటకన్న వేఱుగలదే యానందముర్వీధవా.

సీసము, హూణకాంత.

మంచుడాలునఁజూచి యించుమించుగనవ్వు, మేనిజిల్గి మిటుమిట్లు
[illegible]నము మునందొక వింత జె
డఁగుదెల్ప । తిలకశూన్యంబయ్యు తళుకించు నెమ్మోము, నిష్కళంకాబ్జు
ని నేరమెంచ । అత్యంతమృదులమ్ములై యొప్పువలుకులు, వినువారి
వీనుల విందుగాఁగ.

తే॥ గీ॥ భర్తృసంగృహీత బాహయై చల్లసి
గాలికై షికారుగా సుమాళి
మైనరీతి రాఁగ నరసితి నొక హూణ
కాంత, దానిచెలువు కనులవిందు. ౨౧

సీసము, రాజవీడు.

ఎచ్చోటఁజూచిన నింపుమీఱెడి రాజసౌధమ్ములెన్నులు సంచునించు
నెయ్యెడఁ గనుఁగొన్న నెలకునించెడి మంచియశ్వములక్కనులకు హా
ళినొసఁగు । నేచక్కి నీక్షింప రాచబిడ్డల షికార్ల్యారటుల్ గనువారి
నూరఁజేయు। నేవంకఁగనినఁ బారావారపర్యాయములు తటాకము
లు పెన్నుదమునించు,

తే॥ గీ॥ నెచటఁజూచినఁ బెంకుటిండ్లెచటఁ గన్నఁ
బూలతోఁటలు మదికి మేల్ హాళిఁ బెంచు
నూజివీడుపురంబది రాజధాని
యప్పరాయాన్వయజులైన యధిపతులకు. ౨౨

చంపకమాల, కవిత్వము.

సరసతచక్కఁగానెఱుఁగుసజ్జనులన్ ముదమందఁ జేయుచున్
విరసులవంకఁబోక పృథివీతలమెల్లెడ స్వానువర్తులన్
దిరుగఁగఁజేయుచున్ నృపుల తేజము శాశ్వతమైనశక్తిమై
వఱలఁగఁ జేయుసత్కవితవంటికలల్ మఱియెందుఁగల్గునే. ౨౩

శార్దూలవిక్రీడితము, పట్టుదల.

ఎంతేద్రవ్యము వమ్మొనర్చుటకు లో నింతేనిశంకింప రా
వంతన్ ధర్మమధర్మమంచుమదిలో నాలోచనంజేయ ర
త్యంతంబాత్మ జుఁడంచు దమ్ముఁడనుచుం దారంచునెడ్లంచునన్
బంతంబున్ గనువారుచూడ రిలఁ గోపంబొందుదక్కన్ నృపా. ౨౪

కందము, జూదము.

వ్యసనములన్నిఁటికన్నను, బసగలయదిజూదమగును బాండవులిద్దా
ననసిచెడియడవిపాలై, వసమరిరనివినమె దీని వలవదుతవులన్. ౨౫

కందము తేలు.

తనసహజగుణము కతనన్ బనిగొనియెద్దానినేని పడగుట్టెడి తే
లునకున్ ఖలునకు భేదము, గనుఁగొనిన నొకింతయేనిఁ గనుపడదు నృపా.

శార్దూలవిక్రీడితము, బైసికిల్.

నీరుంగోరదుగడ్డినడ్గదొకకొన్నే స్వల్పఁ నేర్వఁడ దే
వారేనెక్కనఁగ్రిందఁ దొరియదొకఁడు స్వజన్మటుంకుంట చే
కూరంగావలదెందు బైస్కిలునకుం గోపంబొకింతేనిలే
దారా! వాజికిసాటియైనయిది విశ్వామిత్రసృష్టంబొకో. ౨౬

మౌక్తికమాలా, గుఱ్ఱపువారు.

వేగవశేనపరిచలతి వాహే, చిత్రవిచిత్రైర్మృదుగతిభేదైః
తద్గతపుంసో భవతి హి సామ్యం, వ్యస్తవిలాసానుగతతరుణ్యాః. ౨౭

కందము, తమలపాకు.

కడుతెలుపుగలిగియెంతయు నిడుపును వెడలుపునుగలిగినిగనిగమెఱుఁగో
ప్పడుతమలపాకుభోజన, మడరినపై లేకయున్న నదిభోజనమే. ౨౯

శార్దూలవిక్రీడితం ఎడ్వర్డుపట్టాభిషేకః

ట్రావన్కూరునృపాలకోఽపిచమహీశూరాధిపో హైదరా
బాదాపట్టణసార్వభౌమ యవన శ్చాన్యేపిభూపాలకాః
యస్యాసన్కరదా స్సభాతి నితరామెడ్వర్డుభూపాలకో
విక్టోర్యాకృతపూర్వపుణ్యవిభవః పట్టాభిషేకోత్సవే. 30

ఉత్పలమాల ఆంజనేయులు

వారిధిదాఁటినావు బలవంతులరక్కసులన్ జయించి శ్రీ
భూరమణీసుతన్ గని విభుండగురాము నిక్షేమవార్త నిం
పారఁగఁదెల్పినావు జగదాదృతమాఁగ [illegible]
ధీరనుతా కపీం[illegible]

[illegible]

ఆబాల్యమునుండి యర్థ్యాయ[illegible]
మనకపౌన్నారనకసయమ్ము విద్యకై పలుపాట్లువడిమీఁద [illegible]
యూపయిఁగోర్టున కరుదెంచి పట్టాను గైకొని వకీలుగా [illegible]
నేర్పుసంపాదించి నీతిబాహ్యుఁడుగాక న్యాయరీతినెనంగు న్యాయవాది

తే॥ గీ॥ పేరుకొన్నృతకోశసామ్యమ్ము గూర దింక
నూరకజమీనుదారుల సొబ్బొనర్చి
వ్యాజ్యములువేయుమనెడి కపటమతులకు
న్యాయవాదిత్వమేకీతి సార్థకముగు. 3౧

శార్దూలము శ్రీరంగాయప్పారావుగారు.

చంగత్కీర్తివిరాజమానుఁడు కలాసామ్రాజ్యధౌరంధరీ
భంగీసంగి మహానుభావుఁడు కృపాపారంగతుం డన్నదా
నాంగంబుల్ పలుసత్రముల్నిలిపె నే యాధ్యుం డతండొప్పు శ్రీ
రంగాప్రావభిధానుఁ డుత్తమకవి వర్ణిష్ఠాభిధేయాఖ్యుఁడై. 33

సీసము స్నానపు రేవు.

పాకెబట్టలనువిప్పి తడిబట్టలనుగట్టు పేరటాండ్రొకవంక సొంపునింప
శిష్టవిద్వత్తముల్ నేర్పుమైనుదికెడి వర్ణిసంఘమ్మొక్క వంకఁజెలఁగ
"నాకిమ్ము కిత్తఁడ నాకి" మ్మనుచునీరుకాసుబావలును నొక్కటఁజెలంగ
నాభరణాములనపహరింపఁగఁజూచుపశ్యతోహరులొక్కప్రక్కఁదనర

తే॥ గీ॥ తీర్థములయందు రేవులెం తేనెసంగుఁ
గనెడి వారల కెంతయుఁ గనులపండు
వగుచు శ్రీయప్పరాయవంశాబ్ధిచంద్ర
యఖిలకవిగేయ రామచంద్రాప్పరాయ. ౩౪

శార్దూలవిక్రీడితం ఆశీర్వచనం.

శ్రీరాజత్సుతరాజితో విజయతాం శ్రీరామచంద్రాప్పరా
ట్సద్భర్తేరపి వారిశైః కవివరా గచ్ఛంతు మోదం భృశం
తద్దీవ్యత్సదసి ప్రవృత్తమిదమప్యాస్తాం వధానం చిరం
యేనాత్యంతముదం సుధీసముదయో యాతుం చబోభూయతే. ౩౫

శోభకృత్సం॥ వైశాఖమాసములో తోట్లవల్లూరు సంస్థానములోని యవధానములోని కొన్నిపద్యములు.

అవధానస్థలము.

క॥ బంగాళాతోటను ముద, ముంగోలుప శతావధానముఁ జేయించెన్
సంగతమగుగతిఁగవులు, ప్పొంగఁగ శ్రీ భాష్యకారభూపతి బళిరే. ౧

నల్లూరి గోపాలుఁడు.

మ॥ వరముల్ భక్తులకెల్ల వేళనిడు శ్రీవల్లూరిగోపాలకుం
డు రహిన్ బ్రోవుత బమ్మదేవరకులాఢ్యున్ భాష్యకారాధిపున్
గుణసాగరు సర్వలోకహితుఁ జంగత్ప్రాభవోపేతు భా
స్వరవల్లూరిపురార్థపాలకు యశస్సత్యప్రభాభాసురున్. ౨

పట్టాభిషేకమునుగూర్చి.

సీ॥ అన్నతోఁబోరాడి యున్నికోరుటలను విరిగి [illegible]
గాంచి। బహుసంపదలతోడ [illegible]
మున।మాధవమాసాన మంత్రి పురోహిత [illegible]
షమెసఁగ। బత్తియుండానుసు బ్రాహ్మణులఁ [illegible]
సుశ్రీదలిర్ప;
తే॥ గీ॥ ప్రజలకెల్లను గన్నులపండువగుచు
జూపరులకెల్ల మిక్కిలి వేడ్కయగుచు
బందిమాగధులకెల్ల మనమునఁ బ్రియమగుచు
భాసురంబయ్యె నల్లూరిపట్టగాంబు. 3

పట్టసవీరభద్రః, స్రగ్ధరా.

యోవాపస్తౌ ధ్వరేఽభూ జతికు వితశివస్వేదధారాపరీతో
యో వై తూర్ణం చకార [illegible]
[illegible]
దక్షుద్రో వీరభద్రో [illegible]

శోభకృత్సం॥ జ్యేష్ఠమాసమున మరల నేలూరులో జరిగిన యష్టా
వధానములోని కొన్ని పద్యములు.

హయగ్రీవః, స్రగ్ధరా.

శ్రీమంతం సర్వవిద్యావిహరణ వసతిం వాజివక్త్రం మహాంతం
విద్వద్భిర్ధ్యాయమానం దురితవనహరం దుష్టరక్షోఽపహారం
త్వాంగతాఽఽకారుణ్యపూర్ణం సకలభువనసంరక్షణే బద్ధదీక్షం
భక్త్యాబద్ధాంజలిస్సన్ శుభవిభవకృతే నౌమిలోకైకనాథం

ఆయాహియాహి, యనుశ్లోకమునకు తెలుఁగు.

చ॥ జనకజ! రమ్మిటుల్ చనుము సాధ్వి నగస్త్యనిభా మఁజూచి పై
వినుచుము రావణాదులను వేచినసంగతి నిర్భయమ్ముగా,
వననిధిగట్టుముచ్చట రవంతయుఁ దెల్పకు మాపెదాని మిర్రిం
గిన మునినాథుభార్యనుమి ముగ్ధరో? నీకెఱుఁగంగఁ జెప్పితిన్ ౨

నారికేళః, రథోద్ధతగతిః.

కుజేష్వతితరంఫలానిదధతే, ఫలేతు జలమప్యలం ప్రసగతి
అనేకవిధయాకరో త్స్యుపకృతిం, తతోలసతు నారికేళపదపః. 3

పద్మినీలక్షణము.

క॥ తెలుపగుచీరలుగట్టుచు౯, సలుపు౯ బతిభక్తి మిగుల సద్గుణగరిమ౯
బోలుచు౯ స్త్రీజనమునను౯, దిలకంబై యెంచుఁబద్మినీభామభువి౯.

శ్రీ. శ్రీ. శ్రీ.

క్రోధిసం॥ పుష్యములో నూజివీడులో జరగిన అష్టావధానము లోని కొన్ని పద్యములు.

జపా౯ రమ్యాయుద్ధము, రథోద్ధతావృత్తము.

వర్తతేఖలు జపానుభూపతే, రమ్యకాననిపతేరపి శ్రియై
సంయుగోఽయమసమాన కక్షయా, వృద్ధిరద్యతు జపానుభూపతేః

(సమస్య) అల్పాచమాన మరవిందముఖీచకార (పూర్తి)

భర్తుర్యతీవవిటశేఖరతాంవ్రియాతే తత్రైవచిత్తమనఘం సతతంచకృత్వా
తస్మిన్కదాచిదభిగచ్ఛతికోపభంగ్యాఽనల్పాచమానమరవిందముఖీచకార.

సుమారు రెండుసంవత్సరములక్రిందట నియ్యెడ సంపూర్ణశతావధానము నొనర్చిన బ్ర॥ శ్రీ చెళ్లపిళ్ల వెంకటశాస్త్రి శతావధానిగారు, ప్రతివత్సరమును నిచ్చటికి వచ్చుచుండుట కలదు. ఈసంవత్సరము వారే పుష్య శు ౧ శుక్రవారమునాఁడు వినోదముగా నొక యష్టావధానము నిచ్చుట నొనర్చిరి. అష్టావధానమనఁగా * * * * అని వారే దీనికిట్టిలక్షణమును పురాతనుల వాడుకంబట్టి రచించియున్నారు.

1. ఇందులోఁ గావ్యపాఠమునకుఁగా నొక బాలునిచే రఘువంశములో॥ శ్లో॥ అథవేలా సమాసన్నశైల రంధ్రాను నాదినా, స్వరేణోవాచ భగవా౯ పరిభూతార్ణవధ్వనిః॥ అనుశ్లోకము చదువఁబడఁగా నర్థముచెప్పఁబడినది. 2. పురాణమునకుఁగా భాగవతములోపరీక్షిజ్జననమొకరిచేఁజదువఁబడఁగా దానికిఁజక్కఁగానర్థముచెప్పఁబడినది.

లోలస్త్రీ.

చ॥ తనవయసెల్లఁబోవుటయుఁ దద్దయుడస్సిన మేనిచాయయున్
గొనముఘటింపనెంచి తనకున్ గలసొమ్ములు లేనిసొమ్ములున్
బనిగొనిదాల్చి ప్రాయమున భాసిలువారల మోహపెట్టఁగాఁ
గను మదిఁదృప్తిఁగాంచను సుఖమ్మున లోలఁ దృజించుటొప్పగున్. 3

ప్రకృతసభ.

శా॥ సారాచారులు పండితోత్తములు విశ్వస్తన్యలా భూపులున్
ధీరుల్ పూర్ణకలాప్రవీణులును వర్ధిష్ణుల్ సముద్యోగులున్
శ్రీరంజిల్లఁగ నెల్లచోట్లఁ దగఁబొల్చున్నేఁటికచ్చేరి య
ప్పారావారగభీరుఁడైన మనయప్పారావుగారామునన్. ౪

(సమస్య) వటబీజములంతలేసి వనితకుచమ్ముల్.

క॥ చటులాక్షివయసుము దురన్ని టులమ్ముల్నిక్షేత్రమధ్యమున [illegible] రహో
విటః కొబ్బరిబొండాల్ గా, వఁట బీజములంతలేసివనితకుచమ్ముల్. శ్రీ. శ్రీ.

---

౩. నిషిద్ధాక్షరికి నొకయనుష్టుపు చెప్పఁబడినది. (శ్రీదేవిని గుఱించి,—శ్రీదా గోదాచ, నఃపూజ్యా, మాదా, మాం, ప్రేమతోఽవభో, త్వంనీపగా, సదా, హ్రీంధీ భీమద్రూపా, ప్రికాస్త్విదా). 4. లోకవిషయములకుఁగా నెవరేయేసంగతి ముచ్చటించినను తదనుగుణముగా మాటలాడఁబడినది. 5. వ్యస్తాక్షరికి నొక సంస్కృతశ్లోకమీఁబడినది. (ఇతోబహిః పంచ పరాంచిఖాని, ప్రత్యంచితానిస్యురితోఽంతరిద్ధం, జ్ఞోపాధికేభ్యో నిరుపాధిభోగ్యే, ప్రత్యాహరద్వేత్రవరం వ్రిజామి,) దీనిలో నొక యక్షరమును దప్పక చిగురున వినిపింపఁబడినది. 6. చతురంగ మొకరితోఁ జక్కఁగానాడుటయేకాక కట్టుటకుఁగూడ సిద్ధముచేయఁబడినది. 7. పుష్పము లెప్పుడెప్పుడువైవఁగా నయ్యవి 17 అనిచెప్పఁబడినది, కాని వేసినవారు 18 యనియనిరి. ఈష ద్వైషమ్య మవివక్షితముగనుక దానివిషయమై వివేకులకంతగాఁ జర్చింప వలసియుండదు. 8. కవిత్వము 10 మందికి సంస్కృతాంధ్రములలో రచింపఁబడినది. అందులో నొకసమస్యగూడ పూర్తిచేయఁబడినది. ఆయీపద్యములే యిందుముందుదాహరిం

సమస్య, సుధేఽసుధేఽ వాఽరివధాత్సురాణాం — పూర్తి.

శ్లో॥ అయంహరిశ్చంద్రసుతః కలావాన్, మృతో భవత్సర్పవిషాభిఘాతాత్
పునస్సజీవం విరచయ్య శీఘ్రం సుధేఽసుధేఽ వాఽరివధాత్సురాణాం.

పరాభవసం॥ మాఘబహుళములో నూజివీడులోనే శ్రీవానమా
మల జియ్యంగారి సన్నిధిని జరగిన సంపూర్ణశతావధానమునఁ గొన్ని.

ఆస్వామింగూర్చిన మంగళము.

"ఏమోయి నెప్పుదేవుఁ డెవ రెచ్చట నుండు" నటంచు వేదవి
ద్గ్రామణు లెవ్వనిం దెలియఁగాగమకింతురొ యట్టిదేవుఁడే
యీమెయి నుద్భవిల్లెనని యెల్లరు నెప్పెడి వానమామల
స్వామి యె తోడు మాకు వెలివ న్ననిలే దవధానపూర్తికిన్. ౧

స్రగ్ధరా, శ్రీరామచంద్రప్పారావుగారు,

శ్రీమాన్ ధీమాన్ కలావాన్ గుణనికరనిధి స్సాధుసంతానశాలీ
దాతా నేతా వినీతో విబుధవదరజోభూషితాగారపూతః
రాజాఽనాదిప్రసిద్ధో హ్యవరిగతమహైశ్వర్యగర్వోఽనపాయో
దీర్ఘాయుః పుత్రపౌత్రై శ్చిరమవతుమహీంరామచంద్రాప్పరాయః ౨

స్వార్థపరత, చంపకమాల.

సుకృతము దుష్కృత మ్మనుచుఁ జూడఁగనీ దిసుమంత యేని యె
ట్టికృతులు సేయుటందును గడిందిమగంటిమిఁ జూపుచుండు నిం
దకు జడియంగనీయదు సదా ధనతత్పరతాపిశాచి, దీ
నికిఁ గలదుర్గుణంబులు గణింపఁగ రావు బహూక్తు లేటికిన్. 3

పఁబడుచున్నవి. అందలి మంచిచెడ్డలను గుణగ్రహణపారీణులే గుతితింప నర్హులుగాన
నీవిషయము నింతతో విరమించుచున్నాను.

నూజవీడు, 13-1-95. } ఇట్లు, R. R. APPA ROW.

వరవరముని వసంతతిలకమ్.

శ్రీవైష్ణవప్రవరసన్నుతతత్త్వవేదీ
తోతాద్రినాథపదసారసచంచరీకః
జ్ఞానీ మహాన్మునిజనైరపిపూజ్యమాన
స్సోయం ముని ర్వరవరశ్శరణం మమాస్తు. ౪

ఆలంకారికః, మత్తమయూరమ్.

తత్త్వద్వస్తూ న్యాత్మనిబుద్ధ్వా నిజబుద్ధ్యా
చిత్రంమార్గం స్వాద్యరసానాం ప్రతిపన్నః
రమ్యం వ్యంగ్యం కల్పయమానః కవికృత్యే
కర్తుః ప్రజ్ఞాం భూషణిక స్సంవితనోతి. ౫

విదేశవస్తుత్యాగము, చంపకమాల.

ఇతరులదేశమందలి మహీయములై తగువస్తుతతుల్ [illegible]
చి తనదు దేశమందున [illegible]
గతి య[illegible]
గతి నొనరించిన మనకు గ్గైవసమా[illegible]

హంసపరమహంసశ్లేషః, మౌక్తికమాలా.

శుద్ధతయా మానసపరిరోధా, ద్ధంస సమానో భవతిహ హంసః
యద్వచనాని శ్రవసి నిధాయ, ప్రీతిమనంతాం సుదృగపి ధత్తే. ౬

స్త్రీవిద్యా, శార్దూలవిక్రీడితమ్.

విద్యాభ్యాసవశేన నీతిరుదయత్యాచార ఉజ్జృంభతే
సాధ్వీనాం చరితైర్మతిః ప్రయతతే తన్మార్గ మాలంబితుం
ఆదాయవ్యయయోః క్రమం విలిఖితుం శక్తాచ కాంతా భవే
త్తస్మాత్ స్త్రీషు కలాకదాపి నకరో త్యేవాపకారం బుధాః ౭

వ్యాసః, వాతోర్మీ.

వ్యాసోవక్తానీ నిగమానాం విభేత్తా, దాసీకాంతః కురువంశప్రతిష్ఠా
సూత్రౌఘానాంకవిరాసీన్మహాత్మా, వృత్తంచిత్రంభజమానాహిసంతః.

వేదః, శార్దూలవిక్రీడితమ్.

పూర్వార్థం పఠతాంతు కర్మనిచయే ష్వాసక్తిరుజ్జృంభతే
వాక్శుద్ధిం భజతే నివాసమయతే తేజోముఖేబ్రాహ్మణం
అరజ్ఞానవివేకశూన్యహృదయో ప్యాలంబతే యోగ్యతా
మన్యార్థం పఠతాంతు ముక్తివనితా వామాంకమారోహతి, ౧౦

జ్యోతిషం, ఆర్యా.

ఆకాశవర్తమానా, గ్రహాః ప్రమాణంహి యస్య శాస్త్రస్య
తచ్ఛాస్త్రరత్నమేత, న్నేత్రం లోకస్య కేవలాంధస్య. ౧౧

తిరుపతివేంకటేశ్వరస్య ప్రకృతకవిభ్యాం శ్లేషః, ప్రహర్షిణీ.

సేవేహం తిరుపతివేంకటేశ్వరంతం బ్రహ్మోయద్గురురభవన్మహానుభావః
లక్ష్మీ ర్యత్ప్రియతరుణీప్రసిద్ధశీలా, నిత్యంయస్తిరుపతినాకృతానుషంగః

సేవకవృత్తి, చంపకమాల.

వృతిగననెంచినన్ సమయమియ్యదు సౌఖ్యముమాటటుండఁగాఁ
జతురిమ గల్గువాఁడయినఁ జాతురి లేదనిపింపఁజేయు స
మ్మత మగువర్తనంబు గల మానిసికేనియు లోటు తెచ్చు మం
చితనముడంగఁజేయుఁ గద? సేవకవృత్తి మహెట్టివారికిన్. ౧౩

నూపురః, స్రగ్ధరా.

రత్నైః ప్రత్నైర్విచిత్రై రనుపమఘృణిభి ర్మండితైః ఖండితాన్యై
స్సంయుక్తః కాంతిశాలీ ఘులఘులితరవః కామినీపాదలంబీ
నాట్యాదౌ కింకిణీభి స్సమ మనుకరణం తద్ధ్వనే రాదధానో
వ్యస్తానాం కామినీనాం ముద మపి వితర న్నూపురో భాతు లోకే

స్వామికిరీటః, శార్దూలవిక్రీడితమ్.

రత్నై ర్యాన్త్యన్తరై ర్విచిత్రఘృణిభి ర్నానావిధై రంచితో
మౌళిస్థో జయతి స్వయం మణిమయ శ్శ్రీశేషశాయి ప్రభోః
యత్కాంత్యా విజితో రవిః ఖపదవీ మాలంబతే లజ్జయా
యద్దీప్త్యాతు పలాయతేంధతమసం భక్తాంతరస్థాయినా. ౧౫

మోటార్కారు, మత్తేభము.

లలిఁబాశ్చాత్యులబుద్ధికల్మిఁ గడుహేలాగాములౌ వారు మి
క్కిలిగాఁ దాముపయోగము న్బఱపఁగాఁ గీర్తింపఁగా నేదిబై
స్కిలుకన్న న్ఘన మెక్కుడెక్కుఁదగుపక్కి న్రైలువేగంబు జా
డలతోఁ బోయెడియంత్రరాజ మది మోటార్కారు సామాన్యమే.

రంగనాథః, భుజంగప్రయాతమ్.

కవేరాత్మజా తీరవాసం మహాంతం
సదా పూజితం రావణ స్యానుజేన
నిరాధారభూతా౯ జనా౯ పాలయంతం
ముదా రంగనాథం భజామోఽర్థసిద్ధ్యై. ౧౭

రంగనాథః, మత్తకోకిలా.

రంగనాయక మాశ్రియేగుణరంగ మంగజసుందరం
మంగళాస్పద మంఘ్రిసంభవగంగ మద్భు[illegible]
సంగహీనజనానుషంగధు[illegible]
సంగతం సతతం శ్రియా రుచిభృంగ [illegible]

కీచకశ్లేష, ఉత్పలమాల.

పాచకుఁడైనభీముఁడు సెబాసని సజ్జనులెల్ల మెచ్చఁగాఁ
గీచకమట్లుగాఁ బ్రిబలుకీచకుని న్వధిచె న్ధటాలున
న్నీచకృతుల్ పొసర్చునవినీతుల కెల్లర కిట్టి శాస్తి సం[illegible]
కోచము లేదు కల్గునిదిగోఁ గనుఁగొం" డని తెల్పికై వడి[illegible]

శ్రీ పేరుందేవీసమేత శ్రీదేవాధిరాజస్వామి నేనమః,

శ్రీమతేరామానుజాయనమః

శ్రీవానాచలరామానుజయతీంద్రగురవేనమః

శ్లో॥ సదా తనోతు మంగళం సవానశైలయోగిరా । ట్సమస్త లోకకాంక్షిత స్వపాదపద్మదర్శనః । వసంతి యస్యమందిరం రమాగృహం నటద్రమం । సమస్తలోకమానితం సరోజయుక్తదీర్ఘికం॥ ౧॥ మధురకవినామభాజం । వానాచలయోగిరాజ మనసుం తం। మానవకేసరినామా నమామి దాసోహ మన్వహం భక్త్యా॥ ౨॥ వందామ

చెన్నపురి, స్రగ్ధరా; ప్రతీపాలంకారః

చెన్నాఖ్యా రాజధానీ విలసతి సితరాం సాగరస్యానుతీరం
రాకాచంద్రోపమాస్యై ర్గజగతిభి రలం కామినీనాం సమూహైః
ఆకాశాగ్రప్రచుంబి ప్రవిమలవిలసత్సౌధరాజై ర్ధరాజైః
కాంతాదేహానుకారివ్రతతివితతిభి ర్భాసురోద్యానభాగైః ౨౦

గుఱ్ఱపుసవారు, మత్తకోకిల.

కాలిడెక్కలతాఁకుచే వడిగాఁ బరాగము రేఁగఁగా
హేలగాఁ జను వారువమ్ముల నెక్కి యింపుఘటింపఁగా
గాలితో సమమైన వైళముగాఁగ వేడుకతోడ వా
హ్యాళికేగెడి వారిఁజూడఁగ హాళిపుట్టక మానునే. ౨౧

నూజివీడు చెఱువు, రథోద్ధతా.

శోణితస్యసదృశేనవారిణా, పర్వతోపమ విశాలసేతునా
నూజివీడునగరాంతికే సరో, రాజతే సకలజీవజీవనమ్. ౨౨

కాంచీవరదరాజః, శార్దూలవిక్రీడితమ్.

కాంచీపట్టణవాసినం గుణఖనిం కందర్పరమ్యాకృతిమ్
నాభిస్థోమమణి ప్రభాకవచితస్వావాసదేవాలయమ్
వేధోయాగసమిద్ధసంస్కృతవపాగంధోజ్జ్వలోష్ఠం పరం
దేవీనాథ ముమాసతీపతినుతం దేవం శ్రియై సంశ్రయే. ౨౩

హావిబుధ బృందానతాంఘ్రియుగవందారుదుష్కృతిహరం। కుందాభదంత మరవిందాననం శ్రితసుమందారభూరుహవరం। స్కందాదిసన్నుత ముకుందాంఘ్రి భక్తిరుచి సందాయిమానసతలం భేదాభిదాదిమతవాదాపనుత్తిపర వానాద్రిలక్ష్మణమునిం॥ ౩॥ ప్రత్యస్తద్వ్యయతత్త్వసారసరణీసంచారబద్ధాదర। శ్రీమత్సౌమ్యవరాష్టదిగ్గజవరేష్వాద్య సనాథస్థితః। వానాద్రీశకృపాఝరీజలనిధిః కారుణ్యపూర్ణో నిశం। శ్రీవానాద్రి కలిఘ్న లక్ష్మణముని ర్జేజీయతాం సంతతం। ౪॥ శ్రీవానాద్రికలిఘ్నలక్ష్మణమునేః ప్రఖ్యాత విద్వజ్జుషి। శ్రీమచ్ఛ్రీపతి వేంకటేశవిబుధా విద్వచ్ఛిరోభూషణౌ। గీర్వాణాంధ్రకలాకవిత్వరచనా చాతుర్యలీలాగ్రహా।లోకేఽదృష్టచరం సదస్యకురుతాం చిత్రావధానక్రమం॥ ౫॥ శ్రీరామచంద్రాప్పారాయభూపతేశ్చ సంచోదనా ద్వేంకటశ్రీపతిభ్యాం।

హంససూర్యయోశ్శ్లేషః, శిఖరిణీ

సరోజైస్సంబంధం వ్రజతిభజతే సత్పథగతిం
సదాప్రీత్యాధత్తే కుసుమశరసూనుం తమసఘుం
పదం రక్తం ధత్తే సుదృగువకృతిం చాపి తనుతే
తతో హంసో నూనం భవతి ఖలుహంసో యతివిభో

గ్రామోంఘోను, మందాక్రాంతా.

యేయేగానప్రకలితధియో యుత్రిషు తాత్రిపిగావే
యాయాగానప్రకలితధియో యుతౌత్రిషు తాపిగావే
తేషాం తాసాం ధ్వనిముపగతో భేదమీశోపశమూస్యం
గాత్రిమోంఘోనూ రచయతి తమానంద మే వాద్రితే

రథః, ఉపేంద్రవజ్రా. ఉల్లే

పికా రసాలాగ ఇతి భ్రమంతి, సురా
జనాస్సువర్ణాద్రి రితిభ్రమంతి

ఆయ
అంగ లేరు
ర్తింప లేరు ।
నవాల్పట్టలేను । కష్టమొట్టి
తతామరయ లేను,

కృతానిపద్యాని శతావధానం విలోక్యకొతూహాల వ
నాద్రిలక్ష్మణముని స్సర్వజ్ఞచింతామణి । శ్రీరామాను
రకః। వేదాన్తాదిమసర్వతంత్రి చతురో యసా
నాగ్విహృతయే సైపా కవిశ్రేష్ఠ
నేకాన్యహం। పద్యానిశ్రుతి శతావధాన
కవివాగ్వి జృంభణరుచిరీతీయామసంమేళ జ ।
గంపినా ఉలంబయో ॥ పూర్వం భోజవివ
శేకో భూ ద్భవభూతిరన్యకవిరా ట్ప్రీత్రిశాలి।

తే॥ గీ॥ ఒకులఁ బోషించుకొలఁకుఁ గాకుండవలెనె
భాగ్య మిదియంతయును స్వానుభవముకొఱకె
యనుచుఁ దెలియంగనేర రయ్యయ్యొ? కొంత
మందిరాజులు వారి నేమనఁగవచ్చు. ౨౭

సులోచనము, ఉత్సాహ.

మసలితనము చేత నేత్రములకుఁ దెరలుగప్పినన్
ససిగఁ గన్పడంగఁగాచసంస్కృత మగుయంత్రముల్
బొసఁగఁదాల్చి దానికల్మిఁబొత్తములఁ పఠింతు రిం
పెసఁగ నవసరంబు గల్గవృద్ధపండితౌఘముల్. ౨౮

విశిష్టాద్వైతసిద్ధాంతః, మందాక్రాంతా.

భక్తిర్ముఖ్యా నిగమవిహితే కర్మజాలేసిరాస్థా
సర్వత్ర శ్రీహరిపదసరోజాతబద్ధా ప్రపత్తిః
స్వప్నస్సత్య స్సగుణవిషయా బుద్ధి రర్చా సమగ్రా
లోకే రామానుజమత మిదం సర్వత స్సుప్రసిద్ధం. ౨౯

అద్వైతం, ఉపజాతిః.

మృషాప్రపంచ స్త్వయమేవ చాత్మా, సమస్తవస్తుష్వపిచాత్మనైక్యం
వదంతి యచ్ఛంకరపాదగుప్తా, స్సమగ్రమద్వైతమిదంయతీంద్రాః 30

నృపతివ్యూహం జరీజృంభితా।మన్యే శ్రీపతివేంకటేశ విబుధాభిఖ్యాం వహంతావితి॥౯॥ ఇమౌకవీపూర్వకవీంద్రతుల్యా । వితీరితుం నాలమహం కదాపి। ఇమౌతు దేవాంధ్రభాషా ప్రవీణౌ। శుశ్రితంకదా తత్కృధితాంధ్ర పద్యం॥ ౧౦॥ శ్రీమచ్ఛ్రీపతి వేంకటేశ కవిరాజ్ఞా సావధానక్రమం। శ్రోతుం వీక్షితు మేకఏవ ఫణిరాట్ ఛక్తోహి చక్షుశ్రవాః శ్లాఘానూచి నిజోత్తమాంగచలనం కర్తుం సహస్రాననః స్సోప్యేవేతి విదామహేంకువలయే నాన్యోస్తి నద్వాపరః॥ ౧౧॥ కింబహునా॥ శ్రీమచ్ఛ్రీపతివేంకటేశ కవితా మాధుర్యభుక్తేః పరం। ద్రాక్షాక్షారసమాభవ న్మధుసుధామాధుర్య శూన్యాత్మకం। అశ్నాతేశ పరానరాస్సమభవన్ మోచారసాస్వాదనే। పీయూషే జనితంచ భేషజమతి ర్దేవాసురాపేక్షితే॥ ౧౨॥ సన్మానసాంబురుహచింతితపద్మజేశ । స్సూర్యాప్త విష్ణుపదసేవన లాలసాత్మా। భూయాదభీష్ట ఫలదస్సభిశాగ్రిగణ్య। విద్వద్గణస్య గగనాచలరాజహంస

మంత్రులయవ్యక్తత, సీసము.

యశమెట్టిదో యపయశమన నెట్టిదో, యించుకేనియులోన నెఱుఁగలేరు
కార్యమెట్టిదియో యకార్యంబ దెట్టిదో, యర్థపరిసక్తిచే నరయలేరు
ద్రోహమెట్టిదియొ యద్రోహంబ దెట్టిదో, కార్యప్రసక్తిచే గాంచలేరు
ఉచితమెట్టిదియో యనుచితంబ దెట్టిదో, యైశ్వర్యమదముచే నరయలేరు
తే॥ గీ॥ కల్లకృత్యములను బన్నికానుకోలను
గుల్ల సేతురు రాజుఁ గోటలెల్ల
వారినననేల యట్టిది వానులకును
జన వొనఁగుచున్న రాజుల ననఁగవలయు.

ఆర్బతునాటుక్షోరము.

ఉద్యోగములు చేసి యూళ్లనెల్లఁ
కొంత। భూములన్నిఁటినమ్మి పొ
మదికొంత। వ్యవసా
టిదొకు
ద్రవ్యంబుకొ
తే॥ గీ। దేశదేశ
యార్జనము చేసికొ
ఆరుబతునాటు హారి
క్షోరమున కీడువచ్చెడి

స॥ ౧౩॥ చిరంతనోక్తిమాలియుగ్మతత్త్వ
జార్యయోగినః। కృపాకటాక్షవీక్షయా చిర
రామచంద్రయప్పరాట్॥ ౧౪॥ శ్రీవానాద్రియతీశాజ్ఞ
నృసింహవిదుషా శ్లాఘాపూర్వకపత్రికా॥ ౧౫॥ పరాభ
భృగోర్దినే శతావధానంకలితం సభాయాం ఖాద్రియె

గద్య. శ్రీనూజివీడాఖ్యపత్తనే శ్రీమత్తోతాద్రి రామానుజం
జిగుంభితే సదసి శ్రీమద్రాజాధిరాజ శ్రీరామచంద్రప్పారావు
మహీపాలవర్యేణ ప్రచోదితాభ్యాం శ్రీపతి వేంకటేశాఖ్య క

గర్వముగలవాఁడు గాడిద, మత్తకోకిల.

మానవుం డెవఁడేనియుం దనమానసమ్మున గర్వమున్
బూనినం దన కెంత తెల్వియుఁబోల్పు గెల్పును గల్గినం
గాని వానిని గాడ్దెయం చనఁగావలె న్నదిఁగొంక కే
వానికైనను గర్వమన్నదివంచనన్ ఘటియింపదే. 33

ద్రౌపదీకృష్ణానద్యోశ్శ్లేషః, మణిమాలా,

సద్వర్తనశీలాంసాధ్వీమమలాంగీం। నీరేరుహవక్త్రాంహంసేంద్రగతింతాం
కోకస్తనభారాంకూర్మప్రపదాంశ్రీ। కృష్ణాంకమలాభాంమనుతేకిలకృష్ణా.

ద్వైతమతము, మత్తకోకిల.

జీవుఁడున్ మఱియాత్మయు న్వెసఁజేరుటన్న హుళక్కి యా
దేవుఁ డుండెడిచోటికిన్ దమదేహమే చను దివ్యమై
యీవసుంధర యెల్ల నిత్యమనేకులుందురు జీవు లీ
త్రోవ ద్వైతమతమ్మునం గలత్రోవ పండితమాన్యమున్. 34

విదూషకః, స్రగ్ధరా.

స్రగ్ధారీ దండధారీ వివిధవసనయుక్చేళధారీ వికారీ
సంచారీ హాస్యకారీ కుటిలతరవచో భాష్యకారానుకారీ
దూరీభూతోచితోక్తిర్వినయవిరహితో నామధారి ద్విజాతీ
రాజ్ఞామత్యంతమిత్రం రహసి విజయతే దూషకోయంవిపూర్వః 35

ధానకవితాచాతుర్య సందర్శన సంతత సంజనితసమ్మోద భరితేన శ్రీమద్వానాద్రికలి ఘ్నలక్ష్మణయతీంద్రాజ్ఞానుసారిణా శ్రీమత్తత్సన్నిధి శ్రీకార్యదర్శిన్ విబుధవర్యేణ శ్రీమ ద్వీరలతాకులపయః పారావారరాకాశశాంకేన స్వస్తికరహస్తిగిరిమస్తకతలస్వస్తరు శ్రీ పెరుందేవీసమేత శ్రీదేవాధిరాజచరణ సరసీరుహలాంఛిత శ్రీమత్కాంచీపురనివాస రసి కేన లక్ష్మీనృసింహాచార్యకవినా ప్రకటితా లిఖితా పఠితా ప్రదత్తాచేయం శ్లాఘాపుర స్కృతిపత్రికా విలసతు తరాంసమ్మదే,

రాజద్రోహము: చంపకమాల.

క్రమముగ నాఁడునాఁటికి విగవ్వకునేనియుఁ జేయి సాచు రా
జ్యమునకు హానిఁజేయుఁ గడునద్భుతగోప్యకృతుల్ పొనర్చును
త్తమలకు భారమౌఁ దుదకుఁదాఁజెడి పోవును దిన్నయింటివా
సములను లెక్క పెట్టునృపసత్త్వము వంచకుఁడెంతు మన్ననే. 38

రాజభక్తిః పంచచామరః

నృపస్యసత్కృపావశా దభూన్మమాస్యజీవనం
తతోఽస్య సేవనం సదాకరోమి జీవనావధి
ఇతిస్మయస్తనోతి చింతనం సదాసదాత్మకం
సఏవ రాజభక్తిమాన్పరం నతస్య నశ్యతి. 39

స్వదేశాభిమానము, శార్దూలము.

సౌమ్యున్నమ్మొనరింపఁబోకుఁ [illegible]
[illegible]
సమ్మానంబును జూపిరేని మనదేశస్థుల్ [illegible]
రిమ్మార్గమ్ము పరిత్యజింపకెటులే నీదేశముం బ్రోవరే. [illegible]

వర్షాకాలః, మందాక్రాంత [illegible]

మేఘా విద్యుత్కనకరుచిభి ర్భాసమానా అభూవన్ [illegible]
వర్షాకాలో విలసతి తరాం నీరగర్జన్నదీకః
సర్వేపూర్ణా గిరిఝరవశా దాతటాంతం తటాకా
జాయాపత్యోస్సమజని సుఖం సంతతాశ్లేషజన్యం. 40

దారిద్ర్యమేమంచిదియనుట, మత్తేభము.

పరమేదో యిహమేదో మాన్యులెవరో పరిఖ్యాతినా నెట్టిదో
యెఱుఁగన్వచ్చును భక్తి హెచ్చుహరిపై నింతిం తనర్ రానిద్దె
కరమబ్బుం దయ, హింసయన్న వెఱవంగాఁజేయు దారిద్ర్యమే
వరమాకారక! సమస్తసద్గుణములం బ్రాపింపఁగాఁజేయుటన్. 41

జడ వెనుక నుండుటకుఁ గారణము, మాలిని.

పలువురు! గనరంచున్ భామకుం వెన్కఁగూడన్
గలుగునుసిరియంచున్ గంటకమ్ముండదంచున్
గలికిచెయిదులందున్ నాట్యముంజేతునంచున్
దలఁచి నిలిచె నౌరా? తన్వికిన్ వేణివెన్కన్, ౪౨

సభా, ఇంద్రవజ్రా.

విద్వత్త్రికాండై ర్విపులాధినాథై । ర్దివ్యార్యయతీంద్రై ర్విశ్చిరకీర్తికామైః
సభావిభాతి శ్రియమాదధానా । వరా చతుర్వర్ణవిరాజమానా. ౪౩

కామినీగర్హణం. మందాక్రాంతా.

సంసారస్య ప్రబలకలుషాపారకూపస్య హేతు
ర్మోహాంధస్య ప్రచలితధియః కామినీలోకస్య మృత్యోః
జన్మాగారం ప్రతిపద మసత్యోక్తివాచాలతాయాః
కంఠేపాశః పురుషవితతేః కామినీ కేన సృష్టా. ౪౪

చెదపురుగు, శార్దూలము.

శ్రీమంతం బగునట్టి గేహమునకున్ జేట్పాటు వాటించు నెం
తే మేలై తగునట్టిపుస్తకముల స్నిర్భిన్నముల్ సేయు న
త్యామోదం బొడఁగూర్చు వస్త్రములనత్యల్పంపుఁగాలంబులో
నే మాపుం గద? వమ్రి యన్పురు వజుండేలాగు సృష్టించెనో. ౪౫

అచ్చతెలుఁగు, ఆటవెలఁది; వేణుగోపాలుఁడు.

వ్రేపెలందు లెపుడు వేవేలుగొలువంగఁ । బిల్లగ్రోవి నల్లనల్లనూఁదు
కొనుచు వేడ్కమీఱఁగనునాటలాడెడి । గొల్లపిల్లవానిఁగొల్తు మేము.

సంస్కృతభాషోపయోగః, పృథ్వీ

చతుర్నిగమసంగతా న్యఖిలధర్మమర్మాణిచ
ప్రకర్తు మనఘాం ధియం దిశతి తత్త్వదర్థోదయాత్
సుపర్వజనభారతీ సకలధర్మసంబోధినీ
న కస్య ముదమాతనో త్యఖిలవేదవేదాంగభూః ౪౬

రాజనీతి, వసంతతిలక.

దీనాంధపంగుషు దయాం కలయేత రాజ్యే
వృద్ధిర్న యేత కరమార్యనుతం నిరాశః
విద్వత్క-వీంద్రకృత సత్కృతిరత్నజాల
మంగీకరోతు నృపతి ర్యదికీర్తి మిచ్ఛేత్. ౭౮

సేతుబంధనం, శాలినీ.

తంపౌలస్త్యం!హంతుకామస్సరామ, స్సేతుంచక్రేసాగరస్యాంతరాళే
తద్ద్వారాదారాపహర్తారమేనం హత్వాయోధ్యాంప్రాపభూయోపికీశైః

ద్రౌపదీవస్త్రాపహరణమ్—స్రగ్ధరా.

పాంచాలీ మేకవేణీంసదసినరపశు ర్వస్త్ర ఆకృష్య మూర్ఖో
ద్ధాష్ట్యం!చక్రే తతస్సా "హర మురహర మే వ్యాపదం దీనబంధో"
ఏవం చక్రే నుతిం శ్రీ హరి రపి కరుణాసాగర [illegible]
క్షౌమా న్యన్యాని దత్వా [illegible]
[illegible]

స్వామీశ్రీమాఞ్జియ్యర్నాథో! [illegible]
నానాద్రీట్పాదాబ్జాసక్తో! గేయశ్శిష్యై రన్యై ర్మాన్యైః శ్రీ. ౭౯

శ్రీ వానమామలాష్టావధానము.

(ఇంద్రేణసహ వరికృతయతీంద్రస్య సామ్యమ్ శార్దూలవృత్తమ్.)
సర్వై స్సేవ్యతమో బుధై స్సమధిక శ్రీదృక్సహస్రాంచితో
రాజా దివ్యనదీ సరోభవశతై స్సంపూజిత శ్శ్రీపతిః
దీవ్యద్దివ్యసుదృగ్గణై స్సతత మహ్యామోది తాభ్యంతర
స్సోయం గోపురనాయకో విజయతాం రామానుజార్యో యతిః. ౧

చంద్రునిమణితోఁ బోల్చుట, మందాక్రాంతా.

మందాక్రాంతస్సురపతిదిశాపర్వతస్యాగ్రభాగం
దేశందేశం సరసకిరణచ్ఛాయ శుభ్రం వితన్వన్
నీకేజాక్షీ ప్రియజనసమాయోగ సంధానచేట
శ్చందో భాతి క్లమహరకరో వ్యోమపేటీమణిస్సన్. ౨

హరిశ్చంద్రేణసహ శ్రీరామచంద్రాప్పరాయస్య సామ్యమ్, స్రగ్ధరా.

విశ్వామిత్రాయ దత్వా సకలమపిధనం సత్యవాక్యప్రతిజ్ఞాం
నానాకష్టానుభూతిం దధదపి భువి యః పాలయామాస రాజా
సోయంరాజాగుణాఢ్యో భవతు బత హరిశ్చంద్రభూపాలవర్యో
యత్కించి త్కష్టశూన్యం పరిచరతిబుతం రామచంద్రాప్పరాయః.

ప్లవంగసం॥ చైత్రములో ఖాసింకోట సంస్థానములో నొకయష్టావధానము జరగెను గాని రికార్డు ప్రకృతము తటస్థింపదయ్యె.

ప్లవంగసం॥ మార్గశిర బహుళములో బెజవాడలో ఆకెళ్ల వెంకయ్య కోవెలమూడి రామయ్యగార్లు చేయించిన శతాష్టావధానములలోఁ గొన్ని

పరిష్కృతపండితుల స్థితి, మాలిని.

నృపతిజనసమూహే రాజ్యహీనే కవీంద్రా
విమల తరయశస్కాః పండితా శ్శాస్త్రవిత్తాః
భృతకధనవశేన ప్రాప్తకుక్షిప్రచారాః
కథమపి నగరేషు ప్రాయశః పర్యటంతి.

వసంతఋతువు.

శా॥ కూయఁ జొచ్చెను గోకిలప్రతతి కూకూరావమొప్పన్ జగ
ద్గేయంబై తగుపల్లవప్రతతిచే దీప్తమ్ములయ్యెం దరుల్
మేయన్ జొచ్చెఁ జకోరదంపతులు మేల్మిన్ వెన్నెలల్, మారుఁడున్
డాయన్ జొచ్చెను బాంధభామినుల నాడంబంబుతో నామనిన్.

కోవెలమూడి రామయ్యగారప్పుడున్న రీతి.

సీ॥ చలువఁ జేసినయట్టివలువ మూఁపున నుండి పక్షమ్ముపై జీరువాఱు
చుండ। నాజానులంబంబులైన కరమ్ములు కోటుజేబులలోనఁ గొమరు
మిగుల। నాకాశమునకునై యభిముఖంబగు నాననంబు దా నాలో
చనంబు దెలుప। నంతగా నాభరణాడంబరము లేమి నెగడునిగర్వంబు
నీటు దెలుప,

తే॥ గీ॥ కవులు నుతియింపఁదగిన లక్షణములొప్ప
నేఁటిసభ నెంతయేనియు నీటుమెఱసె
నలరు కోవెలమూడి వంశాబ్ధమునకుఁ
గోవెలయొనాఁగ రామయ కుతుకమలర. 3

ప్రకృత హిందూదేశస్థితి.

ఉ॥ భూపతులందు రాజ్యమున బొత్తిగ భక్తి నశింపఁజొచ్చె లో
లోపల రాజులెల్లరకు లోచన మెక్కువ కాఁదొడంగె ''లో
కావకృతుల్ పొసర్పఁదగునట్టిరు హూణు'' లటంచు నెల్లచో
వ్యాపకమయ్యె నీవయిని వచ్చెడిచిత్రము లెట్టివౌఁగదా. 4

కనకదుర్గ.

మ॥ ఘనమైయొప్పెడి యింద్రకీలమున వేడ్కల్ మీఱఁగాఁ గాపురం
బునుజేయుచు దొరకొన్న దేవి చరణాంభోజాతమత్తద్విరే
ఫనికాయాయితసర్వదేవ నిచయ ప్రస్తుత్య చారిత్ర చ
క్కనిమాయమ్మ కృపాబ్ధి యో కనకదుర్గా? మమ్మురక్షింపుమా. 5

సువర్ణముఖి, కాళహస్తీశ్వరుఁడు.

సీ॥ ఏనదీజలము నెక్కెంతేని గ్రోలినఁ బతితులెల్లరును బావనతగాంత్రు।
ఏదేవుపాదంబులెంతేనిసేవించి తిన్నండు భక్తి నందీప్తుఁడయ్యె। నేనదీ
స్నానంబు నెనసి బోగపుఁగన్నెలిరువురు ముక్తికిఁదెఱవులైరి।ఏదేవుమ
హిమంబునెఱిఁగి తావ్యాళంబు మునులు గాంచఁగలేని మోక్షమందె,

తే॥ గీ॥ అట్టినది యట్టిదేవుఁడు నట్టిదేవి
యట్టిపట్టణమును భువియందెకాదు
స్వర్గపాతాళములనేని దుర్గమంబు
కావునను దాని ''దక్షిణకాశి'' యంద్రు.

సూర్యోదయము.

సీ॥ వృక్షపంక్తులమీఁద విరివిగాఁదగు నవశ్యాయమెల్లను రూపుమా
యుచుండఁ। జెట్లమీఁదను గూళ్లజీబులోనుండుకాకములు కాకారవ
క్రియము దెలుప। సచ్ఛాత్రులగుచు ద్విజప్రకాండమ్ములు స్నానార్థమై
సరస్తటులుచేర। సభిసారికాంగన లటునిటువంచబంగాళమై తమ
యిండ్లకడకుఁ జేర.

తే॥ గీ॥ కలఁగితేరెకు నీరంబువలెనె కటికి
చీఁకటులు విచ్ఛిపోవఁగఁ జేయుచుండెఁ
బ్రాగ్దిశాభామినీ ఫాలభాగమందు
నలరు బొట్టన రవి యుదయాద్రికడకు. ౭

నల్లి.

క॥ ఉల్లాసమెంత కల్గిన, నల్లీ? నీవున్నయెడల నరునకు నిద్రా
భ్యుల్లసనంబది సున్నయె, తల్లిగలుగు వేశ్యఁ దగులుతఱుణుసుఖగతిన్.

(గులాబి)

చ॥ పలుచని రేకులన్ సొబగు పొల్పదునాకృతియున్ బరీమళం
బొలసెడి రీతియున్ సకలమున్నది నీకొకలోపమున్నదే
లలితగులాబిపుష్పమ? విలాసము నెల్లను డిందఁజేయు ముం
డులు భవదీయమాలతఁ గడున్ వికృతిన్ గలిగింపకుండినన్. ౯

సమస్య—కవిగాంచునె పగఁటియందుఁ గవికులతిలకా.

క॥ అవిశేషంబగుగతి జం, తువులు దివారాత్రములు గనుంగొన నేర్చున్
రవియునిన నడలునలఘూ, కవిగాంచునె పగఁటియందుఁ గవికులతిలకా.

(సమస్య) అంగము లేనివాఁడు తనయాలిని గూడి సుఖించె నెట్లనో

ఉ॥ "భంగము వచ్చె నోహర? కృపాకర? మత్పతి దోషి కాఁడు పే
ర్మిం గరుణింపవే నువశమింపదు నాపరితాప" మన్న నో
జాంగనకై హరుండు కరుణాకరుఁడై వరమిచ్చె మీఁద న
య్యంగము లేనివాఁడు తనయాలిని గూడి సుఖించె నెట్లనో. ౧౧

ప్లవంగసం॥ పుష్యబహుళ౯ములో చెన్నపట్టణమున ప్రొఫెసరు రంగాచార్యుల వారింగూర్చియు, సంస్కృతపుఇనస్పెక్టరు ఆర్ కృష్ణమాచార్యుల వారింగురించియు నాశుగాఁ జెప్పినవి.

శ్లో॥ విద్వత్త్వేన సుదుర్లభా యది భవేత్తే నిస్పృతాదూషితా
స్తాదృక్షా అపి గర్వపర్వత శిరస్సంచారి పంచాననాః
కింతేషాంధనసంచయేన భవతాం సర్వంచ సంపన్న మ
ప్యేకోనాపినదోష ఇత్యహమహో రంగార్యరంఘోముదం. ౩౧.

TRUE COPY.

TRIPLICANE.
25th January 1908.

I have some knowledge of Pandit Satavadhani Challapilla Venkata Sastri's poetic composition in Telugu, and consider them to be of high merit. They indicate an extraordinary command of both Telugu and Sanskrit; and their linguistic accuracy and easy flow are quite striking. His power of appreciating and enjoying true poetry is also noteworthy, and it is indeed this power which has made him the poet that he [illegible] and accurate knowledge of Telugu and Sanskrit, combined with his power of producing as well as appreciating good poetry, ought to make him a very worthy and useful teacher of Telugu in Colleges where that language and its literature are taught. He is both rational and critical, and is in no way an old-fationed Pandit.

(Sd) M. RANGACHARIYAR.
Proffessor of Sanskrit and comparative Philology
Presidency College
MADRAS.

I am sincerely glad to record my impressions of M. R. Ry Venkata Sastrulu. I have read some of his published works with no less profit than pleasure. This morning he came to see me and I have spent over three hours with him, during which he recited to me a great many from his large store of verses still in M. S. form. They markedly display his versatile powers. He is one of three or four of his abilities I have come across these many years. Great as are his prodigious memory and the spontaniety of his extempore versification, which many others have admiringly testified to, what I specially value is his extensive, profound and accurate scholarship in Sanskrit and Telugu. Such is his vast and varied learning in both these languages, so lucid, simple and chaste is his style

శ్లో॥ గైర్వాణ్యాఽపి గౌరవం కవివరై రేవంపురా సంచితం
భోహూణా అపితత్కలాకలనత స్సంప్రాప్తగర్వా బుధాః
హూణ్యాఏవ విశేషగౌరవమితి వ్యర్థామతి స్త్యజ్యతా
మిత్యేవం ప్రథయత్యయం ద్వితయమపి చ్ఛ్రీకృష్ణమూర్త్యగ్రణీః. ౧

శ్లో॥ అభ్యస్తా భవతా సితాననకలా గీర్వాణభాషా తతశ్శా
బ్దంశాస్త్రి మధాన్య దేత దితరై రాలంబితుంశక్యతే
శాంతి ర్హూణకలార్జనంకిల పరశ్రేయస్సహాత్వం కథంలబ్ధం
కృష్ణసుధీమణే నఖలు తన్నామ్నః ఫలం శ్రీహరేః. ౨

---

and so studded is his poetry with striking and, sparkling gems of wit and fancy, that if his lot had fallen on olden days, and Macaenas of those days would have eagerly taken him into his patronage. What is now open to him and the like of him is only one of the higher panditships in our Colleges and they are but few. By his mastery of Sanscrit as a foundation for his Teulgu learning, he will be quite an acquisition in the best of our Colleges. He is, besides, young and vigorous enough (humanly speaking) to put in a service of over twenty years I heartily wish he would have an early chance and a successful one.

Lakeside,
Kilpauk.
26th January 1908.

(Sd.) P. ANANDA CHARYULU,
High Court Vakil.

OFFICE OF THE TELUGU TRANSLATOR TO GOVERNMENT,
MADRAS.
27th January 1908.

Tirupati Venkateswara Kavulu, are twin-poets of a high order, well known in the Telugu Districts, for their ready, off-hand intelligent and superior compositions in Telugu and Sanskrit poetry. Their works are not a few and they display the rare merit of appreciation of what real poetry is. Besides they are Satāvadhā-nies, not as generally recognised by courtesy, by their actually tested exhibitions of their powers.

I have asked the Junior Pandit Venkateswarulu to teach an imaginary class in Amuktamalyada and Sringara Naishadamu, two of the great classical works in Telugu. He has satisfied me by giving critical notes to the class on modern lines, bearing on all important points—Grammar, prosody, rhetoric, allusions, &c.,

ప్లవంగ సం॥ పుష్య బ ౧౨ శుక్రవారం రాజమంఢ్రి కాలేజిలో జరగిన యష్టావధానములోఁ గొన్ని,

సభ, చంపకమాల.

పలువురు పండితోత్తములు పావనకీర్తులు సుప్రసిద్ధు లు
జ్జ్వల మతులైనటీచరులు సజ్జనులైన తదస్యులుఁ దగన్
నలుగడలన్ జెలంగఁగ ఘనంబగు రాజమహేంద్రిపట్టణ
స్థలవిల సత్కళాలయము తద్దయునొప్పె సభావిభాసియై. ౧

వందేమాతరమునకు సంబంధించిన ప్రసిద్ధులు.

శా॥ శ్రీమంతుండగు పాలునన్ దిలకు వాసిన్ బొల్చురాయుండు ను
ద్దామంబౌ తమదేశ దుస్థితికిఁ జితంబొంది దేశంబు తా
నేమాడ్కిన్ దెలివొందె కష్టముల కొక్కింతేని సందీక సు
క్షేమంబందును యట్టిసద్విధుల లోఁజింతింతు రశ్రాంతమున్.

సమస్య—మందారముఁ జూడనెంతురె ఘనంబగునట్టి గులాబిముందరన్.

ఉ॥ ధీరతగల్గి చక్కనగు తెల్వియుఁ దేటయుఁబొల్చి మేల్మి బం
గారము రీతిగాఁ గవిత కల్పనచేసెడివార లుండ శు
ష్కారుతకోక్తులన్ గొనఁగ నొప్పుదురే సుకవీంద్రు లెందు మం
దారముఁ జూడనెంతురె ఘనంబగునట్టి గులాబిముందరన్.

---

within the prescribed time. Any college may be of its aquisition of him.

S. RUNGAIAH CHETTY.

I have much pleasure to state that the bearer Satavadhanam Venkata Sastrulu Garu of Masulipatam is a well-known Telugu scholar. His poetical productions are good and his smoothflowing verses have won my admiration. This combined with his knowledge of Sanskrit makes him perhaps the best fitted to occupy a Telugu pandit's post in first grade colleges.

R. KRISHNAMACHARIAR,
Sub-asst Inspector of Sanskrit Schools.
MADRAS.

PURASWAKAM }
28th January 1908 }

సం। తసమీఁడేరని కారణంబునను నేత్రదీతిగా లేఖపైఁ। బొసఁగఁగ బంపెదరంచు వ్రాసితిమి సమ్మోదంబుగాఁ బంపుఁడీ॥ ౬॥ మత్తకో॥ తామొనర్చిన నూజివీటిశతావధానము చూడఁగా। నేమనంబున సంతసంబు జనించెఁగాని మఱొక్కచో। నోమహాత్ములార సందియముండె దానిని దీర్తురం।చేము వ్రాసితిమద్ది యిచ్చట నెంచఁ బోకుఁడు వేరుగన్॥

* * * * * *

కం॥ ఈవిధి వ్రాసితిమంచని। భావంబునఁ గోపపడక బాలిశగతిమా। చే వ్రాయఁబడిన దీనను। నేవిధమగు తప్పులున్న నెంచకుఁడుదయన్॥ ౭॥ గీ॥ మీరుజాబును వ్రాయు గుంటూరుజిల్ల। లోనఁగల వినుకొండ తాలూకయందు। పఱలునీపూరు పోష్టు ముప్పాళ్లకనిన। మానుగాఁజేరును శతావధానులార?॥ ౮॥ కం॥ ఈకమ్మహారిశరత్సీ। ర్షికపుబహుళంబునను విదియదినమునమా। చేకడఁగి వ్రాయఁబడియెను। గైకొనుఁడీ దీనిఁదాము గవివరులారా?॥ అనేకనమస్కారములు. చిత్తగించవలయును.

ఇట్లు విధేయులు.

గోపాలుని హనుమంతరావు. }
పోతరాజు నరసింహము. } అష్టావధానులు.

శ్రీ * * * వెంకటశాస్త్రి గారికి.

అయ్యా? మీరంపించిన శ్రవణానందమందినది. దీనియందలి కవితాశైలియుఁ గథాసందర్భముగ లోకోత్తులం గూర్చుటయును మిగులమనోహరములుగ నున్నవి. "శ్లో॥ సాకవితా సావనితా యస్యాస్స్మరణేనదశన నేనాపి। కవిహృదయం విటహృదయం సరళం తరళంచ సత్వరంభవతి"॥ యను వచనార్థము ననుసరించియున్నది.

* * * * *

ఇట్లు,

పెదవేమలిపోష్టు. }
విశాఖపట్నంజిల్లా. }
శ్రీరాజా, కాకర్లపూడి నారాయణ గజపతి రాజు బహాదరుగారు, మురపాక.

సీ॥ శ్రీకాళికాంఘ్రి నాళీకమేదీర చిత్తాగార సంచారచారుతరము। అతులశతావధానాతి చాతురి యేబుధాధిపులకు వెన్నయారగింపు। నృపసభోపన్యాస నియత వైదుషి యేమహాకవీశ్వరులకు నాటపట్టు। నూతనగ్రంథ నిర్మాతృత్వజలధి కేఘునపండితులబుద్ధి కాలినడక॥ గీ॥ ఆలదివాకరచెళ్లపిళ్లాన్వయములకెవరియుదయంబు రత్నదీప వరమట్టి। ప్రథితతిరుపతి వేంకటేశ్వర కవీంద్ర। చంద్రులార? భవత్పదాబ్జములకడకు॥

కం॥ వరగుంటుపల్లి కులశే । ఖరుఁడగు గోపాలకృష్ణకవినగు నే వి । స్ఫురితవినతు లొనఁగూరిచి। గురువిజ్ఞాపన మొనర్తుఁ గూరిమి వినుఁడీ॥ ౧॥ కం॥ ఇట సౌఖ్యమచట యుష్మ। త్పటువిభవానంద భోగవైభవములవి । స్ఫుటముగ వ్రాయంగలరో। కృటనాపైఁగలుగు కూర్మిఁగ విబుధులారా॥ ౨॥ మ॥ భవదీయోజ్జ్వల వాక్చమత్కృతిరస ప్రాగల్భ్యసందర్భసం। భవశృంగారవిలాస భావకలనాప్రాచుర్య నిర్దుష్టమా। శ్రవణానందము నాకునం పుఁడు కళాచంచన్మనీషావిశే। షవిహారుల్తమ రీయభీప్సితమొగిన్సాఫల్యముం జేయుఁడీ॥ మ॥ గురులో శంకరులో విరించనులో నాకుస్థానరాజన్యులో । శరసంభూతులో యంచు ధీరజనులాశ్చర్యంబునొందంగ భా । స్వరవిజ్ఞాన శతావధాన కలనాచాతుర్యముంజూపి హా। ర్దరసాంభోనిధిఁ దేల్చి తీఱుమిము నిచ్చల్నెన్నఁగా శక్యమే॥౪॥ గీ॥ అరయ గుంటూరు డిస్ట్రిక్టు నరసరావు । పేట తాలూక కొమ్మాలపాటిపోష్టు। చెన్నుపల్లిగ్రామ రమాస్థితిగ నాకు। నుత్తరముఁ బంపుఁడీ రలత్యుత్సుకముగ॥ ౫॥

చెన్నుపల్లి.
21—11—07

ఇట్లు విధేయుఁడు,
గుంటుపల్లి గోపాలకృష్ణయ్య.

ఉ॥ లాలిత శ్రీనివాసము విలాస[illegible]గఁ గీర్తిశ్వరోన్మీలితమైన యుత్సవము నే[illegible]ండఁ జూచిని। క్షే[illegible] ఖలీతమచోటి మహాకవీంద్రులిక్కాలము నందు లేరని సగర్వముగన్ వచియింతు వెల్లెడన్॥ ౧॥ చ॥ తిరుపతి వేంకటేశ్వర సుధీమణులష్టశతావధాన వా। గ్ఝర పరితోషులీకృతిని సత్కృతులద్భుత మొందఁ జెల్లుగా। విరచనఁ జేసి శాశ్వతపు విశ్రుతకీర్తి నిగొన్న సత్కవీ। శ్వరులనుతింతు సంతత విశారదులంచుఁ దలంచి నేర్పుగన్॥ ౨॥ ఉ॥ శ్రీయుత నేటి కావధవిశేషమునన్ గుణమౌచునుండెనా। కాయము, పూర్ణమైన సమున్నతత్వముగాంచి భవత్సదర్శన। న్యాయము దీర్చుకొందు నిఁక బ్రహ్మకులాంబుధి పూర్ణచంద్ర విద్యా। యుత సర్వసద్గుణ మహాబలధీబల వేంకటేశ్వరా!

నాయుని శంభులింగం.

శ్రీరమాభామినీ చిత్తాంబుజోత్సవ భాస్కరపదపద్మ భక్తులార । భూవలయస్థిత బుధరాజకవిరాజ వందిత పత్కంజ వంతులార । రతిమనోహర శరీరసమాన మానసాయుతవిమల సుకుమార తనువులార । అవ్యత దీక్షమాహాధవర జాజ్వల్యమానయశః కంధి మగ్నులార॥ తే॥ గీ॥ మానసస్మరణ విహతపాపులార। శివదివాకర చెళ్లపిళ్లవరవంశ। సాగర మృగాంకులార నీచఘ్నులార। వరతిరుపతి వేంకటకవి వర్యులార॥ ౧॥ వరవ క్రైముపంశ భవుం। దరయఁగ నారాయణకవి వగు నేమీకున్ । గరములు మెచ్చియు

విన్నప । ము రచింతుఁ వేడ్క మీఱ బుధవరులారా॥ ౨॥ మ॥ * * * *
శ్రవణానందము పంపుడయ్య దయతో శ్రావ్యంబు గావ్యంబొగిన్ * * *

వట్టెము నారాయణను.

చం॥ తిరుపతి వేంకటేశకవి ధీరవరేణ్యుల సద్గుణాఢ్యులన్ । సరసజనాగ్ర్యు
లన్ గమలజాతకులాంబుధి శర్వరీశులన్। బరమకృపాళులన్ సకలపండిత ముఖ్యులఁ
గొల్తులక్షణా । పరిణయమున్ గృపామతిని బంపుటకై నిరతంబు మిమ్ములన్॥ ౧॥ కం॥
ధరవిధిసర్వము నొకనికి । నరయం గల్పింపజాలఁ డదియే మొకొ మీ। కిరువురికి నిట్టి చ
తురతఁ గర మొప్పఁగఁ జేసెఁ బ్రజ్ఞ గనుపఱచుటకై॥ ౨॥ తే॥ గీ॥ మిమ్ముసరిఁబోలు సుకవు
లీ మేదినీ త। లమ్మునందున లేరు నిజమ్ముగాను । కవులు కవులన మీర లే కవులుగాక। క
వులనెడి నామమిడినంతఁ గవులగుదురె॥ ౩॥ తే॥ గీ॥ నాతరమె మీమహిమ నెంచ భూ
తలమున। చేతమున కను బ్రీతినిఁ జేయ నెంచి। వ్రాసితింతియె గాని యీపద్యములను । గానఁ
గరుణింప వినుతింతు ఘనుల మిమ్ము॥ ౪॥

ఇట్లు విధేయుఁడు,
రామడ్గు సీతారామశాస్త్రి.

కం॥ శ్రీతిరుపతి వెంకటకవి । తాతరుణీ శంబరాహితసదృశుల మిమున్ । భూ
తేశకృపాపాత్రులఁ జేతో మోదమునఁ దలఁతు స్థిరమతితోడన్॥ ౧॥ మ॥ అవనీమండల
మందు పండితసమూహంబెల్లఁ గౌతూహలం । బు వహింపన్ రసికాగ్రగణ్యహృద
యాంభోజంబు రాజిల్ల భూ। ధవసందోహ ముపాయనమ్ములొసఁగన్ ద్వత్కల్పితంబైన
యా। శ్రవణానందము పంపవేఁడెదను నేసంతోషచిత్తంబునన్॥ ౨॥ తే॥ గీ॥ పొల్పుమీ
ఱఁగ నీపద్యముల రచించి। వ్రాయు టెల్లను మీకృపవడయఁ దలఁచి। గాని ప్రాజ్ఞుఁడనని
యెడిగర్వభార। మునను గానేరదు కవీంద్రముఖ్యులార॥ ౩॥ ఇట్లు సుజనవిధేయుఁడు,

గోడుగుల భీమయ్య.

శా॥ శ్రీరత్నాకర పుత్రికాహృదయ వాసిధ్యానపారీణులన్ । ధీరోదారగుణా
ధికాఢ్యుల వచశ్శ్రీనాట్యపద్మాస్యులన్ । సూరిస్తోమ నుతాంఘ్రిపద్మలను శ్రీసూ
ర్యప్రభాతుల్యులన్ ధీరాగ్రణ్యుల మిమ్ము నేఁ గొలిచెదన్ దెల్లంబుగా నెప్పుడున్॥ ౧॥ చ॥
తిరుపతి వెంకటేశ్వరసుదీపకులార వరేణ్యులార ? భా। సురతనులార కారణయశోధను
లార మహాత్ములార మీ । చరణపయోరుహంబులకు సంతసమున్ బ్రణమిల్లి సన్నుతిన్
నిరతము సేయువాఁడఁ గరుణించుచు మత్కృతి చూడరే తగన్॥ ౨॥ మ॥ భువనంబందు

సమస్తపండితులు మీపుణ్యంపుఁజారిత్రముల్ శ్రవణోత్సాహముగాఁగఁ జెప్పవినియున్ సంతోషచిత్తంబునన్ । శ్రవణానంద సుదర్శనంబునకు మీజాడల్ విచారించితిన్ । శ్రవణానంద సమాభిధానమగు కోశంబున్ గృపం బంపరే॥ ౩॥ సీ॥ ధారుణి నష్టావధానశతవధానముల నుతికెక్కిన పుణ్యులయ్యు । గద్వాలవనపర్తిఘనమైన సంస్థానములఁ బండితులనెల్లఁ గెలిచివచ్చి। త్రిభువనంబుల జనదేవతాపన్నగశ్రేణులు ధీరులై చెలఁగి పొగడ। తిరుపతివెంకటేశ్వరుని కారుణ్యంబు తిరుపతివెంకటేశ్వరులనఁదగి॥ తే॥ గీ॥ సర్వలోకైకవిఖ్యాతినిర్వహించి। నట్టిమిమ్ములఁ బొగడంగనలవియగునె। ధాతకైననుబ్రద్యుమ్ను తాతకైన। మీకుసామ్యంబు నెవ్వఁడీలోకములను॥ ౪॥ క॥ దోషములుగలుగ బాలుఁడు। భాషించిన దోషములను బహుభంగులసం। తోషముఁజెందెదు క్రియనా। దోషములన్ బుచ్చరయ్య? తోషితమతులన్॥ ౫॥ తే॥ గీ॥ పద్యముఖమున వ్రాయుటభద్రమనుచు। గర్వమునఁగాదు మీకుఁ బ్రాకటముగాను। బద్యముఖమున వ్రాయంగఁబరఁగుస్వర్గ। మర్త్యపాతాళములను సామ్యముగ నెవఁడు॥ ౬॥ ఇట్లు తమవిధేయుఁడు, పమిడి శేషయ్య.

చం॥ తిరుపతివేంకటేశ్వర సుధీమణులార మహాత్ములార త్వ। చ్చరణపయోరుహంబులకు సంభ్రమ మొప్ప నమస్కరించుచున్। నిరతము చిన్ని విన్నపము నెయ్యము మీఱఁగఁజేయఁబూనితిన్। గరుణనుదీనిమీర లతికౌతుక మొప్ప గ్రహింపఁగాఁదగున్॥ మ॥ భువనాతీత భవత్కవిత్వము మహాపుణ్యుల్ వచింపంగ నా। శ్రవణ ద్వంద్వమునందు సోకి మిగులన్ సౌఖ్యాంబుధిన్ముంచియున్। శ్రవణానంద విలోకనార్థ మధికోత్సాహున్ ననున్ జేసె నా। శ్రవణానంద సమాభిధానమగు కోశంబున్ గృపన్ బంపరే॥ ౨॥ సీ॥ ధరణీతలమున శతవధానముల సర, సవరేణ్యులకు సంతసంబొనర్చి। పెద్దసభలయందు విద్వజ్జనులు మెచ్చ, రసయుత కవిత సొంపెసఁగఁజెప్పి। పండితసభల నుపన్యాసములఁజేసి మాన్యులై ఘనబహుమతులనొంది, షడ్దర్శనములఁ బ్రశస్తి మిక్కిలి చెంది, దిగ్విజయముఁజేసి ధీరులయిన॥ తే॥ గీ॥ మిమ్ముఁ గొనియాడవశమె? భూమినివసించు। మనుజులకు దివ్యులైనయమరులకయినఁ। గన్నులారంగ మిమ్ములఁగనెడిభాగ్య। మెన్నటికిఁగల్గునో నాకు నన్నలార? ౩॥ ఉ॥ దోషములుండిన న్సకలదోషహరుల్ సవరించి కూర్మినా। దోషము లెంచక న్ముదముతోడుత నన్నుక్షమింపఁగాఁదగున్। భూషణశూన్యుఁడైన పసిబాలుని శిక్షవిధింతురా? కలా। భూషణులార? నామనవి పూర్ణమనంబునఁ జిత్తగింపరే॥

ఇట్లు భవద్విధేయుఁడు,

నాదెండ్ల, 15-11-07. రామకంగు సీతారామశాస్త్రి.

కం॥ శ్రీవరుఁడు కవినోడలవాఁ। డేవేల్పులబువ్వ గోరఁ డేసమయంబున్। రావక్కిగుఱుతు దయ్యాము। సేవలుపచరించుమీకుఁ జేయుశుభంబుల్॥ ౧॥ ఉ॥ తిక్కల శోఁడుగాములకు శోఁడును గన్ గవయైచెలంగునా। పక్షులశోని నెక్షకయిపాఱులటంచును వేల్పుదంటలం। చుక్కలటంచు సంతసము నొప్పగు డెందముచేతఁగాచు మి। మ్మక్కసనెప్పుడేనుగాని యాడెదఁగావరె కావరేతగన్॥ ౨॥ చ॥ వెఱతురు మిమ్ముఁజూచి కవివీరులు మీఁదలుడాసిరేనియున్। పఱతురు సంస్కృతాంధ్రముల బాగుగఁజెప్పెడివారలన్న మా। సరియగువారలెంత? మిము స్వాంతమునన్ దలపోతునెప్పుడున్। దిరుపతి వెంకటేశ్వరుల ధీరుల, మీపదముల్భజించెదన్॥ ౩॥ క॥ జవగలమీకవనముతో నివముపగతుతేజాలు పరుగెత్తవు వినఁగన్। చెవులకుఁబండువచేయును। శ్రవణానందంబు పంపఁజనుఁబొత్తమ్మున్॥ ౪॥ ఇట్లువిధేయుఁడు, నల్లైమునరసింహయ్య.

శా॥ శ్రీరాకాశశిశేఖరాంకగత గౌరీసంతతధ్యానశ్రీ। భారాజాఖ్యసుకుంద పాదయుగళప్రాప్తోత్తమాంగార్యులన్। మారాకారసమానరూప మనుజామర్త్యాది సంసేవ్యులన్। నీరేజాస్యులమిమ్ములన్ మనములో నేనెప్డుధ్యానించెదన్॥ ౧॥ మ॥ సువివేకుల్ తమవాసమే తెలియకన్ శోధించి మీచూడ్కికిన్। భువనంబెల్లను జర్చచేయుచుమిమున్ భూషించుటల్ విన్ననా। శ్రవణద్వంద్వము సంతసించెను మదిన్ రమ్యంబుగా వేఁడితిన్। శ్రవణానందమటన్న పొత్తము కృపన్ జర్చించి పంపించరే॥ ౨॥

* * * * * * *

అయ్యా మీకుపద్యముఖంబునవ్రాసియ లోకంబున నెవ్వరు సమర్థులు. అయినను ధాత్రరాష్ట్రంబుపగిది భవాదృశులగు సుకవులు తప్పులఁజూడక నొప్పులనే గ్రహింతురుగదా! ఇంకొకమనవి మీయిరువురి గ్రామంబులును తెలగాణ్యులో లేక వెల్నాడులో మీరెవ్వరివద్ద విద్యచదివినదియు యేశాస్త్రంబులు చదివినదియు మీకింత ఆశుధారాకవిత్వము లభించుట యేయుపాసవల్లనయినదియు వినగోరెద. మిమ్ముఁజూడని చ్ఛుగలవారు మీజన్మకర్మప్రభావంబుల నొకకాగితమువైలిఖించి మీరునాకుపంపించెడి గ్రంథములో పెట్టి పంపినయెడల నదినావంటిసామాన్యులకు మీదర్శనంబతిదుర్లభంబుగాన నదియైన దేవతార్చనాపేటికయందుంచి పూజించఁగలను.

ఇట్లు తమవిధేయుఁడు,
పమిడి వెంకటప్పయ్య, ఇనుమెళ్ల.

క॥ శ్రీమత్తిరుపతివేంకట । నామకకవివర్యులార నతులొసఁగి భవ । త్క్షేమంబు గోరుచెప్పుడు। మామక వాంఛితముగుర్తించి మనవి యొనర్తున్॥ ౧॥ క॥ అష్టావధానము లసం। తుష్టులఁగావించి విబుధ పూర్వపులను సం। హృష్టాత్ములఁ జేయుచును విశిష్టు లశాస్త్రార్థములను జేతురుసభలన్॥ ౨॥ శా॥ విబుధగ్రామణులార మీకవిత యీ విశ్వంభరా సంస్థలిన్। శ్రవణానంద మొసంగునందు విబుధుల్ శ్లాఘింపఁగా వింటినా। శ్రవణానంద సమాఖ్య కోశమును భువనాతీత మహాకవిత్వమును సద్బుద్ధిన్ విలోకింతునా। నిస్సందేహులై పంపరే॥ ౩॥ చ॥ మనవిని బద్యరూపముగ మానుగ వ్రాయుట లెల్ల మీకృపన్। గనుటకె గాని మన్ననము గర్వయుతంబయి కాదు చూడఁగా। మనుజవరేణ్యులార తను మచ్చికతోడుతఁ బెంచినట్టి యా। వనచరమైన సచ్ఛుకము వానులరక్షకుఁ ద్రుప్తిఁ జేయదే॥

ఇట్లు సుజనవిధేయుఁడు,
భండారం ఆంజనేయశాస్త్రి.

సత్తెనపల్లి
5-6-07

శ్లో॥ ఆశేషరత్నాకర సప్తకీతలే భవద్యశో యేన పరంస్ఫుటీకృతం। శతావధాన ప్రభవప్రగల్భతాం ప్రవక్తుమర్హంతి సుధీజనాశ్చకే॥ ౧॥ శ్లో॥ తావదేవభవతాముపకంఠే। పాండునందన జయాహ్వయకోశః। ప్రేష్యతాంసచ మనీషివరైర్యావ త్సత్వరంకరుణాయుక్తమనస్కైః॥ ౨॥ శ్లో॥ మన్యేఽతిభర్మననుధాధరనాయకంతం। భాగ్యం మమేతిచమహాధన మార్యవర్యాః॥ శ్లో॥ కాహిదోష సహితాశ్చతథాభవద్భిస్సోఢవ్యామేవకవితా వనితామనోజ్ఞైః॥ ౩॥

ఇట్లు బుధజనవిధేయుఁడు,
రామడుగు సీతారామశాస్త్రి.

నాదెండ్ల. 6-11-01.

సీ॥ శ్రీకరంబైన హృషీకేశ కారుణ్య మెవ్వారియందుండు నివ్వసుధను। క్షీరసారావార ధీరప్రియదుహిత యెవ్వారియిండ్లకు నేగియుండె। రాజీవభవప్రియ రాజీవలోచన యెవ్వారి వాక్స్థాన మేగుదెంచె। శశధరశేఖర సరసీభవదళాక్షి యెవరికిదశన్ నంబిచ్చుచుండె॥ గీ॥ సకలపండితసభల వీసమయినభయ। ములను లేక శతవధానములను నెవ్వా రాచరింతురో యట్టిమీరలమనంబు। నందుఁగొనియాడుచుందునే నెందుభక్తి॥ ౧॥ కం॥ మురహరపురహరులిరువురు। సరసంబగు సఖ్యమెపుడు సలిపెడివారల్। తిరుపతివెంకటకవులన। ధరలో విఖ్యాతిగనిరి తద్విధమనఁగన్॥ ౨॥ క॥ మునుమీరును నాటకముగ। నొనరించిన గ్రంథములను నొకకోశంబున్। జనుఁబంప బాలరామా। యణమును జూడంగ డెందమందుత్సుకమా॥ ౩॥

ఇట్లు విధేయుఁడు,
శనగవరపు నరసింహయ్య.

ఇనుమెళ్ల.
అష్టావధాని.

బ్రహ్మశ్రీ * * * వెంకటశాస్త్రులుగారి సన్నిధికి * * * తిరుపతివేంకటకవులు చేసిన శ్రవణానంద మనుగ్రంథమును చూడవలయునను నపేక్ష చాలాదినములనుంచి గలవాఁడనయియుండి విచారించుచు నుండగా తమవల్ల గాని కార్యము సానుకూలము కాదని నాకు కొందఱు పెద్దలవల్ల తెలిసినది గనుక సదరు గ్రంథమును నాకు బహుమతి చేయవలయునని కొనియాడుచున్నాను. ధనము లేదు. గ్రంథముల మీఁదియపేక్షయా యింకనుతీరలేదు. కవులున్నూ ధర్మాత్ములున్నూ పండితులకు సరస్వతీ దానము చేయువారనని నమ్మివ్రాయుచున్నాను. గనుక సదరు గ్రంథము నేనుచూచునట్లు చేయవలయునని కోరెదను.

ప్లవంగ సం॥ ఆశ్వయుజ శు ౧ లు. కొంకులగుంట.

ఇట్లు సుజనవిధేయుఁడు,
ఆకెళ్ల శేషశాస్త్రులు.

పు	సం	త	ఒ
98	1	ధ్వనిక	ధ్వానిక
123	7	విలన	విలస
124	20	బహ	బహు